JOSEPH ROTH Hileli Tartı

DOST

JOSEPH ROTH

HİLELİ TARTI

Türkçesi:

Yeşim Tükel

Yahudi bir ailenin çocuğu olarak doğdu. (1894-1939) Lemberg ve Viyana üniversitelerinde öğrenim gördü. Uzun bir süre gazeteci olarak çalıştı ve SSCB, İtalya, Polonya, Arnavutluk gibi ülkelere yolculuklar yaptı. İlk romanı *Hotel Savoy* 1924 yılında basıldı. 1933 yılının başlarında Almanya'dan sürüldü ve kitapları Naziler tarafından kara listeye alındı. Paris ve Prag'da sürgün hayatı yaşarken alkol bağımlılığı yüzünden sağlığı günden güne kötüledi. 1939 yılında Alman oyun yazarı Ernest Tolkr'in intiharını haber alınca bunalıma girdi ve aynı yıl öldü. .

I

Bir zamanlar Zlotogrod bölgesinde Anselm Eibenschütz adında bir denetleme görevlisi yaşardı. Görevi, bölgedeki satıcıların ölçü ve ağırlıklarını denetlemekti. Eibenschütz, belli zamanlarda dükkanları tek tek dolaşır, endazeleri, terazi ve ağırlıkları incelerdi. Tam teçhizatlı bir jandarma polisi de ona eşlik ederdi. Buradan, devletin ona, gerektiğinde, sahtekârları Kutsal Kitap'ta müjdelenen buyruğa uygun olarak cezalandırma yetkisi . verdiği ve buna göre de sahtekârların haydutlardan hiçbir farkının olmadığı anlaşılmaktaydı.

Zlotogrod'a gelince, bu bölge oldukça geniş bir alana yayılmıştı. Dört büyükçe köyü, iki küçük ama önemli pazar köyünü, ayrıca küçük Zlotogrod şehrinin merkezini kapsıyordu.

Denetleme görevlisi, resmi görevleri için devlete ait, tek atın koşulduğu iki tekerlekli bir. araba kullanıyordu; bunun yanı sıra bakımından Eibenschütz'ün kendisinin sorumlu olduğu bir kır at vardı.

Bu kır at olağanüstü çevik ve gösterişliydi. Üç yıl boyunca nakliye birliklerine hizmet etmiş, sonra veterinerin bile açıklayamadığı bir nedenden dolayı sol gözü aniden kör olduğu için sivil hizmete alınmıştı. Yine de, o altın sarısı süratli arabaya koşulduğunda hayli heybetli görünürdü. Bazı günler, arabada denetleme görevlisi Eibenschütz'ün yanında jandarma polisi Wenzel Slama da olurdu. Slama'nın kum sarısı miğferinin üzerinde altından sivri bir tepelikle imparatorluğun çift başlı kartalı parıldardı. Dizlerinin arasından süngüsü takılı

bir tüfek yükselirdi. Dizginler ve kırbaçsa denetleme görevlisinin elinde olurdu. Yumuşak ve özenle yukarıya doğru kıvrılmış sarı bıyıkları, tıpkı çift başlı kartal ve sivri tepelikli miğfer gibi, altın misali ışıldardı. Bu bıyıklar da diğerleriyle aynı maddeden yapılmıştı sanki. Kırbaç zaman zaman coşkuyla şaklar ve şakladığında da adeta kahkaha atarmış gibi olurdu: Bunun üzerine, kır at, dört nala koşmaya başlardı, ihtiras yüklü bir zarafet ve çevik bir süvari atının coşkunluğuyla yapardı bunu. Sıcak yaz günlerinde Zlotogrod'bölgesindeki yollar ve caddeler çoktan kuruyup yağmura hasret kaldığında, boz renkli koca bir toz bulutu yükselir ve kır atın, arabanın, jandarma polisinin ve denetleme görevlisinin üzerini kaplardı. Kışın ise Anselm Eibenschütz, kendisine tahsis edilmiş, iki kişilik oturma yeri olan küçük bir kızak kullanırdı. Kır at, yaz kış hep aynı zarafet içinde dört nala koşardı. Kışları artık boz renkli değil, gümüş renginde bir kar çevrintisi oluşur, jandarma polisinin, denetleme görevlisinin ve kızağın üzerini kaplayarak onları görünmez hale getirirdi. En çok da kır at görünmez olurdu, çünkü neredeyse kar kadar beyazdı.

Şu bizim denetleme görevlimiz Anselm Eibenschütz son derece heybetli bir adamdı. Eski bir askerdi. On iki yılını on birinci topçu birliğinde daimi astsubay olarak geçirmişti. Eibenschütz, deyim yerindeyse, bu meslekte çekirdekten yetişmişti. Her zaman dürüst bir asker olmuştu. Eğer karısı katı, hatta ödün vermez bir tavırla onu zorlamış olmasaydı, Eibenschütz ordudan asla ayrılmazdı.

Neredeyse tüm daimi astsubayların yaptığı gibi o da evlenmişti. Ah ne de yalnızdır bu astsubaylar. Yalnızca erkekleri görürler, sırf erkekleri. Karşılarına çıkan kadınlar, tıpkı kırlangıçlar gibi, yanlarından hızla kaçıp gider. Onlar, astsubaylar yani, deyiş yerindeyse, en azından tek bir kırlangıcı olsun alıkoymak için evlenir. Aynı şekilde, topçu birliği daimi başçavuşu Eibenschütz de evlenmişti;

herkesin karşısına çıkabilecek sıradan bir kadındı karısı. Üniformasından ayrılmak Eibenschütz'ü o kadar üzmüştü ki! Sivil kıyafetler giymekten hoşlanmıyordu. Kendini tıpkı, yaşamının dötte biri boyunca uğraşarak kendi salgısından, yani kendi etinden ve kanından yapmış olduğu evini .terk etmeye zorlanan bir salyangoz gibi hissediyordu. Ama diğer arkadaşları açısından da durum neredeyse aynıydı. Birçoğunun karısı vardı: yanılgıdan, yalnızlıktan, sevgiden dolayı, kim bilir! Her biri kendi kadınına itaat ederdi: endişeden ve şövalyelikten, alışkanlıktan ve yalnızlık korkusundan dolayı, kim bilir! Sözün kısası, Eibenschütz, ordudan ayrıldı. Üniformasını, o çok sevdiği üniformasını çıkardı; kışladan, o çok sevdiği kışlasından ayrıldı.

Tüm daimi astsubayların bir memuriyet hakkı vardı. Küçük bir Moravya şehri olan Nikolsburglu Eibenschütz karısı yüzünden ikinci, belki de asıl Nikolsburg'u

olan orduyu terk etmek zorunda kaldığında, yediemin ya da . noter olarak memleketine dönmek için çok uzun bir süre uğraştı. Ancak o dönemde Moravya'da ne bir yediemine ne de notere ihtiyaç vardı. Eibenschütz'ün verdiği bütün . dilekçeler reddedildi.

İşte o zaman Eibenschütz karısına karşı ilk kez gerçekten öfke duydu. Bunca manevra ve komutana karşı koyabilmiş bir topçu sınıfı başçavuşu olan Eibenschütz, o. andan itibaren karısına karşı güçlü olacağına ant içti; Regina'ydı karısının adı. Bir zamanlar Eibenschütz'ün üniformasına aşık olmuştu Regina - olsa olsa beş yıl geçmişti bunun üzerinden, ama şimdi, yani Eibenschütz'ü pek çok gece boyunca çıplak ve üniformasız gördükten, ele geçirdikten sonra, ondan sivil kıyafetler, mevki, iş, ev, çocuklar, torunlar ve daha kim bilir neler istiyordu.

Ancak Zlotogrod'da bir denetleme görevlisi kadrosunun boş olduğu haberini aldıktan sonra, duyduğu öfkenin Anselm Eibenschütz'e hiç yararı olmadı.

Silahlarını bıraktı. Kışladan, üniformasından, dostları ve arkadaşlarından ayrıldı.

Zlotogrod'a doğru yola çıktı.

II

Zlotogrod bölgesi krallığın doğu uçundaydı. Bu yörede daha önce tembel bir denetleme görevlisi çalışmıştı. Ölçü ve ağırlıkların olduğu zamanlar ne kadar da eskilerde kalmıştı - yaşlılar o zamanları hâlâ anımsıyordu. Yalnızca teraziler vardı; teraziler vardı yalnızca. Kumaşların ölçüsü kollar kullanılarak alınırdı ve yumruğunu sıkmış bir erkeğin kolunun elinden dirseğine kadar olan kısmının, ne daha fazla ne daha az, tam bir endaze kadar olduğunu bütün dünya bilirdi. Ayrıca gümüşten bir şamdanın bir libre yirmi gram, pirinçten bir şamdanın ise yaklaşık iki libre ağırlığında olduğunu da herkes bilirdi. İşte bu yüzden, bu bölgede tartmaya ve ölçmeye asla güvenmeyen pek çok insan vardı. Onlar elleriyle tartar, gözleriyle ölçerdi. Burası, devlete bağlı bir denetleme görevlisi için hiç de uygun bir yer değildi.

Dediğimiz gibi, topçu birliği başçavuşu Anselm Eibenschütz'ten önce Zlotogrod bölgesinde başka bir denetleme görevlisi daha çalışmıştı. Ama bilseniz nasıl bir denetleme görevlisiydi o! Yaşlı ve güçsüzdü, kendini alkole vermişti ve bırakın köylerdeki, pazar yerlerindeki ölçü ve ağırlıkları, küçük Zlotogrod şehrindekileri bile bir kez olsun denetlememişti. Bu nedenle, toprağa verilirken onun için olağanüstü güzel bir cenaze töreni hazırlanmıştı. Satıcıların hepsi naaşının ardı sıra yürümüştü: sahte ağırlıklarla, yani gümüş ve pirinç şamdanlarla tartanlar, şahsen tek bir ölçü aletine bile sahip olmayan bir ağırlık denetçisinin ölüp gitmiş olmasına, ondan hiçbir kişisel çıkar sağlayamadıkları

için, yalnızca usulen üzülen birçok başka kişi katılmıştı cenaze törenine. Çünkü bu yörede yaşayan insanlar hukukun, yasaların, adaletin ve hükümetin taleplerini ödün vermez bir tavırla savunan herkesi doğuştan düşmanları olarak görürdü. Dükkânlarda önceden belirlenmiş ölçü ve ağırlıklar bulundurmak, kişinin kendi vicdanına karşı bile hesabını veremeyeceği bir konuydu. Peki bu yeni, görevine düşkün denetleme görevlisinin gelmesi ne anlama geliyordu! Eski denetleme görevlisi ne denli büyük bir üzüntüyle toprağa verilmişse, Anselm Eibenschütz de Zlotogrod'da o denli' büyük bir kuşkuyla karşılanmıştı.

Onun yaşlı, güçsüz ve alkol düşkünü olmadığı, aksine heybetli, güçlü ve dürüst, üstelik fazlasıyla dürüst olduğu daha ilk bakışta anlaşılıyordu.

III

Anselm Eibenschütz, Zlotogrod bölgesindeki yeni görevine işte böylesine elverişsiz koşullar altında başladı. Geldiğinde ilkbahardı, martın son günlerinden biriydi. Topçu birliği başçavuşu Eibenschütz'ün Bosna Garnizonu'nda sincaplar daha şimdiden belirmeye, sarı salkımlar artık parıldamaya başlamıştı; karatavuklar şimdiden çimenliklerde ötüyor, tarlakuşlarıysa artık gökyüzünde şakıyordu. Eibenschütz kuzeydeki Zlotogrod'a geldiğindeyse sokaklar hâlâ kalın bir kar tabakasıyla kaplıydı ve çatıların kenarlarından keskin ve acımasız buz saçakları sarkıyordu. Eibenschütz ilk günlerde, ansızın dilsiz kalmış biri gibi dolaştı etrafta. Gerçi ülkede konuşulan dili anlıyordu ama insanların ne söylediğini anlamak değildi önemli olan, ülkenin kendisinin ne dediğini anlamaktı. Ve bu ülke dehşet verici şeyler söylüyordu. Takvimler ilkbahardan söz etse ve Bosna Garnizonu Sipolje'de menekşeler çoktan açmış olsa da, o, karı, alacakaranlığı, soğuğu ve buz saçaklarını anlatıyordu. Oysa burada, Zlotogrod'da kargalar kuru çimenliklerde ve kestane ağaçlarında ötüyordu. Salkımların kupkuru dallarına konuyor ve sanki kuş değil de, bir tür kanatlı meyve gibi görünüyorlardı. Struminka adındaki küçük nehir yoğun bir buz tabakasının altında hâlâ uyumaktaydı ve çocuklar neşe içinde nehrin üzerinde kayıyordu. Onların bu neşesi zavallı denetleme görevlisini daha da büyük bir hüzne boğuyordu.

Kilisenin çanları henüz geceyarısını vurmamıştı ki, Eibenschütz bir anda erimeye başlayan buz tabakasından gelen şiddetli çatlama sesini duydu. Dediğimiz gibi, gece olmasına rağmen, çatıların kenarlarından sarkan buz. saçakları ansızın erimeye başlamıştı ve kopan parçalar buzla kaplı kaldırıma hızla düşüyordu. Güneyden esen hafif, tatlı bir rüzgâr neden olmuştu bunların erimeye başlamasına; güneşin gece kardeşiydi bu rüzgâr. Bütün evlerin penceleri açıldı, insanlar camlarda belirdi ve çoğu da evlerinden dışarı çıktı. Parlak, açık mavi gökyüzünde soğuk, sonsuzluğa uzanan görkemli yıldızlar duruyordu;

altından, gümüşten yıldızlardı bunlar ve sanki bütün bu gürültü patırtıyı yukarıdan izliyor gibiydiler. Yöre sakinlerinin çoğu, aslında, sadece yangın çıktığında yaptıkları gibi, aceleyle giyinerek nehre gitti. Gemici lambaları ve fenerleriyle birlikte nehrin her iki yanına dizilip buzun nasıl parçalara ayrıldığını, nehrin kış uykusundan nasıl uyandığını izlediler. Bazıları uzaklaşan buz kütlelerinden birinin üzerinde çocukça bir sevinçle hoplayıp zıplıyor, buz kütlesiyle birlikte oradan hızla uzaklaşıyorlardı, fenerleri hâlâ ellerindeydi ve buz kütlesiyle birlikte kıyıda kalanlara el sallıyorlardı, aradan ancak uzun bir süre geçtikten sonra tekrar kıyıya çıktılar. Herkes keyifli ve şaşkındı. Zlotogrod'a geldiğinden beri denetleme görevlisi şehir sakinleriyle ilk kez konuştu. Bunlar Eibenschütz'e nereden geldiğini ve ne yapmayı tasarladığını sordular. O da samimi ve hoşnut bir tavırla aydınlatıcı cevaplar verdi.

Eibenschütz, şehir sakinleriyle birlikte bütün gece uyanık kaldı. Sabahleyin eve döndüğünde buzların çatırdaması artık dinmişti, Eibenschütz kendini yine hüzünlü ve yalnız hissetmeye başlamıştı. O anda ilk kez, ancak bir sezginin neden olabileceği büyük bir dehşet duydu. Burada, Zlotogrod'da yazgısını tamamlamak zorunda olduğunu hissediyordu. Cesurca sürdürdüğü bütün yaşamı boyunca ilk kez korku duyuyordu ve gün ağarırken eve dönüp yatağına uzandığında Eibenschütz'ü ilk kez uyku tutmadı. Karısı Regina'yı uyandırdı. Aklına tuhaf düşünceler geliyordu, bunları söylemeliydi. Aslında insanların neden bu kadar yalnız olduğunu sormak istiyordu. Ama utandı ve yalnızca, "Regina, şimdi tamamen yalnızız," diyebildi.

Karısı doğrulmuş, şiltenin üzerine oturmuştu, üzerinde eflatun renkli bir gecelik vardı Sabahın ilk ışıkları pencerelerin aralığından usulca içeri sızıyordu. Karısı Eibenschütz'e, Zlotogrod'da yaşanan bu ilk ilkbahar gecesinde solmaya başlamış bir laleyi anımsattı. "Regina," dedi Eibenschütz, ."korkuyorum, kışladan hiç ayrılmamalıydım!" "Kışlada üç yıl bana yeter de artar bile," dedi karısı, "bırak da uyuyayım artık!"

Regina başını yastığa koyar koymaz uykuya daldı. Eibenschütz panjurlardan birini açarak sokağa baktı. Ama sabah da solgundu. Solgundu sabah. Sabah bile solgundu.

IV

Her yerde çocuklar vardı. Çocuklar her yerdeydi. Hatta jandarma polisi Wenzel Slama'nın yirmi ay içinde üst üste iki kez ikiz çocukları olmuştu. Her yer çocuk kaynıyordu. Eibenschütz nereye baksa çocuk görüyordu. Çukurların içinde pis suyla oynuyordu çocuklar. Kuru yerlerde bilyelerle oynuyorlardı. Zlotogrod'un perişan haldeki parkının eski banklarının üzerinde oynuyorlardı;

veremli bir parktı bu, ölmekte olan bir parktı. Yağmurda ve fırtınada oynuyorlardı. Top oynuyor, çember çeviriyor, topaçla oynuyorlardı. Denetleme görevlisi Eibenschütz, baktığı her yerde çocuk, sırf çocuk görüyordu. Yöre bu konuda son derece cömertti, buna hiç şüphe yoktu.

Keşke denetleme görevlisi Eibenschütz'ün çocukları olsaydı! O zaman her şey farklı olurdu: En azından ona öyle geliyordu.

Çok yalnızdı Eibenschütz ve koyu kahverengi topçu sınıfı üniformasıyla geçirdiği on iki yılın ardından, pek alışık olmadığı bu sivil kıyafetler içinde kendini yabancı, yersiz yurtsuz hissediyordu. Karısı -karısı neydi ki onun için!- onunla neden ve ne için evlendiğini ilk kez soruyordu kendine. Bundan dolayı dehşete kapıldı. Dehşete kapıldı çünkü herhangi bir şeyden dehşete kapılabileceği daha önce hiç aklına gelmemişti. Deyim yerindeyse, yoldan çıktığını hissediyordu - oysa o her zaman kendi doğru bildiği yolda ilerlemişti. Yine de askerlere özgü disipline bağlı kaldı, korkmaktan korktuğu için kendini işine ve görevlerine adadı. Kendini hükümete, yasalara, ölçü ve ağırlıklara böylesine adayan bir. denetleme görevlisi buralarda daha önce hiç görülmemişti.

Bir anda karısını sevmediğinin farkına vardı. Artık şehirde, ilçede, görevi sırasında, insanlar arasında yalnız ve tek başına olduğu için, hiç olmazsa evde sevgi ve sevecenlik bekliyor ama orada bunların hiçbirinin olmadığını görüyordu. Zaman zaman geceleri yatağında doğrulur ve karısını izlerdi. Elbise dolabının üstünde duran gece lambasının karanlığı uzaklaştıramayan, aksine odanın içinde gecenin bir tür parıldayan çekirdeğini andıran hafif ışığı altında uyumakta olan Bayan Regina, denetleme görevlisi

Eibenschütz'e kurumuş bir meyve gibi görünürdü. Eibenschütz yatağında doğrulur ve ona dikkatlice bakardı. Onu ne kadar çok izlerse, kendini o denli yalnız hissederdi. Sanki karısının sırf görünüşü bile Eibenschütz'ün kendisini yalnız hissetmesine yeterdi. Güzel göğüsleri, huzurlu ve çocuksu yüzü, cüretkâr bir tavırla kıvrılmış kaşları, hafifçe aralanmış sevimli ağzı ve koyu kırmızı dudaklarının arasından görünen hafif ışıltılı küçük dişleriyle orada öylece uzanmış yatan kadın ona, Anselm Eibenschütz'e hiç mi hiç ait değildi. Eskiden geceleri Eibenschütz'ü ona doğru iten arzuların hiçbiri yoktu artık. Onu hâlâ seviyor muydu? Onu hâlâ arzuluyor muydu?

Çok yalnızdı denetleme görevlisi Anselm Eibenschütz. Gündüzleri de geceleri de yalnızdı.

V

Zlotogrod bölgesinde geçirdiği dört haftanın ardından, jandarma polisi Wenzel Slama ona eski devlet memurlarının derneğine üye olmayı önerdi. Bu dernekte

mahkeme, yedieminler, noterler, hatta mübaşirler bile vardı. Herkes tarokko ve bakara oynardı. Küçük Zlotogrod şehrinin tek kahvesi olan Cafe Bristol'da haftada iki kez toplanırlardı. Derneğin tüm üyeleri, denetleme görevlisi Eiben-schütz'ü kuşkuyla karşıladı; bunun tek nedeni, Eiben-schütz'ün sadece yeni gelen bir yabancı olması değildi, aynı zamanda onun fazlasıyla dürüst, henüz yitirilmemiş biri olduğunu düşünmeleriydi.

Çünkü onlar bütünüyle yitmiş insanlardı. Rüşvet alır, rüşvet verirlerdi. Tanrıyı, dünyayı ve amirlerini aldatırlardı. Ama amirleri de uzakta, daha büyük şehirlerde yaşayan kendi amirlerini aldatırdı. Eski devlet memurlarının derneğinde iskambil oyununda herkes bir diğerine hile yapardı; bunun nedeni saf bir kazanma arzusu değil, hile yapmaktan alınan keyifti sadece. Oysa Anselm Eibenschütz hile yapmazdı. Yine de arkadaşlarının Eibenschütz'e daha da çok öfke duymasının asıl nedeni, onun hile yapmaması değil, aksine, kendisine hile yapıldığında bunu olağan karşılamasıydı. Yani o, diğerlerinin arasındayken aslında daha da yalnızdı.

Satıcılar ondan nefret ederdi - bir kişi dışında, ama ondan daha sonra söz edeceğiz. Satıcılar ondan nefret ederdi, çünkü ondan korkarlardı. Yanında jandarmayla birlikte altın sarısı renginde arabasıyla geldiğini gördüklerinde, tehlikeyi göze alıp dükkânlarını kapatırlardı. Jandarma kapıya üç kez vurur vurmaz dükkânı açmak zorunda olduklarını biliyolardı elbette. Ama hayır! Sırf denetleme görevlisi Eibenschütz'ü kızdırmak için kapatıyorlardı kapıları. Zira bugüne dek pek çok satıcı hakkında şikâyette bulunmuş ve birçoğunu mahkeme önüne çıkartmıştı.

Yazları sırılsıklam terlemiş, kışları ise soğuktan neredeyse donmuş halde akşamın ilerleyen saatlerinde eve döndüğünde, karısı onu karanlık bir çehreyle karşılardı. Kendisine böylesine yabancı bir kadınla bu kadar uzun süre nasıl bir arada yaşayabilmişti? Sanki onu çok kısa bir süre önce tanımış gibiydi, eve girmeden bir dakika öncesinde hep korku duyardı, karısı dünden bugüne değişmiş olabilirdi belki, bir başkası ama yine aynı şekilde karanlık biri olabilirdi. Regina, her zaman lambanın altına gayretkeş, kin ve öfke yüklü, alçakgönüllü bir tavırla oturur, örgü örerdi. Siyah, düzgünce ayrılmış saçları ve çocuksu bir kötü niyetle numaralar çeviren inatçı kısa üst dudağıyla yine de güzel görünürdü. Sadece gözlerini yukarı doğru kaldırır, elleriyle örmeye devam ederek, "Yemek yiyelim mi?" diye sorardı. ''Yiyelim," diye yanıt verirdi Eiben-schütz de. Karısı örgü malzemelerini, üzerinde iki ürkütücü şişin olduğu tehlikeli, yemyeşil yumağı ve örülmeye yeni başlanmış çorap parçasını bir kenara bırakırdı; bu aslında, arta kalan bir parça, henüz ortaya çıkmamış, yine de şimdiden paramparça olmuş bir eser gibi görünen bir çorap parçasıydı.

Yıkıntılar, yıkıntılar, yıkıntılar! Eibenschütz, karısının mutfakta çıkardığı acı gürültülerle hizmetçi kızın tiz ve kaba sesini duyduğunda öylece dalıp giderdi. Aç olmasına rağmen karısının mutfakta mümkün olduğunca uzun kalmasını dilerdi. Bu evde niçin hiç çocuk yoktu?

VI

Haftada birkaç kez, ' Eibenschütz'e postadan pek çok mektup gelirdi. Sorumluluk sahibi bir memur olarak tüm mektupları büyük bir titizlikle konularına göre ayırırdı. Denetleme görevlisinin makamı, belediye binasının avlu kanadında yarı karanlık küçük bir odadaydı. Eibenschütz bu odada yeşil renkli dar bir masada otururdu; karşısında "sözleşme memuru" da denen genç bir kâtip olurdu. Kâtip sarışındı, kışkırtıcı denebilecek kadar sarışın ve çok hırslı biriydi. AdıJosef Nowak'tı ve sırf ismi bile Eibenschütz'ün ona katlanamaması için iyi bir nedendi; çünkü nefret ettiği bir okul arkadaşıyla aynı adı taşıyordu. Eibenschütz, Nikolsburg'daki liseden onun yüzünden ayrılmak zorunda kalmıştı; onun yüzünden bu kadar genç bir yaşta orduya başvurmuştu. Yine onun yüzünden -ama denetleme görevlisinin bir kuruntusuydu bu sadece- tam da bu Bayan Regina'yla evlenmişti. Sözleşme memurunun Eibenschütz'ün yazgısında hiç suçu yoktu elbette. Ama sadece kışkırtıcı denecek kadar sarışın ve hırslı değildi, aynı zamanda yüreği de kinle doluydu Nowak'ın. Eğilip bükülerek, dalkavukluk yaparak takındığı tavrın ardında, denetleme. görevlisi Eibenschütz'ün elbette çok iyi bildiği bir hırs, amirine zarar verme hırsı gizliydi. Denetleme görevlisi makamına gelen mektuplar arasında onun yazısını değiştirerek yazmış olduğu mektuplar da vardı. Tehdit ve ihbar mektuplarıydı bunlar ve denetleme görevlisi Eibenschütz'ü şaşkına çevirirlerdi. Çünkü sıkıntı verecek denli titiz oluşu, her türlü ihbarın peşinden gitmesini, her tehdidi jandarma komutanlığına bildirmesini gerektiriyordu. Aslında memur olmanın, üstelik de böyle bir yerde memur olmanın kendisine uygun olmadığını düşünüyordu içten içe. Kışlada, evet kışlada kalması gerekirdi. Askerlikte her şey kurallara bağlıydı. Kimse tehdit ya da ihbar mektubu almazdı. Bir askerin yaptığı veya ihmal ettiği her şeye karşı taşıdığı sorumluluk, kendinden yukarıda bir yerlere bağlıydı, nereye bağlı olduğunu kendisi de bilmezdi. Ne kadar da kolay, ne kadar da özgür bir yaşam sürdürmüştü kışlada!

Günlerden bir gün, birkaç tehdit mektubunu evrak çantasına koyarak eve götürdü. Bunun dürüst bir davranış olmadığını hissetmesine karşın, mektupları karısına göstermek için içinde dayanılmaz bir istek duyuyor, bu isteğe karşı koyamıyordu. Öğle yemeği için eve tam zamanında gitti; yalnızca bölgedeki köylere gitmediği günlerde öğle yemeği için eve zamanında gelirdi. Eve yaklaşırken (evi şehrin kenarında jandarma polisi Slama'nınkinin yanındaydı)

öfkesi giderek arttı, kapının önüne geldiğinde öfkesi artık köpüren bir hiddete dönüşmüştü. Karısını görür görmez -her zamanki gibi örgü örmekle meşgul, pencerenin kenarında oturuyordu- içinde öyle bir nefret duygusu uyandı ki, bundan kendisi bile ürktü. “Nedir aslında ondan istediğim?” diye sordu kendi kendine. Hiçbir yanıt bulamadığı için daha da öfkelendi. İçeri girdiğinde mektupları hazır duran sofranın üzerine fırlattı ve oldukça kısık bir sesle -sanki sessizce bağırıyormuş gibiydi- “Oku bunları da, anla senin yüzünden başıma gelenleri!” dedi.

Karısı örgü şişlerini bir kenara bıraktı. Sanki devlet memuru olan kendisiymişçesine özenli bir tavırla mektupları birbiri ardına açtı. Bu arada denetleme görevlisi Eiben-schütz, sanki az sonra yolculuğa çıkacakmış gibi şapkası ve paltosuyla öfke içinde oturuyor, karısı mektupları ne kadar sakin, ne kadar özenli bir tavırla okuyorsa, onun da öfkesi o denli artıyordu. Karısının yüzünü izledi. Yüzünün sert, acı dolu ama yine de kötücül bir hal almaya başladığını açıkça görüyordu sanki. Zaman zaman tıpkı annesine benziyordu Regina. Eibenschütz kayınvalidesini çok iyi anımsıyordu. Moravya’da, Sternberg’de yaşardı. Onu en son nikah töreninde görmüştü. *o* gün üzerinde gri, ipekten bir elbise vardı. Bir zırhtı bu. Sanki oklardan ve mızraklardan korkuyormuş gibi bu zırh onun cılız ve pörsümüş bedenini boğazına kadar sarmıştı. Saplı bir gözlük takmıştı. Gözlüğünü çıkardığında, miğferinin yüzünü koruyan bölümünü çıkarmış bir şövalyeye benzemişti. Karısı da görünmez bir gözlüğü, miğferinin yüzünü koruyan kısmını çıkarmış gibiydi. Regina, tüm mektupları büyük bir titizlikle okuduktan sonra ayağa kalktı ve, “Korkmuyorsun, değil mi? Yoksa biraz korkuyor musun?” dedi.

Başıma gelebilecek felaketler onu işte bu kadar az ilgilendiriyor, diye düşündü o zaman denetleme görevlisi. Ve şöyle yanıtladı: “Başıma gelebilecek felaketler seni bu kadar az mı ilgilendiriyor? Neden beni kışladan ayrılmak zorunda bıraktın? Neden? Niçin?”

Karısı yanıt vermedi. Mutfağa gitti ve dumanları tüten çorbayla dolu iki kaseyle geri döndü. Denetleme görevlisi Eibenschütz, gizli bir intikam duygusuyla ama yine de iştahla, her zamanki öğle yemeğini yedi. Yemekte şehriye çorbası, ayrıca parça et ve mürdüm eriği olurdu.

Eibenschütz, hiçbir şey söylemeden evden çıkarak vazifesinin başına gitti. Ama tehdit mektuplarını yanına almayı da unutmadı.

VII

Leibusch Jadlowker, Zlotogrod bölgesinin köylerinden Szwazby’de jandarma polisinden daha güçlü bir konumdaydı. Bilseniz kimdi bu Leibusch Jadlowker:

ne idüğü belirsiz biri. Yıllar önce Odesa'dan geldiği ve isminin sahte olduğu söylenirdi. Şu sınır meyhanesi denilen yer ona aitti ve buraya hangi yolla sahip olduğu bile bilinmiyordu. Meyhanenin yaşlı, gümüş renkli, parlak sakalları olan eski Yahudi sahibi gizemli bir biçimde ölmüş, nasıl öldüğü bir türlü anlaşılamamıştı. Bir gün, sınıra yakın ormanda donmuş, kurtlar tarafından yarısı parçalanmış olarak bulunmuştu. Hiç kimse, hatta yanında çalışan uşak Onufrij bile ihtiyar Yahudi'nin bu dondurucu soğukta ormana niçin gittiğini açıklayamamıştı. Bilinen tek şey, hiç çocuğu olmayan bu Yahudi'nin tek bir varisi olduğuydu, o da yeğeni Leibusch Jadlowker'di.

Jadlowker hakkında, koni şeklindeki bir şeker kalıbıyla bir adamı öldürdüğü için Odesa'dan kaçtığı söylentisi dolaşıyordu. Üstelik bu pek de söylenti sayılmazdı, neredeyse doğruydu. Dinlemek isteyen herkese aynı hikayeyi Leibusch Jadlowker'in kendisi anlatıyordu zaten. O zamanlar -diye anlatıyordu- bir liman işçisiydi ve iş arkadaşları arasında ona düşman olan biri vardı. Bir gece yük' gemisinden şeker kalıplarını indirirken çıkan tartışmada, onu, dediğine göre bir ayı kadar güçlü kuvvetli o oğlanı, şeker kalıplarından biriyle öldürmüş, bu nedenle de Rus sınırını geçerek kaçmıştı.

Anlattıklarının tümüne herkes inanıyordu: bir liman işçisi olduğuna, cinayet işlediğine. İnanmadıkları tek bir şey varsa, o da ismiydi: Leibusch Jadlowker. Bu yüzden tüm Zlotogrod bölgesinde ona basitçe "Vahşi Leibusch" denirdi.

Ona böyle demek için yeterince neden vardı. Zira meyhanesi ne kadar işe yaramaz ve suçlu varsa hepsinin toplanma yeriydi. Amerika sınırında çalışan ve kötü bir adam olarak bilinen Rus ajanı bile haftada üç kez Rus asker kaçaklarını Jadlowker'itı sınır meyhanesine çağırır, böylece onların oradan Hollanda'ya, Kanada'ya, Güney Amerika'ya doğru yollarına devam etmelerini sağlardı.

Dediğimiz gibi: Jadlowker'in meyhanesine işe yaramazlar ve suçlular gelip giderdi;Jadlowker evsizlere, dilencilere, hırsız ve haydutlara kalacak yer verirdi. Öyle kurnazdı ki, yaptığı işlerde yasaya aykırı hiçbir şey bulmak mümkün değildi. Kendisinin ve müşterilerinin belgeleri hep eksiksiz olurdu. Sınırda her yer profesyonel ajan kaynıyordu, sayıları sivrisinekler kadar çoktu ama hiçbiri onun yaşamında sakıncalı işler çevirdiğine, ahlaksızlık yaptığına dair bir bilgi edinemedi. Leibusch Jadlowker'in bütün Zlotogrod bölgesindeki tüm suçların kaynağı olduğu söylentisi dolaşıyordu - hiç de basit suçlar değildi bunlar: cinayetler işleniyordu: vahşice cinayetler, ayrıca kundaklamalar - hırsızhklardansa hiç söz etmeyelim. Rusya'ya kaçan Avusturyalı ve Avusturya'ya kaçan Rus asker kaçaklarını adeta birbiriyle değiş tokuş ederdi. Söylendiğine göre ödemelerini yapmayanları, duruma göre ya Avusturya ya da Rus sınır görevlilerine vurdurtuyordu.

Jadlowker, esrarengiz bir biçimde, yalnızca sınır meyhanesi için değil, aynı zamanda bakkal dükkânı için de ruhsat almıştı. Bu “bakkal” görünüşe göre onun için çok farklı bir anlam taşıyordu. Çünkü sadece un, yulaf, şeker, tütün, konyak, bira, karamelli bonbon, çikolata, iplik, sabun, düğme ve ip satmakla kalmıyor, kadın ve erkek ticareti de yapıyordu. Sahte ağırlıklar hazırlıyor ve bunları çevredeki satıcılara satıyordu; bazıları onun sahte para yaptığını, sahte gümüş ve altın hazırladığını, sahte belge düzenlediğini de düşünüyordu.

" Jadlowker, denetleme görevlisi Anselm Eibenschütz’ün düşmanıydı doğal olarak. Böylesine sağlıklı ve akıllı bir adamın hükümetle, hukukla ve yasalarla nasıl ve niçin bu kadar çok uğraştığını anlamıyordu. Denetleme görevlisi Eibenschütz’ten nefret ediyordu, ama bunun nedeni, onun bir denetleme görevlisi olması değil, olağanüstü dürüst biri olmasıydı. Jadlowker tıknaz, kaba saba, güçlü ve utanıp sıkılması olmayan biriydi. Denetleme görevlisi jandarma polisiyle birlikte ölçü ve ağırlıkları denetlemeye geldiğinde, onları kapı dışarı atmak Jadlowker için hiç de zor olmazdı. Ama günahkar vicdanı ona bunu yapmamayı buyuruyordu. Aksine denetleme görevlisine çok dostça yaklaşıyor, nefretini gizliyor, zaman zaman da onu hiç dikkatç almıyordu. Aslında Jadlowker’in bu kadar iyi rol yapacağı kimsenin aklına gelmezdi. Her zaman güçlü kuvvetli, kaba saba biri olmuştu o. Ama böylesine kurnaz ve güçlü olması doğanın bir isteğiydi.

Denetleme görevlisi Eibenschütz ne zaman Szwaby’deki meyhaneye gelse, hep sosis, turp, met,[1] şnaps ve tuzlu bezelye olurdu. 90 derecelik şnaps kanunen yasaktı, ama jandarma polisi yine de büyük bir afiyetle içiyordu. Jandarma polisi Franz Slama yazık ki çok çabuk sarhoş olurdu. Aslında bu önemli değildi, nasıl olsa ölçü ve ağırlıklardan hiç anlamıyordu. Bunlardan anlıyor olsaydı bile, Leibusch Jadlowker’in sahte ölçü ve ağırlıklarını bugüne dek zaten gören olmamıştı. Bunları hep tam zamanında ortadan kaldırırdı. Eibenschütz’ün geleceğini akıl almaz biçimde hep bir gün önceden haber alırdı.

Denetleme görevlisi Eibenschütz o günlerde karısı Regina’nın tavırlarında tuhaf bir değişiklik olduğunu fark etti. Hem tartışmalara girerek keyfini kaçırmıyor hem de hissedilir derecede sevecen davranıyordu. Bu durum Eibenschütz’ü oldukça şaşırtıyordu. Zaten kendisine ait olduğu için karısını hâlâ seviyor olsa da, tıpkı böylesine çabucak alıştığı yeni işi gibi, ona da uzun zamandır arzu duymuyordu. Karısı onun önemsiz olduğunu, hatta ondan nefret ettiğini çok uzun bir süre boyunca açıkça göstermişti. Sıkıca birleştirilmiş yataklarına gittiklerinde hemen uykuya dalmaya alışmıştı artık Eibenschütz. Karısı, kim bilir, belki de günün birinde Eibenschütz kendisini arzular umuduyla aynanın önünde giysilerini çıkarırken, Eibenschütz onun çıplak bedenine

bakmıyordu bile. Regina bazen orada öyle çırılçıplak dururken, Eibenschütz'e kendisini sevip sevmediğini sorardı. Aslında sorduğu, kendisini güzel bulup bulmadığıydı. "Evet, elbette!" derdi Eibenschütz ve kendini hemen uykuya bırakıyordu, deyim yerindeyse, yalanı yüzünden duyabileceği vicdan azabına karşı koymak için yapardı bunu.

Bu yüzden, karısının ansızın sevecen davranmaya başlaması onu şaşırtıyor, hatta ürkütüyordu. Onunla yatıyordu, tıpkı ilk yıllarda olduğu gibi. Sonra sabahları isteksizliği yine güçleniyor, dışarı çıkmadan önce karısını neredeyse iğrenerek öpüyordu. Karısı yatağında uykulu uykulu doğrulur, Eibenschütz ise bunun bir oyun olduğunu çok iyi bilirdi. Ama bu oyun karısına aitti ve Eibenschütz onu hâlâ seviyordu. Ona bunu söylemiyordu.

Karısının yeniden tutku duymasına neden olan şeyin ne olabileceğini boş yere düşünüp durdu. Bir gün gelecek, gerçeği öğrenecekti.

VIII

Gerçekten de birgün, kimin yazdığı belli olmayan pek çok ihbar mektubunun arasında alışılmadık bir mektup buldu. Mektupta şöyle deniyordu: "Sayın Bay Denetleme Görevlisi, sizin katı tutumunuzun bir kurbanı olmama ve bunun sonucunda sadece on kilo ağırlık yüzünden hak

kımda dava açılmış olmasına rağmen, izninizle, karınızın çok kurnazca ve alçakça bir tavırla sizi aldattığını söylemek istiyorum. Üstelik bu kişi sizin katibiniz Josef Nowak'tır. Saygılarımla, X.Y."

Anselm Eibenschütz, dürüst olduğu kadar, sakin biriydi de. Pek çok ihbar mektubunda gerçek olmayan bilgiler verildiğine sık sık tanık olmuştu. Mektubu cebine koyarak eve gitti. Karısı onu son birkaç günde olduğu gibi sevecen bir tavırla karşıladı. Hatta boynuna her zamankinden biraz daha uzun sarıldı. "Bugün seni beklerken her zamankinden daha çok özledim," dedi fısıltıyla. Kol kola yemek masasına gittiler. Yemek sırasında Eibenschütz karısına dikkatlice baktı, küçük parmağında daha önce görmediği bir yüzük olduğu o güne dek gözünden kaçmıştı. Karısının sol elini tutarak, "Bu yüzüğü nereden buldun?" diye sordu. Karısı, "Babamdan kalma," diye yanıtladı, "daha önce hiç takmamıştım." Bu değersiz bir yüzüktü, erkek yüzüğüydü, üzerinde sahte bir safir taş vardı. Eibenschütz devam etti: "Neden birdenbire takmaya başladın?" - "Bize şans getirmesi için," diye yanıtladı karısı. Sonra, "Bize?" - "Biz ikimize!" diyerek doğruladı bir kez daha.

Eibenschütz ansızın, karısının değişmiş olduğunu da fark etti. Gür, parlak siyah saçları, kaplumbağa kabuğundan yapılmış yeni ve büyük bir tokayla tutturulmuştu. Uzun zamandır takmadığı, ucunda ufak, ince altın pullar olan

büyük altın küpeleri kulak memelerinde usulca titreşiyordu. Koyu kahverengi yüzü tamamen gençlere, neredeyse genç kızlara özgü pembe rengini yeniden kazanmıştı. Aslında yine eskisi gibi, bir silah ustası olan amcasının daveti üzerine yazın Saraybosna'ya gelen o genç kız gibi görünüyordu. Eibenschütz onunla o zaman tanışmıştı.

Tüm bunlar Eibenschütz'ü zaten şaşkınlık içinde bırakmışken, karısının ağzından doğruda. adeta anlamsız ve kavramlamaz bir şekilde şu sözcükler döküldü: "Ben artık bir çocuk sahibi olmak istiyorum." "Kimden?" diye sormak istedi Eibenschütz; çünkü, doğal olarak, aklına hemen şu mektup gelmişti. Ama yalnızca, "Neden şimdi?" diye sordu, "Çocuk sahibi olmayı hiç istemezdin. Her zaman, kızın olsa asla çeyizinin olmayacağım, oğlun olsa da en iyi ihtimalle benim gibi bir denetleme görevlisi olmak zorunda kalacağını söylerdin."

Karısı gözlerini aşağı doğru indirerek, "Seni o kadar çok seviyorum ki," dedi,

Eibenschütz ayağa kalkarak onu öptü ve işe doğru yola çıktı.

Yol oldukça uzundu ve yolda, o yüzüğü bir keresinde -çok uzun zaman önceydi bu- kâtipJosefNowak'ın parmağında gördüğünü anımsadı ya da bir anda anımsadığını zannetti, Onun, denetleme görevlisinin arkasından çok' sinsi ve kurnazca dolaplar çevriliyordu. Bu nedenle Eibenschütz de artık sinsi ve kurnazca hareket etmeye karar verdi.

Denetleme görevlisi içeri girdiğinde kâtip her zaman olduğu gibi ayağa kalktı. Eibenschütz hiç alışılmadık bir samimiyetle, "Günaydın, sevgili Nowak! Yeni bir şey olmadı mı?" diye sordu. Nowak, ''Yeni bir şey yok!" dedi ve bir yandan da öne doğru eğilerek selamladı onu. Eiben-schütz oturuncaya kadar ayakta bekledi.

Eibenschütz bir süre kâğıtları gözden geçirdi, sonra ansızın Nowak'ın eline bakarak, "Safir taşlı yüzüğünüz nerede Bay Nowak? Çok güzel bir yüzüktü," dedi.

Nowak hiç de mahcup görünmüyordu. "Onu rehin bırakmak zorunda kaldım, ne yazık ki rehin bırakmak zorunda kaldım."

"Neden, para sıkıntısı yüzünden mi?" diye sordu denetleme görevlisi. İşte o anda bu sarışın, hırslı kâtip, dikkatli tavrını ilk kez yitirerek, "Bir kadın meselesi yüzünden," dedi.

"Tabii, tabii," dedi denetleme görevlisi, "sizin yaşınızdayken benim de başımda kadın meseleleri vardı."

Katip, amirinin ilk kez bu denli dostça davrandığını görüyordu. Yine de, yakayı ele vermediğinden emindi.

Bu sefer yanılıyordu. Böylesine kusursuz bir ağırlık ve ölçü denetçisi olmasını sağlayan kendine özgü titizliğiyle Eibenschütz, bu konuyu iyiden iyiye gözden geçirmeye karar vermişti. Kalbi işiniçinde değildi artık. Sadece, onurunun kırıldığına dair belli belirsiz bir his vardı içinde - ama bu his de yalnızca askerlik döneminden, kendi amirlerinin, subayların onur kavramını anımsamaktan kaynaklanıyordu. Dediğimiz gibi, bu sadece belli belirsiz bir histi. Böylesine dürüst olan bu adam, her şeyden önce bütün gerçeği ortaya çıkarmak için büyük bir istek duyuyordu, hatta denebilir W, olayların ölçüsünü ve ağırlığını belirlemek, denetlemek istiyordu.

Bu nedenle, eve, başı önünde, gayet yavaş adımlarla gitti. Yolda insanlar onu selamladığında, onları görmemiş gibi davrandı; korkudandı bu, birisi gelip bir şey söyleyebilir ya da rahatsız edebilirdi.

Eve varmadan az önce, çok kesin ve çok iyi düşünülmüş bir plan yapmıştı bile. Yine bir zamanlar olduğu gibi, önceden hazırladığı planlarına tamamen uygun davranmak zorunda olduğu kesindi.

IX

Bir hafta sonra karısının sahte safir taşlı yüzüğü artık takmadığını fark etti. Ona hiçbir şey söylemedi.

Bir hafta boyunca sessiz kaldı, ne karısıyla ne de Josef Nowak'la konuştu. Sonra ansızın Nowak'a, "Yüzüğünüzü rehinden kurtardınız mı?" dedi.

"Evet," diye yanıtladı katip - rahatlamış, halinden memnun, sahte bir tavır takındı.

"Çekinmenize hiç gerek yok," dedi Eibenschütz. "Ben size seve seve borç verebilirdim."

"Doğruyu söylemek gerekirse," diye mırıldandı kâtip - az önceki sevinç duygusuna benzer biçimde şimdi de şaşkınlık içindeymiş gibi davranıyordu.

"Büyük bir keyif ve mutlulukla!" dedi denetleme görevlisi. Genç adama sanki bir kalem ya da sigara uzatıyormuş gibi umursamaz bir tavırla beş kron verdi. Sonra samimi bir tavırla şöyle söyledi: "Aramızda kalsın ama Bay Nowak, bu kadar küçük bir şehirde o kadınla nerede buluşuyorsunuz? Herkes görüyor olmalı."

Amirinden gördüğü bu yakınlığın verdiği rahatlık duygusu ve heyecanla, sözleşme memuru, oturduğu yerden kalktı. Karşısında bir öğrenciden farksız haliyle Eibenschütz oturuyordu. Sonbaharın son günleriydi ve saat öğleden sonrayı epey geçmişti. Belediyeden alınmış ama devlete ait iki petrol lambası, güvenli, sıcak, yeşil renkli abajurların altında usul usul yanıyordu.

“Bakınız, Bay Denetleme Görevlisi,” diye başladı kâtip, “ilkbahar ve yazları bu çok kolaydır. Şuradaki sınır ormanında buluşulur. Ah, size bir anlatsam Bay Denetleme Görevlisi, orada hangi kadınlarla buluştuğumu. Ama bilirsiniz, sessiz kalmak başka hiçbir şeyde bu türden aşk ilişkilerinde olduğu kadar gerekli değildir. Sonbahar ve kışları buluşmak daha zordur; mesleki nedenlerden dolayı. Tüm bölgede âşıklar için tek uygun yer ‘Vahşi Leibusch’un sınır meyhanesidir. Sizin de bildiğiniz gibi Bay Denetleme Görevlisi, o çok tehlikeli bir adamdır ve ben sizi orada sık sık temsil etmek zorundayım. Öncelikli olan görev bilincidir, görev bilinci her şeyden önce gelir.”

“Bu son derece erdemli bir tavır,” dedi denetleme görevlisi Eibenschütz. Ardından resmi evrakların arasına gömüldü. Akşam saat altıda mesai bittiğinde denetleme görevlisi kâtibine, “Gidebilirsiniz! Kadınlarla bol şans,” dedi.

Katip hafifçe Öne doğru eğildi, bu tıpkı küçük bir öğrenci kızın dizlerini bükerek verdiği selama benziyordu, sonra ortadan kayboldu.

Ama denetleme görevlisi, yeşil abajurlu iki lambayla birlikte uzun süre tek başına oturdu. Sanki lambalarla konuşabilirmiş gibi geliyordu ona. Tıpkı insan gibiydiler; canlı, yumuşak, ışıltılar saçan insanlar gibi. Onlarla sessizce konuşmaya başladı. “Planını tam olarak uygula,” dedi lambalar, yeşil ve sevecendiler. “Buna gerçekten inanıyor musunuz?” diye sordu Eibenschütz tekrar. Lambalar da, “Evet, inanıyoruz!” dediler.

Denetleme görevlisi Eibenschütz lambaları söndürerek eve doğru yola çıktı. Kendisini olduğundan daha da yalnız hissettiren soğuk ve geç sonbahar yağmurunda yürüyerek, bu akşamdan, bu yağmurdan daha da karanlık bir yalanla karşılaşacağı evine gitti.

Oraya ulaştığında evin karanlıkta olduğunu fark etti, bu ilk kez oluyordu. Kapıyı açtı. Şu “salon” denilen yerde-Yü koyu yeşil renkli pelüş divana otururak karanlıkta beklemeye başladı. Bu yöreye dünün ya da önceki günün gazeteleri gelmezdi; gelen gazeteler en az bir hafta öncesine ait olurdu. Eibenschütz bunları hiç almazdı. Dünyada olup bitenler onu hiç ilgilendirmiyordu.

Hizmetçi kız Eibenschütz’ün geldiğini duymuştu. Jadwiga’ydı kızın adı. Odanın karanlığına dalan Jadwiga’nın manidar, kendine güvenli ve ilgili bir hali vardı. Masa lambasını yakarken, hanımın alışverişe gittiğini ve hemen geri döneceğini söyledi - aslında Eibenschütz bunları duymak istemiyordu, ama onu susturamayacak kadar yorgundu. Karısı ayrıca telaş etmeyip beklemesini de söylemişti.

Lambanın fitilini indirerek ışığı kıstı; o kadar küçük bir ışıktı ki bu, oda neredeyse karanlıkta gibi görünüyordu. Eibenschütz planı hakkında

düşünüyordu.

Karısı eve döndüğünde ayağa kalktı, öptü ve ona bu kadar uzun süre beklediği için çok huzursuz olduğunu söyledi. Karısı kucağındaki paketleri bıraktı. İkisi birden masaya oturdular.

Yemeklerini yerken, görünüşte samimi ve huzurluydular.

Yani en azından Bayan Regina'ya öyle görünüyordu. Regina iyi niyetli, hatta gayretli davranıyordu. Arada sırada kocasına gülümsüyordu. Eibenschütz, sahte safir taşlı yüzüğün yine karısının parmağında olduğunu fark etti.

"Yüzüğünü yine takmışsın," dedi denetleme görevlisi. "Buna sevindim!"

"Sanırım," dedi Bayan Regina, tabağa doğru eğilerek, "nihayet bir çocuğum olacak."

"Nihayet?" diye sordu denetleme görevlisi Eibenschütz. "Sen bunu hiç istememiştin ki. Neden şimdi?"

"Tam da şimdi istiyorum," dedi Regina, bir yandan da dikkatli bir tavırla portakal soyuyordu.

"Ben bugün," diye söze başladı Eibenschütz, karısının başı hâlâ aşağıya, bıçak ve meyveye doğru eğikti, "kâtibimle, Josef Nowak'la konuştum. O tam bir kadın avcısıdır, bunu buralarda herkes bilir. İlkbahar ve yazları burada, sınır ormanında pek çok kadınla birlikte olduğunu iddia etti; bunların kim olduğunu söylemedi elbette. Dedi ki, görevi gereği beni sık sık temsil ettiği için Jadlowker'in meyhanesine gitmek, sonbahar ve kışları onun için tehlikeli oluyormuş." O sırada karısı portakalın kalan son çeyreğini yiyordu. Gözlerini yukarı kaldırmadı: "Buradaki kadınlar çok korkunç!"

"Hepsine yüzük hediye ediyor," diye karşılık verdi denetleme görevlisi.

Regina son partakal dilimini elinden düşürdü ve sol elinin işaret parmağındaki yüzüğe baktı. Uzun bir sessizlik oldu.

Denetleme görevlisi ansızın, "Bu yüzük Bay Nowak'ın," dedi, "yüzüğü biliyorum, onun elinde görmüştüm." Karısı Regina bir anda şiddetle ağlamaya başladı. Hıçkırıklar içinde boğulurken yüzüğü parmağından çıkardı ve önündeki masanın üzerine koyarak, "Demek her şeyi biliyorsun," dedi. - Eibenschütz, "Evet," dedi, "sen ondan hamilesin. Bunun hesabını soracağım."

Eibenschütz hemen kalktı, paltosunu giyerek dışarı çıktı. Atı arabaya koştu ve Szwaby'ye, Jadlowker'e gitmek üzere yola çıktı.

X

Oraya gecenin çok geç bir saatinde ulaştı. Eibenschütz'ün gelişi büyük bir

şaşkınlık yarattı. Çünkü Jadlowker, onu akşam üstünden daha geç bir saatte hiç görmemişti. Ayrıca denetleme görevlisi hiç böyle neşeli, dolayısıyla böyle tuhaf olmamıştı. “Bu ne büyük bir şeref,” diye bağırdı Jadlowker, iri cüssesine rağmen tezgâhın arkasında dans edercesine salına salına yürüyordu: “Bu ne büyük bir şeref!” Köşedeki bir masada oturan iki işe yaramaz adamı yerlerinden kaldırdı. Küçük masanın üzerine kırmızı mavi çiçekli bir örtü serdi ve denetleme görevlisine ne istediğini sormadan tezgâha doğru seslendi: “Bir çeyrek met, bir tabak da bezelye!”

Jadlowker’in sınır meyhanesi çok gürültülüydü. Sınır kaçakçısı Kapturak’ın az önce getirdiği Rus asker kaçakları orada oturuyordu. Üniformaları hâlâ üzerlerindeydi. Çok fazla çay ve şnaps içmiş olmalarına ve terlerini alsın diye omuzlarına geniş havlular konulmuş olmasına rağmen, soğuktan donuyormuş gibi görünüyorlardı -vatanlarından bir saat bile uzaklıkta olmadıkları halde, kendilerini şimdiden öylesine yersiz yurtsuz hissediyorlardı ki! Ufak tefek biri olan Kapturak -ona “komisyoncu” denirdi- onları alkolle avutuyordu. Kapturak her bir Rus asker kaçağı için Jadlowker’den yüzde yirmi beş komisyon alırdı. Denetleme görevlisinin bu beklenmedik gelişi meyhaneci Jadlowker’i çok huzursuz etmişti. Üniformalarını değiştirmek isteyen Rus askerlerine, aslında satış izni olmadığı halde malzeme ve giysi satmak niyetindeydi. Bir yandan denetleme görevlisinin orada bulunmasına öfkeleniyor, öte yandan buna seviniyordu. Bu katı tutumlu adam işte bu gece avcundaydı - ve gece, Leibusch Jadlowker’in asıl büyük sevgilisiydi. Sonra diğer küçük sevgilisini aşağıya çağırdı.

Uzun zamandır bu kızla birlikte yaşıyordu Jadlowker. Söylendiğine göre o da Rusya’dan, Odesa’dan gelmiş ve Jadlowker’in pek çok suçuna ortaklık etmişti. Konuşmasına, tavırlarına ve görünüşüne bakılırsa güney Ukrayna’dan geliyordu. Siyah, vahşi ve aynı zamanda yumuşak bir görünüşü vardı. Gençti; yani herhangi bir yaşta değildi. Hiç kimse bundan emin değilse de, gerçekte bir çingeneydi ve Besarabya’nın Jaslova bölgesinden geliyordu. Jadlowker bir gece onu bulmuş ve yanına almıştı. Aslında doğası gereği kıskanç biriydi Jadlowker ve bu esmer kadının sevgisinden emindi. Kadınlar ve erkekler üzerinde gücü olduğundan ise hiç kuşkusu yoktu. Bu yörede, sınırın her iki tarafında pek çok insan ona itaat ederdi. Hatta-her şeye hükmeden bir komisyoncu olan Kapturak bile; o ki, erkekleri Kanada’ya, Cava’ya,Jamaika’ya, Porto Rico, hatta Avustralya’ya giden gezgin turist kafilelerine hayvanlar gibi satardı. Buna rağmen Kapturak da Jadlowker’e itaat ederdi. Herhangi bir zamanda kendisine zarar verme ihtimali olan pek çok memuru satın almıştı o. Yalnızca denetleme görevlisi Eibenschütz’ü henüz ele geçirememişti. Bu nedenle, geldiğinden beri o

da Eibenschütz’e karşı bir savaş sürdürüyordu. Jadlowker, her insanın yalnızca zayıf değil, aynı zamanda canice bir yanının olduğunu da düşünürdü. Dünyadaki herhangi bir insanın kendisinden, Jadlowker’den farklı düşünüp farklı algılayabileceğine hiç inanmazdı - başka türlü yaşaması nasıl mümkün olabilirdi ki! Dürüst yaşayan tüm insanların yalancı olduğundan emindi ve onları komedyenler olarak görüyordu. En kusursuz komedyenler de memurlardı, onların ardından memur olmayan, sıradan, terbiyeli insaular geliyordu. Bu gibilerinin karşısında insanın komedyen rolü yapması ve dürüstmüş gibi davranması gerekirdi. Jadlowker’in tüm dünyaya karşı tavrı buydu. Özellikle böyle davranıyordu; en çok da denetleme görevlisi Eibenschütz’e böyle davranmak için özel bir çaba harcıyordu.

XI

Kadın geldi. Aşağıya indiği merdiven tezgahın yanından geçiyordu. Asker kaçaklarının gürültülü kalabalığının arasından kendine yol açtı. Daha doğrusu yol kendiliğinden açıldı. Denetleme görevlisi Eibenschütz tezgahın ucundaki pencerenin yanında, merdivenin karşısında oturuyordu. Kadın merdivenin ilk basamağında belirir belirmez, Eibcnschütz onu fark etmiş ve yanına geleceğini hemen anlamıştı. Onu daha önce hiç görmemişti. Merdivenin en üst basamağında onu gördüğü o ilk anda boğazının birden kuruduğunu hissetti; öyle ki, hemen met bardağını kaparak bir dikişte içti hepsini. Kadının Eibenschütz’ün masasına gelmesi birkaç dakika sürdü. Sarhoş asker kaçakları onun hafif adımları karşısında kenara çekildiler. İnce, uzun boylu ve narindi, omuzlarında yumuşak, beyaz bir şal vardı. Sanki üşüyormuş, sanki bu şal ısıtabilirmiş gibi onu elleriyle sıkıca tutuyordu. Kendinden emin, ağır adımlarla. ve omuzları dimdik ilerliyordu. Adımları sağlam ama zarifti. Erkeklerin gürültüyü kesip kadına baktıkları bir an boyunca yüksek topuklarının yere dokunurken çıkardığı hafif tıkırtı duyuldu. Sanki gözleri adımlarının önünden gidiyormuş gibi, bakışları en üst basamaktan itibaren denetleme görevlisi Eibenschütz’e yönelmişti.

Kadın yanına geldiğinde, Eibenschütz bir kadının ne olduğunu ilk kez anlıyor gibi hissetti kendini. Onun derin, mavi gözleri hiç deniz görmemiş Eibenschütz’e denizi anımsattı. Beyaz yüzü, karı çok iyi tanıyan Eibenschütz’ün içinde bu dünyaya ait olmayan fantastik bir kar hissi uyandırdı ve koyu mavi, siyah saçları ona, hiç görmediği, belki bir kez okumuş ya da duymuş olduğu güney gecelerini düşündürdü. Kız karşısına oturduğunda, büyük bir mucize yaşıyormuş gibiydi Eibenschütz; sanki hiç tanımadığı bir deniz, esrarengiz bir kar ve tuhaf bir gece oturuyordu masasında. Ayağa bile kalkmadı. Kadınların karşısında ayağa kalkması gerektiğini biliyordu; ama böyle bir mucizenin karşısında ayağa

kalkamamıştı işte.

Yine de, bu mucizenin bir insan, bir kadın olduğunu biliyordu, dahası Leibusch Jadlowker'in kız arkadaşı olduğunu da biliyordu. Jadlowker'in kız arkadaşı hakkındaki tüm hikâyeleri elbette o da dinlemişti. İnsanların "günah" dediği şey hakkında hayatı boyunca hiç net bir fikri olmamıştı ama şimdi günahın nasıl göründüğünü öğrendiğini düşünüyordu. İşte böyle, tıpkı Jadlowker'in kız arkadaşı çingene Euphemia Nikitsch gibi görünüyordu.

Kız sadece, "Euphemia Nikitsch," dedi ve pileli eteğini açarak düzeltti. Asker kaçaklarının gürültüsü arasında eteğinden gelen cılız ama etkileyici bir hışırtı duyuldu.

Anselm Eibenschütz'ün önünde az önce içilip bitirilmiş bir met bardağı olduğunu gördüğü halde, Euphemia, "Bir şey içmiyor musunuz?" diye sordu.

Eibenschütz soruyu duymadı bile. Büyük, kocaman açılmış gözleriyle kadına bakıyor ve aslında gözlerinin ilk kez gerçekten açıldığını hissediyordu.

Euphemia, "Bir şey içmiyor musunuz?" diye sordu yeniden, ama bu sefer Eibenschütz'ün yanıt veremeyeceğini biliyordu. Bu nedenle parmaklarını güçlü bir ses çıkacak şekilde şaklattı. Evin uşağı Onufrij geldiğinde Euphemia bir şişe sipariş etti.

Onufrij 90 derecelik bir şişe içki ve bir kâse de kuru bezelye getirdi. Denetleme görevlisi Eibenschütz içiyordu ama içmesinin nedeni, bundan keyif alması değildi. Asla bu yüzden değildi. O sadece, kadının karşısında oturduğu birkaç dakika boyunca boş yere uygun düşecek bir söz bulmaya çalıştığı ve ancak içerse bu sözü bulabileceğini umduğu için içiyordu. Bu yüzden içiyordu ve boğazı güçlü bir biçimde yanıyordu, üstüne üstlük tuzlu bezelyelerden de yiyordu, bu da boğazındaki yanmanın daha da artmasına neden oluyordu. Bu arada kadın karşısında hiç hareket etmeden oturuyordu. İnce, koyu kahverengi parmaklarıyla, her biri minik, ince, kızıl saçlı, kolayca kırılabilir, ama yine de güçlü bir kadın gibi görünen parmaklarıyla bardağı sıkıca tutuyordu. Gözleriniyse denetleme görevlisi Eiben-schütz'e değil, su kadar duru görünen şnapsa dikmişti. Eibenschütz onun uzun, yukarıya doğru kıvrılmış, simsiyah elbisesinden daha da siyah olan kirpiklerine baktı.

Eibenschütz, birdenbire, "Sizi burada daha önce hiç görmemiştim," dedi; konuşurken kıpkırmızı olmuştu ve iki eliyle birden bıyığını buruyordu; bunu yaparsa sanki yüzüne birdenbire yayılan bu gülünesi kırmızılığı gizleyebilecekti. Kadın, "Ben de sizi görmemiştim," dedi - bir bülbülün sesiydi bu. Gençlik yıllarında, Nikolsburg'un çevresindeki ormanlarda zaman zaman dinlemişti bülbülleri Eibenschütz. Euphemia, "Buraya sık sık gelir misiniz?" diye sordu.

“Bazen, görevdeyken!” dedi Eibenschütz, yumuşak bıyığını burmaya devam ediyordu. Aslında ellerini yüzünden bir türlü alamıyordu.

“Görevdeyken mi?” dedi kadın tatlı, güzel sesiyle. “Nasıl bir görev bu?”

Eibenschütz ellerini serbest bıraktı. “Ben denetleme görevlisiyim,” dedi ciddi bir tavırla.

“Öyle mi?” dedi kadın, bardağındaki içkinin tümünü içti, ayağa kalktı, başını hafifçe eğerek selam verdi ve tekrar merdivenlerden yukarı çıktı.

Denetleme görevlisi Eibenschütz uzaklaşan Euphemia’yı arkasından izledi, her basamakta bir tavuskuşu misali hafifçe kabarıyormuş gibi görünen pileli eteğini ve aşağıda parıldayan zarif papuçlarını seyretti. Bu arada asker kaçakları çoktan horlamaya başlamıştı bile. İçlerinden bazıları başlarını sert masalara yaslamıştı. Diğerleriyse, içi tıka basa dolu, nefes alıp veren çuvallar gibi masaların altına serilmişti. Hepsi gürültüyle, neredeyse ürkütücü sesler çıkartarak horluyordu.

Eibenschütz tezgâha doğru ilerledi. Hesabı ödemek istiyordu. Leibuschjadlowker tezgâhın arkasındaydı, “Bay Denetleme Görevlisi, bugün benim misafirimsiniz! Hiçbir şey ödememize gerek yok!” dedi. Bunu samimi olduğu kadar öyle tehditkar bir tavırla da söylemişti ki, eski topçu birliği başçavuşu Eibenschütz hayatında ilk defa cesaretini yitirirerek yalnızca, “İyi geceler,” diyebildi.

Eve ağır adımlarla yürüyerek gitti. Arabasını meyhanenin önünde bıraktığını unutmuştu. Yine de, atı onu itaatkâr bir köpek gibi izlemiş, arkasındaki arabayı da çekerek getirmişti.

Eibenschütz eve vardığında hava çoktan aydınlanmış, sabah olmuştu. Tombul hizmetçi kız onun için çay ve ekmek getirerek masaya koydu. Eibenschütz bunların hepsini geri gönderdi.

' Karısının ayak seslerini duydu. “Günaydın,” dedi Regina. Ona doğru yaklaştı ve sarılmak istedi. Eibenschütz hemen ayağa kalktı.

“Bugünden itibaren mutfakta uyuyacaksın,” dedi, “ya da evi terk edeceksin."

Eibenschütz kısa bir süre sessiz kaldıktan sonra, “Eğer yatağın bu gece mutfakta olmazsa, yarın gece ya Nowak’ın yanında ya da sokakta uyumak zorunda kalırsın,” dedi.

Ansızın aklına arabası ve atı geldi. Bahçe çitinin yanında uysalca bekliyorlardı. Gün doğalı çok olmuştu.

İşe, belediyedeki bürosuna gitti. İmparatorluğa bağlı bir topçu birliği başçavuşuna özgü düzgün, çocuksu ve güzel yazısıyla, kağıdın her iki yanında

boşluk bırakarak belediyeye, kendi eliyle özenle bir dilekçe yazdı; katip Josef Nowak'ı yakınlardaki bir başka belediyeye göndermek istiyordu. Ondan memnun değildi. Bir başkasını istiyordu.

Bir belediyeye dilekçe yazmak ona acı veriyordu.

Ne de olsa on iki yıl topçu . birliğinde başçavuşluk yapmıştı ve doğru dürüst, gerçek bir memuriyet yapma hakkı olmalıydı. Ama karısı yüzünden bu işi seçmek zorunda kalmıştı (maaşını devlet ödüyor olsa da, bir belediye memuruydu aslında).

O anda, doğrudan devlete hizmet etmediği için büyük bir üzüntü duydu.

Mesai saatinden yaklaşık bir saat önce gelmişti. Katip Nowak içeri girdiğinde denetleme görevlisi ona şöyle dedi: "Görevinizden istifa edeceksiniz. Sizden memnun değilim. Az önce işinize son verilmesi ve bir başka yere yerleştirilmeniz için başvuruda bulundum." ,

Bu hırslı genç adam sadece tek bir kelime söyleyebildi: "Ama..."

"Susunuz!" diye bağırdı Eibenschütz, topçu birliği başçavuşu olduğu dönemlerdeki gibi, talim alanındaymışçasına yüksek sesle konuşuyordu.

Dosyaların arasına gömülmüş gibi yaptı. Ama gerçekte hayatı hakkında düşünüyordu. Evet, Nowak artık olmayacak, diye düşünüyordu. Karımla da artık hiç ilişkim kalmadı. O mutfakta uyuyacak. Onu sokağa atmayacağım, skandallardan hoşlanmıyorum. Peki başka -peki başka? Jad-lowker'e gitmek istemiyorum artık- görev dışında yani, bu kesin. Eğer bir gün görev dışında gitmem gerekirse, mutlakajandarma polisi Slama'yla giderim. Hayır, bundan sonra görev dışında oraya gitmeyeceğim. Bu kadar.

XII

Ama bu kadarla kalmadı. Gerçi kâtip Nowak, Podgorya'ya atandı, Bayan Eibenschütz ise hizmetçi kızın yanında, mutfakta uyuyordu, ama jandarma polisi Slama'nın eşliğinde sınır meyhanesine görev gereği yapılan ziyaretler belirgin bir biçimde artmıştı.

Kış geldi ve amansız bir kış yaşandı. Serçeler çatılardan yuvarlanıyor, sonbaharda ağaçlardan düşen olgun meyvelere benziyorlardı. Hatta kargalar ve kuzgunlar bile soğuktan donuyormuş gibi görünüyor, ağaçların çıplak dallarında birbirlerine sıkıca sokuluyorlardı. Termometre bazı günlerde sıfırın altında otuz iki dereceyi gösteriyordu. Bu kadar soğuk bir kışta evsiz olmayı düşünmek bile korkunç geliyordu insana. Tıpkı belediye binasının bahçesinde, oda penceresinin karşısında tek başına duran donmuş kuru ağaç gibi, denetleme görevlisi korkunç soğukta yapayalnız duruyordu. Yeni bir kâtip gelmişti, uyuşuk, şişman ve iyi

niyetli bir gençti, çok ağır çalışıyor, ama çevresine huzur yayıyordu. En huzurlu yer resmi makamının olduğu odaydı. Sobadan kırmızı, her iki lambadan ise yeşil ışıklar yayılıyordu. Kâğıtlar bile usulca hışırdıyordu. Peki denetleme görevlisi Eibenschütz işten çıktığında ne olacaktı? Kısa koyun postu, yukarı doğru kıvrılmış astragan kürklü yakası, dizine kadar uzanan yüksek çizmeleriyle, orada, belediye binasının önünde yanmakta olan iki fenerden birinin yanında durdu. Parktaki parlak karla karşılaştırıldığında gece lambaları zayıf, sarı bir ışık yayıyordu. Denetleme görevlisi Eibenschütz uzunca bir süre orada öylece bekledi ve düşündü. Eve gitse nasıl olurdu diye geçirdi aklından. Şömine yanıyor olacaktı. Sofra hazırlanmış, lamba yanıyor olurdu. Sarı tüylü kedi şöminenin üzerinde büzülmüş tembel tembel otururdu. Eibenschütz gelir gelmez karısı ağlamaklı ve üzgün bir halde hemen mutfağa giderdi. Hizmetçi kıza gelince, o da ağlamaklı ve üzgün olurdu, evin hanımının gözyaşları ve feryatlarını o da paylaştığı için mutfak önlüğünün eteğine burnunu siler, sol eliyle Bay Eibenschütz'ün önüne tabağı koyardı. Kedi bile eskiden olduğu gibi kendini sevdirmek için yanına gelmezdi çünkü o da Eibenschütz'e düşmanlık duyuyor, sarı gözlerinden nefret ışıltıları yayılıyordu. Tüm bunlara rağmen, Eibenschütz yine de eve gitmeye karar verdi. Ayaklarının altında çıtırdayan karın, karın aydınlattığı ölü gecenin içinden geçerek ağır çizmeleriyle kararlı adımlar atmaya başladı. Etrafta hiçbir canlı varlık görülmüyordu. Böyle bir anda insan o küçük evlerden birinin önünde kısa bir süre durup yabancı meskenleri pencerenin aralığından hiç çekinmeden, hiç utanmadan izleyebilirdi. Vakit henüz akşamın erken saatleriydi. Mutlu insanlar çoğunlukla bir arada olurdu bu saatlerde. Bazen domino oynarlardı. Evlerde babalar, anneler, erkek ve kız kardeşler, çocuklar ve çocukların çocukları olurdu. Yemek yerler, gülerlerdi. Bazen çocuklardan biri ağlar, ama ağlamak da hiç kuşkusuz mutluluk verirdi. Çevreyi gözleyen Eibenschütz'ün kokusunu aldığı için bir köpek havlardı avluda kimi zaman. Bu havlama sesinin de gizemli, neredeyse sevimli bir yanı vardı. - Eibenschütz artık şehirdeki tüm aileleri tanıyor, nasıl yaşadıklarını biliyordu. Bir denetleme görevlisinin satıcılar hakkında daha ayrıntılı bilgi edinmesinin iyi, yararlı, hatta gerekli olduğunu düşünüyordu. "Kişisel bilgiler" diyordu buna. Eibenschütz yola devam ederek sonunda eve ulaştı. Kır at, onun geldiğini duyduğunda sevinçle kişnemeye başladı. Ne değerli bir hayvandı bu kır at. Denetleme görevlisi kendini tutamayıp ahıra gitti. Atını yalnızca okşamak istiyordu, orduda geçirdiği mutlu dönemleri, kışlanın arka binasındaki bütün atları düşündü. Bütün isimleri ve bütün yüzleri hâlâ hatırlıyordu. Atına Jakob ismini koymuştu. Ahıra geldiğinde sessizce, 'Jakob," diye seslendi. At başını kaldırdı. Sağ ayağının nalıyla iki üç kez yere vurduğunda samanlar uçuşmaya başladı. Eibenschütz yaklaştı, aslında ona sadece, "İyi geceler" demek istiyordu

ama, ansızın arkasına dönerek, sanki bir insanla konuşuyormuş gibi, “Bir dakika, lütfen!” dedi ve depoya giderek kızağını aldı, atı dışarı çıkardı, titreyen ama yine de güvenle hareket eden parmaklarıyla kayışı bağladı, yün battaniyeyi atın vücuduna sardı. Kır atı kızağa koştu. Çanı atın boynuna bağladı. Oturdu, dizginleri eline aldı ve ‘Jakob!” diye seslendi. Evinin ışıklı pencerelerine nefret yüklü kaçamak bir bakış attı. İçerde kendisini bekleyen o üç dişiden ne kadar da çok nefret ediyordu; öncelikle karısından, sonra hizmetçi kızdan ve son olarak da kediden. “Jakob,” dedi ve önce çatırdayarak hareket eden, sonra yavaş yavaş sessizce ilerlemeye koyulan kızağıyla kapıdan dışarı doğru kaydı. Kır at, nereye gideceğini biliyordu.

Dondurucu soğuk, denetleme görevlisinin yüzüne çarpıyordu; bu soğuk, suskun bir fırtınaydı ve gece, camdan, hatta kristalden yapılmış kadar berraktı. Dikkatini yola verdiği için yıldızları görmüyordu elbette, ama hepsinin buzdan yapılmış gibi sert ve berrak olduğunu başının üzerinde açıkça hissediyordu. Yıldızları o kadar iyi duyumsuyordu ki, dikkatini yola vermek zorunda olduğu halde, onları neredeyse görüyor sayılırdı. Hızla gidiyorlardı.

Kır at Jakob’la birlikte böyle hızla nereye gidiyordu? Yalnızca kır at biliyordu yolu. At dört nala Szwaby’ye gidiyordu.

Ama Szwaby’de nereye gidiyordu? Jadlowker’in sınır meyhanesine gidiyordu. At da sanki sahibi kadar özlem duyuyordu çingene Euphemia Nikitisch’e.

XIII

Jadlowker’in sınır meyhanesinde sıcak, hoş ve neşeli bir hava vardı. İnsanlar içki içiyor, iskambil oynuyor ve sigaralarını tüttürüyorlardı. Erkeklerin başlarının üzerinde duman kümeleri toplanmıştı. Hiç kadın yoktu, bu iyiydi. Euphemia Nikitisich bile olsa, denetleme görevlisi Eibenschütz bir kadının varlığına zor katlanacaktı. Zaten Euphemia ortalıkta görünmüyordu. Eibenschütz oraya Euphemia’yı görmek için gittiğinin farkında bile değildi. Ancak bir yer bulup oturduğunda ve bir yudum içki içtiğinde bu kadını tekrar görmek için buraya gelmiş olduğunun farkına varmaya başladı. Alışıldığı üzere, Leibusch Jadlowker, onun masasına geldi ve arılar peteklerin, kelebekler çiçeklerin üzerine nasıl konuyorsa, o da öyle, her an kaçacakmış gibi, bir süre yanında oturdu. Denetleme görevlisi Eibenschütz içtikçe ciddileşiyor ve ciddileştikçe Jadlowker ona bir o kadar neşeli görünüyordu. Daha da neşeli, daha da kin dolu görünüyordu Jadlowker. O, yani denetleme görevlisi Eibenschütz, ihbar mektuplarının çoğunun, Jad-lowker’in kaleminden çıktığını biliyordu elbette. Jad-lowker, denetleme görevlisinin dikkatini kendisinden uzaklaştırıp

başkalarına yöneltmek istemişti büyük bir olasılıkla. Bunu biliyordu, bundan emindi Eibenschütz. Yine de, meyhanecinin bu yalancı samimiyetine sarsılmaz bir sabırla, hatta dikkatli bir yumuşak başlılıkla katlandı.

Jadlowker'in mide bulandırıcı, geniş ve hep sırıtan yüzünü dikkatle izledi. Kırmızıya çalan sarı renkli sivri sakalı yüzünü kaplıyor, hatta kaplamaktan öte onu tanınmayacak hale getiriyordu. Yüzü solgundu, sapsarı kesilmişti. Bu solgun yüzün ortasında iki küçük yeşilimsi göz için için yanıyordu; çoktan sönmüş olsalar da, hâlâ ışıldamaya devam eden ışıklara benziyordu bu gözler; astronomlar yüzyıllar önce sönmüş olduğunu söylese de, bizim hâlâ ışık yayıyormuş gibi gördüğümüz yıldızlar gibiydiler. Jadlow-ker'in yüzünde canlı kalmış olan tek şey, kızıl renkli keçi sakalıydı. Sakalı, uzun zaman önce ölmüş, sönmüş olduğu sanılan bir maddeden şaşırtıcı bir biçimde çıkan üçgen şeklindeki bir alev gibi görünüyordu.

Leibusch o gece ne zaman masaya gelse hep "Emrinizdeyim, Bay Denetleme Görevlisi," diyor, Eibenschütz'ü her seferinde ilk kez görmüş gibi davranıyordu. Eibenschütz bu davranışta belli bir alaycı tavır olduğunu seziyordu.Jadlowker'in masaya hep elinde dolu bir şişeyle gelmesinden anlıyordu bu alaycı tavrı. Bu, bir meyhanecinin yapması gereken davranışlarından biri olarak görülebilirdi. Ama sahte ağırlıklar kullandığından emin olduğu Jad-lowker bir de "Saygıdeğer karınız nasıllar?" diye sorduğunda, Eibenschütz artık buna katlanamayacağını düşündü ve katlanabilmek daha çok şnaps ısmarladı. Sabahın ilk ışıkları belirinceye değin durmaksızın içti. Asker kaçakları masaların altında ya da üstünde ağır ve korkunç sesler çıkararak horlamaya başlayalı çok olmuştu. Gerçi henüz tam olarak gün doğmamıştı ama Eibenschütz ayağa kalktığında neredeyse doğmak üzereydi. Onufrij ona eşlik etti. Kızağına bindiği an kendini hep rahatlamış ve üzgün hissederdi Eibenschütz. Zlotogrod şehir sınırına ulaştığında kış sabahının soğuk havası insanın iliklerine kadar işlemeye başlamıştı bile. Eibenschütz eve dönmedi. Berber Leider'e uğradı, tıraş oldu ve saçını yıkattı. Ardından, Zlotogrod şehrinin tek kahvesi olan Bristol'a gitti. Kahve içti ve hâlâ fırındaymış gibi kokacak kadar ta7.e olan çöreklerden iki tane yedi. Sonra büroya gitti, tahmin edileceği gibi, üzerinde henüz hiçbir mektubun olmadığı boş masaya duygusuz bir ifadeyle oturdu ve uyuşuk, tombul katibini sabırsızlık içinde bekledi. Dışarı çıktı ve olduğu gibi, kürkünü ve çizmelerini çıkarmadan ellerini ve yüzünü, belediye binasının avlusunda bulunan, atlıjandarmaların atları için kullandığı pompanın buz gibi suyuyla yıkadı.

Denetleme görevlisi buna benzer sabahlarda hiçbir şey düşünmez ya da çok az düşünürdü. Kilise çanlarının hemen sekizi vurmasını ve yeni katibin mümkün olduğunca çabuk gelmesi gerektiğini düşündü. Kilise çanları nihayet saat sekizi

vurduğunda, Eibenschütz, şehirde bir tur atmak için dışarı çıktı. Şehir çok küçük olduğundan bu gezinti pek uzun sürmedi. İstediği tek şey, katibinden önce büroda olmamaktı. Ayrıca, şehirde ve soğuk havada yapacağı bir gezinti sayesinde, normal koşullara uygun olarak geceyi uyuyarak geçirmiş bir insan görüntüsü kazanacağını, kendini normal bir insan gibi hissedebileceğini düşünüyordu.

Böylece kızağıyla, hışırdayan sabah karı üzerinde ilerlemeye başladı. Geri döndü. ÖnceJakob'u ve kızağı eve götürdü. Evinin açık pencerelerine kin dolu bir bakış atmayı da ihmal etmeden, oradan ayrılıp yürüyerek büroya gitti.

XIV

Eibenschütz, bürodayken de, Jadlowker'in kız arkadaşını, çingene Euphemia Nikitisch'i düşünmekten kendini alamadı. MeyhaneciJadlowker'e mesleki ve insani nedenlerle duyduğu tiksinti, onda tuhaf bir biçimde, Bayan Euphemia'ya duyduğu güzel özlemle karışıyordu. Zavallı denetleme görevlisi de anlayamıyordu kendisine neler olduğunu. Jadlowker'in işlediği yasal suçları ne denli sürekli, ne denli ödün vermez bir tavırla ve ne denli düzenli olarak düşünmek zorundaysa, Euphemia'nın güzelliğini de aynı şekilde düşünmek zorunda olması vicdanını huzursuz ediyor, dahası alt üst ediyordu. İkisini de aynı ölçüde ve eş zamanlı düşünüyordu. Biri olmadan diğeri de olmuyordu.

Bu soğuk kış da geçip gitti ve bir gece Struminka nehrinin üzerindeki buzlar yine kırıldı. Tıpkı buraya geldiği o ilk yıldaki gibi, ama şimdi kendini çok yaşlanmış ve tamamen değişmiş hissederek, bir mart gecesinde nehrin üzerindeki buzun kırılmasını ve yöre sakinlerinin heyecanını yaşadı. Ama ilkbaharın gelmesi onun için bu sefer biraz daha farklı bir anlam taşıyordu. Yılın ve dünyanın yenilenmesini izlerken kendini çok yaşlanmış hissediyordu ve geldiği ilk yıldan farklı olarak gönlünde uyanan hiçbir umut yoktu. Geçen yıl gibi bugün de, insanlar, nehrin her iki kıyısında meşale ve fenerleriyle duruyordu; bir anda uzaklaşan buz kütlelerine atlıyor ve sonra kıyıya sıçrıyorlardı. Bu, ilkbahardı. İlkbahardı bu!

Ama denetleme görevlisi Eibenschütz hüzün içinde eve gitti. İlkbahar onun için ne anlam taşıyordu ki artık? İlkbahar onun için ne anlam taşıyordu ki artık? Üç gün sonra karısı doğum yaptı. Mutfakta. Kolay bir doğum oldu. Ebe çağırmaya fırsat kalmadan, çocuk, yani Josef Nowak'ın oğlu doğdu. Denetleme görevlisi Eibenschütz yalnızca gayri meşru çocukların dünyaya böylesine çabuk, böylesine kolay geldiğini düşündü.

Denetleme görevlisi, Josef Nowak'ın oğlunun doğduğu geceyi Jadlowker'in meyhanesinde geçirdi. Jadlowker'in kadını o gece de masasında beliriverdi. İlk

seferinde olduğu gibi, Euphemia, “Bir şey içmiyor musunuz?” diye sordu. Eibenschütz, “Eğer içmemi istiyorsanız, içerim,” diye yanıtladı. Euphemia parmaklarını şaklattı ve uşak Onufrij gelerek denetleme görevlisinin kadehini doldurdu.

Euphemia da bir kadeh istiyordu. Ona da bir kadeh getirildi. Euphemia doksan derecelik içkiyi bir yudumda içti.

Yüzünü denetleme görevlisine yaklaştırdı ve Eibenschütz, Euphemia’nın ucunda büyük, hafifçe çınlayan küpeler olan kulaklarının kendisine neredeyse ışıltılı gözlerinden daha yakın olduğunu hissetti. Onun kar kadar beyaz yüzünü çok iyi görüyordu, ama Eibenschütz’ün kulakları gözlerinden çok daha duyarlıydı. Kadın hareket ettiği anda kulaklarındaki altın küpelerin usulca birbirine vurmasıyla çıkan hafif çınlamayı son derece net duyuyordu. Bu sırada Euphemia’nın sert, güçlü ve kahverengi parmaklarını düşünüyordu. Kulaklarına bakıyor ve küçük altın pulların çınlamasını duyuyorken niçin Euphemia’nın parmaklarını düşünmeye zorlandığını, tuhafbir biçimde artık kendisi de anlayamıyordu.

LeibuschJadlowker de bir anlığına masaya oturdu. Ama bu bir kelebeğin çiçeğe konmasından daha uzun sürmedi. Hemen ardından, ortadan kayboldu. Euphemia, Eiben-schütz’e doğru eğildi ve “Onu sevmiyorum!” diye fısıldadı, “Ondan nefret ediyorum.” Sonra, arkasına yaslandı ve kadehinden bir yudum aldı. .Kulak memelerinden usul usul, tatlı bir çınlama sesi geliyordu.

Eibenschütz artık dayanamayacak hale gelmişti. Meyhanede garsonluk da yapan Onufrij’i çağırıp hesabı ödedi, kızağına bindi ve eve gitmek üzere yola çıktı.

Bayan Euphemia’ya iyi geceler dileyip dilemediğini hatırlamıyordu. Ansızın bunun çok önemli olduğunu düşündü.

Kar hâlâ çok sertti ve kızaklar sanki kış ortasındaymış gibi uçarcasına kayıyordu.

Ama yükseklerden aşağıya doğru neredeyse güney rüzgârları kadar ılık bir esinti geliyordu. Gökyüzüne bakıldığında, yıldızların soğuk ve katı tavırlarından sıyrıldığı görülüyordu. Sanki yeryüzüne biraz daha yakınlaşmış gibiydiler. Çok hafif, neredeyse hissedilmeyecek kadar zayıf bir rüzgâr kendini hissettiriyordu.

Artık hava belirgin bir biçimde yumuşamıştı. Kır at o güne dek hiç olmadığı kadar hızlı koştu ve Eibenschütz dizginleri neredeyse hiç çekmedi. Kır at zaman zaman başını yukarıya doğru savuruyor, sanki yıldızların yeryüzüne artık ne kadar yakın olduğunu görmek istiyordu. İlkbaharın yaklaştığını o da hissediyordu.

Ama bunu en çok denetleme görevlisi Anselm Eibenschütz hissediyordu. Kızağıyla kaygan karın üzerinde kayarak yumuşak gökyüzünün altında ıssız evine doğru giderken, evinde kendisini gayri meşru bir çocuğun beklediğini düşündü. Aslında bu bile onu rahatsız etmiyordu. Çünkü Euphemia'nın kendisine söylediği söz onu daha çok ilgilendiriyordu: "Onu sevmiyorum. Ondan nefret ediyorum." Eibenschütz, Euphemia'nın küpelerinin çınladığını duyuyordu!

XV

Evde bebek ağlıyordu. Ne büyük bir mucizedir bebeklerin ağlaması. Onlar gayrı meşru olup olmadıklarını bilmezler. Ağlayıp sızlamaya ve bağırmaya hakları vardır. Üstüne üstlük, Euphemia'nın küpelerinin Eibenschütz'ün kulaklarında hafifçe çınlayan sesi, bebeğin gürültülü çığlıklarını bastırıyordu. Eibenschütz artık ne karısını ne de Josef Nowak'ın çocuğunu düşünüyordu.

Eibenschütz. eve girdiğinde düşündüğü tek şey, ebeyle karşılaşmaması gerektiğiydi. Tek kaygısı buydu. Ama kaçamadı bundan. Ebe onun geldiğini duymuş ve görmüştü. Kendine özgü mesleki bir keyifle Eibenschütz'e doğru geldi ve onun bilmek istemediği ne varsa hepsi hakkında bilgi verdi. Küçük oğlan olağanüstüydü, anne de çok iyiydi.

Eibenschütz nefret dolu bir tavırla ebeye teşekkür etti. Zihninde ve kalbinde altın küpelerin ucundaki pullar hâlâ çınlamaya devam ediyordu. Kendini çok güvensiz, gerçekten de çok güvensiz hissediyordu. Zaman zaman artık bir insan değil, bir ev olduğunu düşünüyordu. Yakında tıpkı bir ev ya da bir duvar gibi yıkılacağını şimdiden sezinleyebiliyordu. İçinin parçalanıp darmadağın olduğunu hissediyordu ve ayaklarının altındaki yeri artık duyumsamaz olmuştu. Kendisi sallanıyor, bütün ev sallanıyordu, kahvaltı etmek üzere oturduğu sandalye bile sallanıyordu. Ebe orada olduğu için içeriye, karısının doğumdan sonra kalmaya başladığı yatak odasına girdi. Skandal çıkmasını istemiyordu. Ebenin yanında buna meydan vermek istemiyordu.

Karısına kaçamak ve kin dolu bir tavırla, "Günaydın," dedi ve ebenin mesleğine özgü bir hevesle kendisine uzattığı Josef Nowak'ın oğluna baktı. Bebek sızlanıyordu. İnsanın canını sıkacak denli anne sütü ve idrar kokuyordu. Eibenschütz, bu kendi oğlu olmadığı için, Tanrı'ya şükretti. Hatta bebek nefret ettiği Josef Nowak'ın oğlu olduğu için, kısmen kötü niyetli bir keyif aldığı da söylenebilirdi. Ama çınlayan küpeler, bu keyfi fazlasıyla bastırıyordu.

Öğleden sonra, jandarma polisi Slama'yla birlikte, görev gereği Slodky'ye gitmesi gerekiyordu. Bu yolculuk, Eibenschütz'ün canını sıkıyordu. Neden Szwaby'ye gitmiyordu ki? Euphemia'nın küpeleri usulca çınlıyordu.

Jardarma polisi Slama Eibenschütz'ü almak üzere geldi. Kır at arabaya koşuldu. Nisandı, Paskalya'dan hemen sonraydı. Küçük bembeyaz bulutları ve açık mavi rengiyle gökyüzü gencecik görünüyordu. Eibenschütz'e doğru esen rüzgâr işveli ve şendi adeta. Yolun her iki kenarındaki tarlalar da aynı şekilde neşeyle yeşermeye başlamıştı ve çukurluklardaki kar kalıntıları kül gibi griydi.

"Kırlangıçlar bugün yarın gelir!" dedi jandarma polisi Franz Slama. Başındaki sivri tepelikli miğfere ve bacaklarının arasındaki süngüsü takılı tüfeğine rağmen jandarma polisinin kırlangıçlardan söz etmesi denetleme görevlisi Eibenschütz'e hem tuhaf hem de eğlenceli geldi.

"Buralara bu kadar geç mi geliyorlar?"

"Evet," dedijandarma polisi Slama, "yolları çok uzun." Ve sustular. Arabanın tekerlekleri dönüyor, rüzgâr esiyordu. Berrak mavi renkli bulutlarla kaplı genç gökyüzü dünyanın üzerinde kubbe oluşturmuştu.

Günlerden cumaydı, denetleme görevlisi cuma günlerini hiç sevmezdi: nedeni boşinan değil, tüm yörede ve genel olarak bölgenin her yerinde o gün pazar kurulmasıydı. Bugünlerde dükkânlar değil, açık pazarlar denetleneceği için yapılacak çok iş olurdu. Jandarmaları ve memurları gören müşteriler hemen oradan uzaklaşırdı.

Bu sefer de Slodky'nin pazar meydanında büyük bir telaş başladı. Sarı araba pazar meydanının yakınlarında belirdiğinde, nöbetçi olarak görevlendirilmiş bir genç, "Geliyorlar, geliyorlar," diye bağırdı. Kadınlar az önce almak üzere oldukları balıkları yine teknenin içine bıraktılar. Yeni kesilmiş, kanları hâlâ üzerinde olan tavuklar aniden tezgâhların üzerine fırlatıldı.

Hâlâ canlı olan kümes hayvanları bile dehşet içinde kalmış görünüyorlardı. Tavuklar, kazlar, ördekler ve hindiler çırpınarak, ötüşerek, çığlıklar atarak, ağır ağır ama telaşla kanat çırparak her iki yanına tezgâh kurulmuş olan geniş, çamurlu araç yolunda koşuşturmaya başladılar. Bir yandan satıcılar aslında hiçbir nedenleri olmadığı halde resmi görevliler gelmeden kaçmaya çalışırken - ki bunu yalnızca ahmaklıktan, nefret ve kuşkudan, belirsiz bir korkudan dolayı yapıyorlardı-, tezgâhlarının yanından ayrılmaması gereken tüccarlar da kara kara düşünüyorlardı; yerlerinden ayrılırlarsa, yaptıkları iş gerçekten şüpheli görünecekti. Önce ağırlıklarını caddedeki parlak gri çamurun ortasına fırlattılar. Pazar yerinde sanki bir meydan savaşı yaşanmış, pazar caddesinin her iki tarafı ağırlıklarıyla birbirlerine karşı savaşmıştı.

Satıcılar arasında soğukkanlı davranan tek kişi Leibusch Jadlowker'di. Slodky'de balık satmak için ruhsatı yoktu.

Yine de balık, satıyordu. Güçlü ve iri kıyım cüssesiyle orada, tezgâhının

yanında duruyordu, neredeyse tezgâh kadar geniş sayılırdı. Gerçi ruhsatı yoktu, ama sahte ağırlıkları da yoktu. Yasayı biliyordu: Bir denetleme görevlisinin ruhsatla ilgisi olmazdı. İsterse gelsindi. Bir yandan da tezgâhta sıçrayıp duran turna ve sazan balıklarını izliyordu. Ne kadar da aptaldı bu balıklar; hâlâ nehirde yaşıyor olduklarını zannediyorlardı büyük bir olasılıkla. Zavallı bir balık ne bilirdi ki?

Ah, peki zavallı bir insan, LeibuschJadlowker ne bilirdi ki?

Tüm yasaları, gelenek ve görenekleri, memurların tüm karakter özelliklerini biliyor olsa da: Bir an gelebilir, ansızın bilinmeyen bir yasa çıkabilir veya yasa söz konusu olmasa bile, sözgelimi bir memurun içinde hiç beklenmedik bir tutku uyanabilir. Memurlar da insandır.

XVI

Denetleme görevlisi Eibenschütz de yalnızca bir insandı. Euphemia'nın küpelerinin hafifçe çınlayışını aklından çıkaramıyordu. Bazen kulaklarını tıkıyordu. Ama dışarıda değil, içinde çınlıyordu bu ses. Tahammül etmek mümkün değildi. Slodky pazarı hızla, hatta üstünkörü denetlenmeliydi, sonra da Szwaby'ye geri dönmek için zaman kalırdı belki.

Karışmış, darmadağın hale gelmiş pazarın içinden geçti. Arabanın tekerlekleri fırlatıp atılmış ağırlıkların üzerinden keyifle geçiyordu, Jakob'un nalları çamurun içinde iyice derine batıyordu. Eibenschütz pazarın ortasında durdu. Satıcılar sessizce ve kaskatı kesilmiş bir halde, bir panoptikumdaki balmumundan figürler misali, tezgâhlarının arkasında duruyorlardı. Eibenschützjandarma polisiyle birlikte dükkânları teker teker dolaştı. Satıcılar terazi ve ağırlıkları, doğru terazileri ve doğru ağırlıklarını gösterdiler. Ah, elbette biliyordu Eibenschütz bunların hiç kullanılmayan sahte terazi ve ağırlıklar olduğunu. Eibenschütz ayar damgalarını kontrol etti, bölme ve çekmeceleri, kıyı ve köşeleri, gizli yerleri inceledi. Kümes hayvanları satan Bayan Czaczkes'de yedi tane sahte libre ve kiloluk buldu. Kadının ismini kaydetti. Onun durumuna üzülüyordu. Kadın yaşlı ve çelimsiz bir Yahudi'ydi, gözleri kıpkırmızıydı, sert bir burnu ve kırış kırış olmuş bir yüzü vardı. Aslında bu denli küçük olan yanaklarında bu kadar çok kırışıklık olabilmesi anlaşılmaz bir durumdu. Onun için, zavallı Bayan Czaczkes için çok üzüldü Eibenschütz. Yine de ismini kaydetmek zorundaydı. Belli ki, diğerlerinin yaptığı gibi ağırlıkları gereken zamanda atabilmek için Czaczkes'in elleri yeterince .güçlü değildi.

Kadın hemen bağırmaya başladı: "Haksızlık! Haksızlık! Haksızlık yapılıyor bana." Kendini kaybetmiş bir halde o kısık sesiyle bağırıyordu; bu seste biraz cırlama, biraz bağırma, biraz da vızıldanma vardı.' "Yazmayın, yazmayın!" diye

bağırıyor, kollarını çırpıyor, gümüş renkli saçlarının üzerini örten kahverengi peruğunu yoluyordu ve hemen ardından cılız tavuklarını, sefalet içindeki mallarını caddenin ortasına, çamurun içine fırlatmaya başladı. “Hırsızlar, haydutlar, katiller,” diye bağırdı. “Her şeyi alın, her şeyi alın! Canımı da alın!” Bu keskin çığlıkların ardından insanın içini sızlatacak şekilde hüngür hüngür ağlamaya başladı. Ama ağlamak, onu yumuşatmak yerine daha da öfkelendirmişti. Alev alev yanan gözlerinden yaşlar boşalıp solgun yanaklarından yağmur gibi dökülürken, eline ne geçerse hepsini, çay bardaklarını, kaşıkları, semaverleri fırlatmayı sürdürüyordu. Denetleme görevlisi Eibenschütz onu boşuna sakinleştirmeye çalıştı. Czaczkes sonunda kümes hayvanlarını kesmekte kullandığı bıçağı kaptı. Kılıç gibi sivriltilmiş büyük bıçağı doğrultarak küçük bölmesinden dışarı doğru fırladı. Peruğu sıyrıldı, sahte kahverengi saçlarının altından gerçek, darmadağın olmuş, gri saç tutamları görülüyordu. Denetleme görevlisi bir adım geri çekildi, ama bıçak yüzünden değil, saçlar yüzünden yaptı bunu. Omzundaki tüfeğiyle jandarma polisi Slama, hâlâ öylece tepkisiz duruyordu.

“Tutuklamak zorundayız!” dedi. Kadının yukarı kaldırarak bıçağı doğrulttuğu elini yakaladı. O anda bütün satıcılar kulübelerinden dışarı fırladı. Çok büyük bir gürültü koptu. Kim görse, tüm canlılar dünyasının çığlıklar attığını ve Bayan Soscha Czaczkes’in tutuklanmasına öfkelendiğini düşünürdü. Jandarma polisi Slama bir şeydaha yaptı: Yaşlı kadını kelepçeledi. Czaczkes, bağırıp çağırarak, çığlıklar atarak, anlaşılmaz ve anlamsız küfürler homurdanarak bu iki adamın, jandarma polisi ve denetleme görevlisinin ortasında hapishaneyi boylamak üzereydi.

Denetleme görevlisine gelince, o çok tedirgin olmuştu. Kümes hayvanları satan yoksul, ahmak bir Yahudi’nin tutuklanmasını istememişti aslında. Kendisi de Yahudi kökenliydi. Kendisi sekiz yaşındayken ölen uzun sakallı büyükbabasını hâlâ anımsıyordu. Cenaze törenini de anımsıyordu. Yahudilere özgü bir cenaze töreni yapılmıştı. Büyükbaba Eibenschütz, bembeyaz bir kefene sarılmış halde ama tabuta konmadan gömülmüş, mezarın üstü hemen örtülmüştü.

Ah, ne kadar feci bir durumdaydı bu denetleme görevlisi Eibenschütz. Kendi yazgısının böyle olmasına çok ama çok üzülüyordu. Yasalara uymaya kararlıydı. Dürüst biriydi, dürüsttü ve kalbi aynı anda hem iyilikle dolu hem de katıydı. İyilikve katılıkbir arada bulunduğuna göre bunlarla nasıl başa çıkacaktı? Öte yandan kulaklarında Bayan Euphemia’nın küçük küpelerinin altın çınlamasını duyuyordu.

Adımlarını sanki kelepçelenen kendisiymiş gibi atarak oraya doğru yürüdü. Her şeye rağmen dükkânları denetlemesi gerekiyordu. O sırada Bayan Czaczkes

korkunç çığlıklar atıyor, jandarma onu zincirinden sıkıca tutuyor, bu sırada Eibenschütz de çeşitli tezgâhlardaki terazi ve ağırlıkları denetliyordu. Üstünkörü ve aceleyle denetliyordu. Bu, onun askerlik ve memuriyet sorumluluğu taşıyan vicdanına ters düşüyordu, ama ne yapabilirdi ki? Kadın bağırıyordu, satıcılardan oluşan kalabalığın davranışlarıysa tehdit doluydu. Hızlı hareket etmek, yine de görevinin gereklerini yerine getirmek istiyordu. Merhametli ve anlayışlı olmak istiyordu; oysa kadın bağırıyordu, kulaklarındaki ses, yani Euphemia'nın küpeleri de devamlı çınlıyordu. Sonundajandarma polisi Slama'ya Bayan Czaczkes'yi serbest bırakmasını söyledi. Slama, yaşlı kadına, "Eğer bağırmayı keserseniz," dedi, "sizi serbest bırakacağım, istiyor musunuz?" Evet, elbette istiyordu. Kadın serbest bırakıldı. Ellerini kollarını sallayarak aynı yoldan koşarak geri döndü. Tıpkı bir turnaya benziyordu.

Eibenschütz nihayetJadlowker'in tezgâhına geldi. "Ne yapıyorsunuz burada?" diye sordu. "Balık satmak için sizin de ruhsatınız var mı?" "Hayır," dedi Jadlowker, gülümsemesi bütün yüzüne yayılmıştı, sanki küçük, çok çirkin bir güneşti gülümseyen, çirkinlerin güneşiydi bu. "Hayır," dedi Jadlowker, "Ben yalnızca bir arkadaşımın, balıkçı arkadaşım Schacher'in yerine bakıyorum"

"Belgeler?" diye sordu denetleme görevlisi. Zavallı Leibusch Jadlowker'e karşı ansl.zın niçin bu denli büyük bir öfkeye kapıldığını bilmiyordu.

"Siz yalnızca ağırlıkları denetlemekle görevlisiniz!" dedi yasaları iyi bilen Jadlowker. "Belgeleri sormaya yetkiniz yok sizin." .

"Bana karşı mı koyuyorsunuz?" dedi denetleme görevlisi Eibenschütz. Leibusch Jadlowker'den niçin bu kadar nefret ettiğini bilmiyordu. Kalbinde, zihninde, her yerde niçin sürekli olarak küpelerin o tehlikeli çınlamasını duyduğunu da bilmiyordu.

"Karşı koyma" sözü üzerine jandarma polisi yaklaştı. Jadlowker'e, "Nereden geliyorsunuz?" diye sordu.

"Szwaby'deki sınır meyhanesinin sahibiyim," diye yanıtladı Jadlowker. "Bunu biİiyorum," dedijandatma polisi Slama. "Sizin meyhanenize gelmiştim. Şimdi resmi bir konuşma yapıyoruz. Samimiyet yok, anlaşıldı mı?"

Jandarma polisi Slama akşamın alacakaranlığında orada duruyordu. Güneş, gücünden arta kalanları da pazar meydanının üzerine gönderiyordu. Meydanın üzerinde süzülen bir bulutu altın sarısına dönüştürmüş vejandarma polisinin sivri tepelikli miğferinin üzerinde tehlikeli bir parıltı oluşturmuştu. Jandarma polisinin süngüsü de parıldıyordu.

Leibusch Jadlowker'in içinden neler geçtiğini o anda kimse bilmiyordu. Balıkçı bıçağını kaparak ansızın jandarma polisinin üzerine saldırdı. İmparatora,

devlete, yasalara ve tanrıya ağır hakaretler etti.

Denetleme görevlisi Eibenschütz ve jandarma polisi Slama onu etkisiz hale getirmeyi güçlükle başardılar. Bu sefer jandarma polisi çantasından hakiki zincirleri çıkardı; cesur ve namuslu zincirlerdi bunlar.

Adamı alıp Zloczow'daki bölge hapishanesine götürdüler.

Szwaby söz konusu bile değildi artık. Bayan Euphemia'nın usulca çınlayan küpelerinin sesi denetleme görevlisinin kulaklarında hâlâ yankılanıyordu.

XVII

Denetleme görevlisi Eibenschütz ile jandarma polisi Slama'nın Zloczow'da yapması gereken ve hiç de hoş olmayan bir sürü iş vardı. Oraya vardıklarında yolculuktan dolayı bitkin bir haldeydiler. Vahşi ve oldukça ağır olan Leibusch Jadlowker'i, zincirlenmiş olmasına rağmen arabaya götürmek zor olmuştu. Jandarma polisi, Jadlowker'in ayaklarını bağlamak zorunda kalmıştı. Yolculuk sırasında, Jadlowker, kâh jandarmanın kâh denetleme görevlisinin yüzüne tükürüp durdu. Gerçi ikisinin arasında kıstırılmış bir biçimde oturuyordu ama her iki adamdan da daha güçlüydü ve dirseğiyle ikisine de öyle sert çarpıyordu ki, o küçük arabadan düşecek gibi olup korkuyorlardı. Üç saat süren yorucu yolculuğun ardından sonunda Zloczow'a vardılar. Jandarmanın düdüğünü çalmasıyla birlikte iki polis ve bir jandarma daha Leibusch Jadlowker'i arabadan çıkarmak üzere geldi. Soluk soluğa ve kan ter içinde kalmış bir halde bölge mahkemesine ulaştıklarında saat akşamın altısıydı. Sorgu yargıcının keyfi o gün pek yerinde değildi ve eve gitmek üzere o günkü işlerine son vermişti. Yine de alelacele bir tutanak düzenledi. Jandarma polisi Slama ve denetleme görevlisi Eibenschütz'e ertesi gün için randevu verdi. Geceyi, bütün odaları dolu olan ve memurların pek hoş karşılanıp iyi hizmet görmediği "Altın Taç" isimli pansiyonun samanlığında uyumadan geçirdiler.

Ertesi gün ve de ondan sonraki gün tutanaklar, sorgulamalar ve yine tutanaklar dışında hiçbir şey olmadı. Denetleme görevlisi Eibenschütz iyi değildi, hiç iyi değildi. Çok önemli ve zor bir olay yaşamış olduğunu hissediyordu. Ama onu endişelendiren neydi aslında? Jadlowker onu ne ilgilendirirdi ki? Jadlowker de bir insandı elbette ve Eibenschütz bir insanın başına felaket gelsin istemezdi. Denetleme görevlisi Eibenschütz bunu hem kendisine hem dejandarma polisi Slama'ya söyledi. Bütün bu olanların hiç yaşanmamış olması mümkün değil miydi? "Hayır, mümkün değil," dedi Slama. Tutanaklar, sorgu yargıcı, tüm bu sorgulamalar ve son olarak da Jadlowker'in tanrıya ve daha da kötüsü devlete ve onun memurlarına hakaretler ettiğini itiraf etmesinin ardından bu mümkün değildi.

Zlotogrod’a dönerlerken Eibenschütz, başlarına gelenleri böylesine olağan karşıladığı için jandarma polisi Slama’ya karşı içten içe kıskançlık duymaya başladı. . Slama, kanunları, denetleme görevlisi kadar iyi biliyordu. Tanrı’ya hakaret etmenin ve memurları zor durumda bırakmanın cezasının en az iki yıl hapis olduğunu o da çok iyi biliyor olmalıydı. Ama Slama bunu önemsiyor muydu? Ne kadar şaşırtıcıydı, Slama’nın bunu hiç önemsemiyor olması.

Zlotogrod’a giden geniş caddeye saptıklarında hava çoktan kararmıştı. Cepheden esen hafif rüzgâr kır atın yelesini okşuyordu. Zlotogrod’a yaklaşık üç kilometre kala küçük sınır ormanına uzanan bir yol vardı. Sınır ormanına uzanıyor olması, aynı zamanda Szwaby’ye, sınır meyhanesine gidiyor demekti. Dizginleri tutan denetleme görevlisi atları yavaşlattı. Karanlık tamamen bastırıncaya değin bekledi ve “Szwaby’a doğru gitsek ne olur? Jadlowker’in başına gelenleri Euphemia’ya anlatabiliriz. İnsanlık yapmış oluruz,” dedi.

Jandarma polisi, “insanlık yapmak” sözüne karşı koyamadı. Yarın yeni bir görev onu beklediği halde ve karısını görmek istemesine rağmen, “İyi o zaman, haydi Szwaby’ye,” dedi.

Eibenschütz ve Slama tam masaya oturmuşlardı ki, Euphemia içeri girdi. Euphemia ayakta bekledi, iki yumruğunu da masaya dayadı ve bir denetleme görevlisine bir jandarma polisine bakarak, “Onu içeri attınız, sonra da buraya geliyorsunuz,” dedi. Çok sessizce söyledi bunu. Arkasını döndü ve uzaklaşmaya başladı, birdenbire tekrar döndü ve masaya oturdu, parmağını şaklatarak içecek bir şey ısmarladı. Masanın altında dizi rastlantıyla denetleme görevlisinin dizine değdi. Eibenschütz dizini geri çektiyse de bununla kurtulamayacağını hemen anladı. Olan olmuştu! Şimdi küpelerin altın çınlamasını net bir biçimde duyuyordu, bu ses hem dışarıda çınlıyordu hem de kalbinin derinliklerinde. Yükses sesle şöyle dedi: “Artık bize kızgın değilsinizdir. Jadlowker ağır hapis cezasına çarptırılacak. Ama suçlu olan kendisiydi!” Masanın yukarı kısmında konuşurken, iki ayrı Eibenschütz varmış gibi hissediyordu; biri yukarıdaki, diğeri de aşağıdaki Eibenschütz’tü. Üstteki içiyor, konuşuyordu. Ama aşağıdaki, masanın altındaki o loş karanlıkta, masa örtüsünün altında özlem dolu diziyle Euphemia’nın dizine yeniden dokunabilmenin yollarını arıyordu. Ayaklarından birini çekingen bir tavırla öne doğru uzattı, ama sadece jandarma polisinin çizmesine rastlayabildi ve “Pardon,” dedi. Gözucuyla bakarken, Euphemia’nın gülümsediğini fark etti. Bu, aklını karıştırsa da, ona biraz cesaret de vermişti. “İkimiz de çok üzgünüz, Bayan Euphemia. Ama başka bir şey yapamazdık. Yalnız kalacak olmanız ikimizi de çok üzüyor,” dedi.

Euphemia, “Uzun süre yalnız kalacağımı sanmıyorum,” dedi. “En azından siz ikiniz bana sahip çıkarsınız.” Bunu söylerken yalnızca denetleme görevlisine

bakmıştı.

Ardından, ayağa kalkarak, merdivenlerden yukarı doğru çıktı. Meyhanenin tüm gürültüsüne rağmen geniş, bol pileli koyu kırmızı eteğinin hafif, tatlı hışırtısı duyuluyordu.

Denetleme görevlisi ve jandarma polisi, Zlotogrod'a, evlerine doğru yola çıktıklarında epeyce geç olmuştu. Yolda giderken Slama, "Onu ben de çok isterdim," dedi.

"Ben de," dedi Eibenschütz ve bunu söylediğine hemen pişman oldu.

"Siz onunla birlikte olmamış mıydınız?" diye sordu jandarma.

"Aklınızdan neler geçiyor?" diye yanıtladı denetleme görevlisi.

"Neden olmasın?" dedi jandarma.

"Bilmiyorum," dedi Eibenschütz.

"Ne olursa olsun," diye ekledi jandarma, "ondan, Jadlowker'den kurtulmamız iyi oldu. Sanırım en az iki yıl yer!"

Eibenschütz, duyduğu utançla kırbacı sertçe şaklattı. Kır at dört nala koşmaya başladı. Araba, nemli, kumlu toprak yolda hafifçe ve hızla kayıyordu. Yıldızlar bütün güçleriyle sessizce parlıyordu. Hafif bir rüzgâr esiyordu. Kır at, gecenin koyu mavi karanlığında denetleme görevlisi Eibenschütz'ün gözleri önünde parıldıyordu.

İki yıl, diye düşündü Eibenschütz, iki yıllık mutluluk bir ömre, iki ömre, hatta üç ömre bedeldir. Eibenschütz o yumuşak çınlamayı duyuyordu.

1

Met; Baldan yapılmış alkollü içki.

XVIII

Jadlowker’in Zloczow’daki davası kısa değil, beklenenin aksine çok uzun sürdü. Onur kırıcı davranmaktan, resmi görevlilere hakaret etmekten, devlet gücüne şiddet uygulayarak karşı koymaktan ve en kötüsü de tanrıya sövüp saymaktan yargılanıyordu. Davanın uzun sürmesinin nedeni, eyalet mahkemesinde yargıcın uzun zamandır böyle ilginç bir davayla karşılaşmamış olmasıydı. Bu yöredeki mahkemelerinin yapacak çok işleri olurdu. Önemsiz işler ve duruşmalar gibi. Sözgelimi biri diğerine ödeme yapmamış, bir başkası ötekine tokat atmış olurdu. Bu yöredeki bölge mahkemelerinin yapacak çok işi olurdu. Öyle insanlar vardı ki, kendilerine tokat atılmasına isteyerek izin verir, bundan keyif alırlardı. Bunlar öyle büyük bir beceriye sahipti ki, şu ya da bu nedenle kendilerine kötü niyet besleyen birkaç kişiyi kızdırıp tokat yiyene kadar onları kışkırtırlardı. Daha sonra da bölge doktoruna giderlerdi. Doktor da, birinin onlara saldırdığını, hatta bazen bir dişin kırıldığını saptardı. Buna da “sağlık raporu” denirdi. Sonra şikayette bulunurlardı. Hak kazanır ve tazminat alırlardı. Bu tazminatla yıllarca yaşarlardı.

Önemsiz işlere bakmak yalnızca bölge mahkemelerinin işiydi. Ama buradaki eyalet mahkemelerinin neredeyse hiç işi olmazdı. Eğer bir cinayet veya hırsızlık için adam öldürme söz konusuysa, bu dava polisle sınırlı kalamazdı. Ama bu yörede, genel olarak, katil veya para için adam öldüren pek olmazdı. Sadece dolandırıcılar vardı. Zaten neredeyse herkes dolandırıcı olduğu için hiçbiri bir diğerini ihbar etmezdi. Eyalet mahkemelerinin yapacak o kadar az işi olurdu ki, bölge mahkemeleri bu durumu neredeyse kıskanırdı. Kısacası bölge mahkemesi, Jadlowker davasına eyalet mahkemesi bakacağı için rahatlamıştı.

Her şeyden önce birçok tanığın dinlenmesi gerekiyordu. Pazardaki tüm tezgâh sahipleri tanık olarak başvurdu. Geliş gidiş için yol paraları ödendi, ayrıca bir kron, otuz altı heller tanıklık ücreti de aldılar.

Sanık Jadlowker hakkında iyi şeyler söylediklerinde tanıklık ücretinin tamamını alamayacaklarını düşündükleri için sadece olumsuz şeyler söylediler. Hatta, davanın asıl müsebbibi olan Bayan Czaczkes bile, ifadesinde, denetleme görevlisi Eibenschütz ilejandarma polisi Slama’nın çok iyi ve insanca davrandığını söyledi.

Savcı, devletin otoritesine karşı gelindiği ve tanrıya hakaret edildiği için dava açtı.

Denetleme görevlisi Eibenschütz ile jandarma polisi bunu yemin ederek onayladılar.

Jadlowker’in savunma avukatı jüriden, bir denetleme görevlisinin, yani bir

devlet memurunun, Jadlowker'e ruhsat sorma hakkına asla sahip olmadığını düşünmesini istedi. Ayrıca denetleme görevlisi, Jadlowker'i tutuklama, hatta zincire vurma cüretinde bulunarak onun şahsına saldırılmıştı. Üçüncü olarak da, Jadlowker tanrıya küfrederken, genel anlamda her şeye hükmeden tanrıyı değil, dar anlamda tanrıyı, yani memurların tanrısını kastetmiş, "Sizin tanrınız," demişti.

Ama ne yazık ki, Jadlowker'in Odesa'dan kaçtığı ve bir zamanlar, çok seneler önce, bir adamı şeker kalıbıyla öldürdüğü de ortaya çıktı.

Hiç etkisi olmadığı söylenemezse de, Jadlowker'in kız arkadaşı Bayan Euphemia Nikitsch'in ifadesi yargı sürecinde pek belirleyici olmadı. Yine de mahkemenin resmi mahiyeti onu ifadesinde, adeta sinsice bir samimiyetle, erkek arkadaşı Leibusch Jadlowker'in birdenbire öfkelenen ve inançsız bir insan olduğunu söylemekten alıkoyamadı.

Zavallı Jadlowker iki gardiyanın arasında sanık sandalyesinde kendinden geçmiş bir halde oturuyordu. Bırakın kendini savunmayı, kendini savunabileceği bile aklına gelmiyordu. Bütün hayatı tüm ayrıntılarıyla araştırılmıştı. Rusya'dan göç ettiği ortaya çıkmıştı. Hatta, uzun yıllar önce, Odesa'da, bir adamı şeker kalıbıyla öldürdüğünü bile ortaya çıkarmışlardı.

Ama o sadece bir değil, birçok kişiyi öldürmüştü ve bu nedenle hiçbir şey söylemedi. Adı da kesinlikle Jad-lowker değil, Kramrisch'ti. Kurbanlarından birinin yalnızca evraklarını değil, adını da almıştı.

Sonuç olarak iki yıl hapis cezasına çarptırıldı, buna haftada bir gün, yani cinayeti işlediği gün olan cuma günü oruç tutmak da eklenerek cezası ağırlaştırıldı.

Sakin ve kararlı bir tavırla kendisini götürmelerine izin verdi. '

XIX

Ama denetleme görevlisi Eibenschütz, hüküm giyen kişi Leibusch Jadlowker değil de kendisiymiş gibi hissediyordu. Neden böyleydi, bilmiyordu; bunu kesinlikle bilmiyordu. Sınır meyhanesine bir daha asla gitmeme kararı aldı. Yine de çevrede hep Bayan Euphemia'yı arayıp duruyordu. Ama o garip bir şekilde ortadan kaybolmuştu.

Jandarma polisi Slama'yla eve dönerken hiç konuşmadı. Yol uzundu, yaklaşık on üç kilometreydi. Jandarma sık sık konuşmaya çalıştıysa da, denetleme görevlisi yol boyunca suskun kaldı. Aslında bu davajandarma polisi Slama'yı fazlasıyla keyiflendirmiş, buna karşın denetleme görevlisi Eibenschütz'ü neredeyse yıkmıştı.

Garip bir ruh hali içindeydi Anselm Eibenschütz. Zavallı Jadlowker'i acıyarak, hatta gerçekten üzüntü duyarak düşünüyordu. Ne var ki, aynı zamanda, Jadlowker'in iki yıl ağır hapis cezasına çarptırılmasına gerçekte çok sevindiğini de kendinden gizleyemiyordu. Niçin olduğunu tam olarak bilmiyordu ya da niçin olduğunu aslında tam olarak biliyordu da sadece bunu itiraf etmek istemiyordu.

Bunu, yani kesin olarak bildiği şeyi kabul edip etmemek konusunda kendisiyle savaşıyordu. Jandarma polisi Slama'nın yol boyunca anlattıklarının hepsi saçma sapan şeylerdi. Daha önce hiçbir zaman -en azından Eibenschütz böyle düşünüyordu- Slama bu denli saçma sapan konuşmamıştı.

Karanlık çökmüştü. İki orman arasındaki geniş, kumlu yoldan içeri doğru uzandılar. Batıya doğru ilerliyorlardı. Ufukta batmakta olan güneş, kızıl ve davetkârdı; ışıltısı doğrudan Eibenschütz'ün gözlerini buluyor ve kamaştırıyordu. Yolun her iki yanında ormanın kenarındaki çamlar parıldıyordu, bunlar sanki güneşin kırmızımsı altın rengini yutmuş gibiydiler ve şimdi de bu ışıltıyı dışarı yansıtıyorlardı. Kuşların yorulmak bilmez ıslıkları, cıvıltıları, şakımaları, ötüşleri duyuluyor ve bu iki uçsuz bucaksız ormandan acı tatlı keskin bir reçine kokusu yayılıyordu. Bu koku, hem tatlı, hem acı, hem de keskindi ve denetleme görevlisi Eibenschütz'ü kışkırtıyordu. Eibenschütz kır atı harekete geçirmek için kamçıyla atın sağ tarafını hafifçe okşadı. Niçin harekete geçirecekti ki atını? Nereye yetişecekti? Eve mi? Bir evi var mıydı? Hâlâ bir evi var mıydı? Bir yabancının bebeği onun evinde tüyler ürpertici bir biçimde bağırmıyor muydu? Bebek Nowak? - Ah, zavallı bir denetleme görevlisi ne bilebilirdi ki? Çıplak, çırılçıplak hissetti Eibenschütz kendini, sanki kaderi onu çırılçıplak bırakmıştı. Utanıyordu, en kötüsü de aslında neden utandığını bilmemesiydi. Az önce kır atı nasıl harekete geçirdiyse, şimdi de dört nala koşarken onu dizginlemeye çalışıyordu. Gökyüzünde yıldızlar şimdiden parlamaya başlamıştı, çok uzak, insan aklının alamayacağı kadar uzaktılar. Zaman zaman Eibenschütz yukarı doğru bir bakış atıyordu. Bir teselli bulmaya çalışıyor, adeta onlara iyi niyetini kabul ettirmeye uğraşıyordu. Gençlik yıllarında yıldızları sevmek bir yana, onlara dikkat bile etmemişti. Ama şimdi bir anda, yaşamında yıldızların her zaman yer aldığını hissetmeye başlamıştı; gerçi uzaktaydılar, yine de, tıpkı çok uzak akrabalar gibi, hep vardılar.

Artık Zlotogrod'a varmışlardı.

"Sizi bırakayım mı?" diye sordu Eibenschütz jandarmaya.

"Bırakın," dedi jandarma polisi, "yoruldum."

Jandarma polisi Slama, Zlotogrod'un kenar semtlerinden birinde oturuyordu, yol oradan Szwaby'e uzanırdı. Üzerinde beyaz bir ok olan çarpık bir tabela,

Szwaby’e giden yolu gösteriyordu, bu beyaz ok açık mavi gecede parlıyor, adeta göz kamaştırıyordu.

Denetleme görevlisi Eibenschütz, jandarmayla vedalaştı.

Aslında eve gitmek istiyordu denetleme görevlisi. Ama ok, o ok öyle güçlü parlıyordu ki, Eibenschütz arabasıyla Szwaby’e, sınır meyhanesine doğru yöneldi.

XX

Jadlowker, sınır meyhanesini birden fazla kişiye ipotek etmişti. Yeni ortaya çıkmıştı bu. Hüküm giymesinden hemen sonra, hem Zlotogrod şehrinde hem de tüm bölgede, Szwaby’deki sınır meyhanesinden geçici olarak -yani resmi açıdan geçici olarak, aslında sonsuza dek- kimin sorumlu olacağı sorusu ortaya atıldı. Çünkü sınır meyhanesi iyi bir işletmeydi ve buraya sahip olduğu için Jadlowker’i uzun zamandır kıskananlar vardı. O akşam beş ipotek alacaklısı, birbiriyle sözleşmedikleri halde Szwaby’deki sınır meyhanesinde toplanmıştı. Beşi, de neredeyse aynı zamanda gelmişti ve beşi de burada birbirleriyle karşılaşmaktan dolayı şaşkındı. Aralarında en zengini Kapturak’tı. Asker kaçaklarını buraya getiren oydu, hatta , onların ticaretini yapardı. Meyhanede dönen işlerin ne olduğunu yalnızca o tam olarak bilirdi ve sınırın öbür tarafında, Rus bölgesinde aynı türden bir meyhaneye sahip olan da oydu. Diğer ipotek alacaklıları ise acemiydiler: Piczenik bir mercan tüccarıydı, Balaban bir balık tüccarı, Manes bir faytoncu, Ostersetzer ise bir sütçüydü.

Bu dördü, ufak tefek bir adam olan Kapturak kadar akıllı değildi. Bayan Euphemia Nikitisch masada oturuyordu, hana o da dahildi, ipotek edilecekler arasında o da vardı. Alacaklıların hiçbiri konuştukları sırada ona bakmıyor, ama beşi de Euphemia’nın orada olduğunu, hazır bulunduğunu ve dinlediğini biliyordu. Euphemia bunların beşinden de hoşlanmıyordu; ne çok sıska Piczenik, ne çok şişko Balaban, ne Grobian, ne faytoncu Manes, ne de çiçek bozuğu yüzündeki sakalı bir keçininki kadar seyrek olan Ostersetzer’den. Euphemia’nın en çok hoşlandığı kişi, yine de, ufak tefek olan Kapturak’tı. Ufak tefek ve çirkin olsa da, diğerlerinden daha akıllı ve zengindi. Euphemia, Kapturak'ın yanına oturdu. Hüküm giyen Jadlowker’in şerefine içildi. Hepsi bardaklarını tokuşturdu.

Bu sırada bir araba sesi duyuldu ve Euphemia bunun denetleme görevlisinin arabası olduğunu hemen anladı. Yerinden kalktı. Aslında onu seviyordu. Parayı, güvenceyi, meyhaneyi, kendisine devredilen dükkânı ve şu anda hapiste olan zavallı Jadlowker’i de seviyordu, ama ona sadece birlikte geçirdikleri iyi zamanları düşündüğünde sevgi duyuyordu. Minnettarlık duymayı bilen bir insandı, diğer birçok basit insan gibi. Anılar, onu, genelde, hüzünlendirir ve

sevecenleştirirdi. Denetleme görevlisinin arabasının sesini duyunca yerinden fırladı.

Eibenschütz hemen içeri girdi, öyle büyük ve heybetliydi ki,. diğerleri onun yanında adeta sönüvermişti. Sarı renkli gür ve heybetli sakalı, odanın ortasındaki üç gaz lambasından daha güçlü parlıyordu. Diğer beş alacaklı da yerlerinden fırladı. Eibenschütz onlara kaçamak bir selam verdi. Süngüsü takılı tüfeği ve ışıldayan sivri tepelikli miğferiyle jandarma polisi Slama sanki arkasında duruyormuş, görünmese de hep ordaymış gibi gücünün farkında olarak rahatça oturdu.

Konuşmalar kesildi. İpotek alacaklıları hemen kalkıp gitti. Dayak yemiş gibi görünüyor ve köpekleri andırıyorlardı.

XXI

Szwaby'deki sınır meyhanesi bildik meyhanelerden değildi, bunu unutmamak lazım. Bu sınır meyhanesiyle devlet bile ilgileniyordu. Görünen o ki, devletin Rusya'dan her gün kaç askerkaçağının ve hangi kaçakların geldiğini bilmesi önemliydi.

Devlet bir gün bunlardan biriyle, bir başka gün diğeriyle ilgilenirdi. Hatta Bayan Czaczkes'in kümes hayvanlarıyla, Balaban'ın ağırlıklarıyla, Nissen Piczenik'in okul çağına gelmiş çocuklarıyla ilgilenirdi; devlet, aşılarla, vergilerle, nikâhlarla, boşanmalarla, vasiyetlerle ve geride bırakılanlarla, kaçakçılıkla, altın kalpazanlarıyla da ilgilenirdi. Neden Jadlowker'in tüm kaçakçıların cirit attığı sınır meyhanesiyle de ilgilenmesindi ki? Sınır meyhanesini gözlem altında tutmak, bölge idare kurulunun siyasi çıkarları açısından önemliydi. Bu nedenle, idare kurulu, Zlotogrod belediyesine başvurdu. Zlotogrod belediyesi de, sınır meyhanesinin geçici yöneticisi olarak denetleme görevlisi Eiben-schütz'ü seçti.

Bunun sonucu olarak denetleme görevlisi Eibenschütz hem büyük bir sevinç hem de büyük bir sıkıntı yaşadı. Seviniyor ve neden sevindiğini bilmiyordu. Korkuyordu ve neden korktuğunu bilmiyordu. Resmi makamların yaptığı düzenlemeyle, belediyeden, "Meyhaneci ve bakkal Jadlowker'in gıyabında, onun ticari ve diğer işlerinin nezaretini üstleneceğini" bildiren ve üzerinde "çok gizlidir" yazılı belgeyi aldığında, şansın ve şanssızlığın aynı anda karşısına çıktığını düşündü ve kendini, iki rüzgâra, kuzey ve güney rüzgârlarına aynı anda teslim olmuş bir halde açık ve geniş bir arazide olduğunu hayal eden biri gibi hissetti. Acı bir üzüntü ve tatlı bir neşeyi aynı anda ve aynı şiddetle soluyordu. Bölge idare kurulunun ve belediyenin bu beklenmedik isteğini geri çevirebilirdi elbette. Yazıda şöyle deniyordu: "Bu öneriyi kabul etmek ya da geri çevirmek

sizin takdirinize kalmıştır.” Böylece denetleme görevlisinin durumu daha da zorlaşmıştı. Karar vermeye alışkın değildi. On iki yıl hizmet etmişti. İtaat etmeye alışkındı. Keşke kışlada, orduda kalmış olsaydı. Başı öne eğik, elinde şapkasıyla ağır adımlarla eve yürüdü. Çok zamanı vardı, düşünüp taşındı, yol ona her zamankinden uzun geldi. Her zamankinin aksine, evine ve evde olanlara, karısı ve gayri meşru çocuğa karşı bir isteksizlik duymuyordu. Ebenin kendisine getirip gösterdiği o akşamdan beri çocuğu hiç görmemişti. Eibenschütz’ün evde olduğu saatlerde karısı hiç ortaya çıkmamıştı. Kapalı kapılar ardında çocuğun ağladığını sadece bazen duyuyordu. Çocuğun ağlamasından garip bir sevinç duyuyor, tuhafbir biçimde hiç rahatsız olmuyordu. Hatta, küçüğün böyle ağladığını duyunca bıyık altından güldüğü bile oluyordu. Ufaklık bağırıyorsa, bu onun sinirlendiğinin göstergesiydi. Annesi de, hizmetçi kız Jadwiga da sinirleniyordu. Hepsinin sinirlenmesi gerekirdi!

Bu akşam kapalı kapıların ardından hiç gürültü gelmiyordu. Hizmetçi kız Jadwiga hiçbir şey söylemeden içeri girdi, eti ve çorbayı getirmişti. Eibenschütz, onun bir akşamda iki kez odaya girmesini yasaklamıştı. Yemeğini aceleyle yedi ve yarısını bıraktı. Çocuğun ağlamasının ve karısının sakinleştirici ninnisinin yokluğunu hissetti.

Yemeğini yerken, o çok gizli yazıyı cebinden çıkardı ve tekrar okudu. Kelimelerden, hatta harflerden yeni olasılıklar, yeni anlamlar çıkarılabileceğini düşünüyordu. Yazıyı birkaç kez okuduktan sonra hiçbir gizemli yanının veya saklı yananlamlarının olmadığını kabul etmek zorunda kaldı.

Karar vermesi gerekiyordu, buna şüphe yoktu. Kenara itilmiş yarısı dolu tabaklar hâlâ önünde duruyordu. Ayağa kalktı. Arabalığa giderek arabayı avluya çekti, ardından, kır atJakob’u çözmek için ahıra yöneldi. Atı arabaya koşup yola çıktı. Elleri kucağında, arabacının yerinde sakince oturuyordu. Dizgin beygirin sırtında gevşek bir halde duruyordu, ucu frenin koluna dolanmıştı. Kırbaç, soldaki deri mahfazanın içindeydi.

Kır at, dizgin ve kırbaç kullanılmadan, seslenmeye gerek kalmadan, onu Szwaby’ye, doğrudan sınır meyhanesinin kapısına tam zamanında getirdi.

Eibenschütz hemen Bayan Euphemia’yı sordu. Oturmadı, sanki işletmenin yönetimini üstlenmeye kesin karar vererek buraya gelmiş gibi görünmek istiyor, bunun için işine uygun olarak resmi bir tavır almayı gerekli görüyordu. Resmi bir tavır, dedi kendi kendine ve merdivenin başında durarak başında şapkasıyla beklemeye başladı. Bu bekleyiş Euphemia aşağı ininceye kadar sürdü. Uzun bir süre sonra merdivende Euphemia’nın ökçelerinin sesini duydu. Yukarı bakmadığı halde Euphemia’nın uzun ayakkabılarının içindeki ince uzun

ayaklarını görür gibiydi. Pileli, şarap kırmızısı elbisesinin hışırtısı şimdiden duyuluyordu. Tahta basamakların sert ve çıplak zemininde onun sert, sağlam, düzgün adımlarının sesi yankılanıyordu. Eibenschütz yukarı bakmak istemiyordu. Euphemia'nın nasıl yürüdüğünü, elbisesinin yumuşak kıvrımlarının nasıl hareket ettiğini hayal etmek çok daha güzeldi. fv1erdivenin daha çok basamağı olsa ne iyi olurdu. Euphemia şimdi aşağıda, karşısında duruyordu. Eibenschütz şapkasını çıkardı.

Doğrudan yüzüne değil, başının üstünden, ama saçlarının simsiyah pırıltısını da görebilecek şekilde bakarak, "Size söyleyeceğim özel bir şey var!" dedi.

"Söyleyin o halde!"

"Hayır, çok özel! Burada olmaz!"

Euphemia, "O zaman dışarı çıkalım," dedi ve kapıya doğru yürümeye başladı.

Ay tüm ihtişamı ve yumuşaklığıyla avlunun üzerinde yükseliyordu.

Köpek durmaksızın havlıyordu. Kır at hanın kapısına bağlıydı ve sanki bir şey düşünüyormuş gibi başı öne eğik duruyordu. İnsanı kendinden geçirecek denli tatlı bir koku yayılıyordu akasyalardan ve Eibenschütz bu ilkbahar gecesindeki tüm kokuların sadece kadından yayıldığını düşünüyor, sanki tüm geceye bu kokuları, ışıltıyı, ayı ve dünyadaki tüm akasyaları sunan oymuş gibi hissediyordu.

Eibenschütz, "Bugün görev nedeniyle hurdayım," dedi. "Size güvendiğim için bunu söylüyorum, Euphemia," diye ekledi, "o alacaklıların hiçbirinin bu mekânda işi olamaz. Buranın yönetimi ve gözetimiyle görevlendirildim. Eğer isterseniz sizinle iyi anlaşabiliriz."

"Tabii," diye cevapladı, "neden mükemmel şekilde anlaşmayalım ki?"

Euphemia'nın sesi, gecenin parlak maviliğinde, meyhanedekinden daha farklı çınlıyor gibi geldi Eibenschütz'e. Bu ses kuvvetli, berrak ve yumuşaktı, aynı anda hem kabartıları hem de kıvrımları vardı. Eibenschütz'e göre bu ses görülebilir, hatta dokunulabilirdi. Sanki ses başının üstünde kubbe oluşturuyor, o da bunun tam altında duruyordu..

Eibenschütz ancak ses yavaş yavaş kaybolduktan sonra Euphemia'nın ne demek istediğini anlayabilmişti. Anlaşabileceklerdi. Anlaşabileceklerdi. Neden olmasındı ki?

"Bu çok gizli," dedi. "Anlıyor musunuz? Kimseye tek kelime etmemelisiniz."

Euphemia, "Kimseye tek kelime etmek yok," diyerek beyaz, parıldayan elini adama uzattı. Eli, gümüş mavisi gecede adeta süzülüyordu.

Tokalaşmadan önce Eibenschütz bir süre bekledi, parıldayan bu eli uzun uzun seyretti. Euphemia'nın eli hem soğuk hem de sıcaktı, sanki içi sıcak, sırtı soğukmuş gibi geliyordu Eibenschütz'e. Bu beyaz, parlayan şeyi uzunca bir süre tuttu. Elini bıraktığında Euphemia gülümsüyordu. Gecenin mavisinde Euphemia'nın bembeyaz dişleri çok net görünüyordu.

Euphemia hemen arkasını döndü, pileli eteği usulca hışırdıyordu. Elbisenin ayrı bir canlılığı vardı, bir tür canlı sihir çadırıydı. Hışırdıyor ve çıtırdıyordu.

Denetleme görevlisi meyhaneye döndüğünde jandarma polisi Slama ve dolandırıcı Kapturak bir masada oturmuş tarokko oynuyorlardı. Eibenschütz, onların yanına oturdu.

''Jadlowker, zavallı adam,'' dedi Kapturak, "öyle değil mi, Bay Denetleme Görevlisi?" Eibenschütz yanıt vermedi, ama jandarma polisi Slama sabırsızlık içinde, "Biz sizi de enseleyeceğiz Bay Kapturak! Bir el daha oynayalım mı?" dedi.

XXII

Birçok insan gerçeğin küçük bir kısmını bile öğrenemeden ölüp gider. Gerçeği belki de öteki dünyada öğrenirler. Ama bazıları, gerçekte ne olduklarını bu dünyadaki yaşamlarında öğrenme şansını yakalar. Olup bitenlerin çoğunlukla ansızın farkına varıp korkunç bir dehşete kapılırlar. İşte Eibenschütz de bu tür insanlardandı.

Mevsimler arasında hiç geçiş yaşanmadan yaz birdenbire geliverdi. Sıcak ve kuruydu, zaman zaman bir fırtına yaratsa da, bu uzun sürmüyor, arkasında daha kavurucu bir sıcak bırakıyordu. Su azalmış, çeşmeler kurumuştu. Otlaklardaki çimenler erkenden sararıp soldu, kuşlar bile susamış görünüyordu. Bu civarda sayısız kuş vardı. Eibenschütz'ün burada geçirdiği her yaz, onların güçlü, cıvıltılı şarkılarıyla dopdolu olmuştu. Ama bu yaz kuşların sesleri nadiren duyuluyordu ve denetleme görevlisi onların şarkısını özlediğini fark edince şaşkınlık içinde kaldı. Ne zaman kuşların şarkısına dikkat etmişti ki? Neden bir anda doğadaki tüm değişiklikleri duyumsamaya başlamıştı? Bu topçu birliği başçavuşu Eibenschütz'ün hayatında doğanın nasıl bir yeri olmuştu ki? Açık görüş ya da kapalı görüş. Bir talim alanı: Kaputu sırtına geçirmek veya beline bağlamak. Yola çıkmak ya da çıkmamak. Karabinaların namlusunu günde iki kez ya da sadece bir kez temizlemek. Neden denetleme görevlisi Eibenschütz birdenbire doğadaki tüm değişiklikleri hissetmeye başlamıştı? Neden şimdi büyük, geniş ve çok sayıdaki kestane yapraklarının yaz mevsimine özgü koyu yeşil renginden haz duyuyor ve neden şimdi kestane ağaçlarının kokusu onu kendinden geçiriyordu?

Çocuk, yani katip Nowak'ın oğlu artık çocuk arabasıyla gezdiriliyordu. Eibenschütz işten eve gitmek üzere küçük şehir parkından geçerken zaman zaman karısına rastlardı. Hava, taşların üzerinde yürünemeyecek kadar sıcaktı. Karısına rastladığında kısa bir süre için yanına gider, çocuk arabasının arkasından onunla birlikte yürürdü; tek kelime konuşmazlardı. Uzun zamandır ne karısına ne de çocuğa karşı nefret duyuyordu, ikisi de onun için ' aynı derecede önemsizdi, hatta bazen onlara acıyordu. Karısının yanında, arabanın ardından yürüdü, şehirdekilerin her şeyin yolunda gittiğine inanmalarını istiyordu. Sonra tek kelime etmeden, vedalaşmadan ansızın dönüp eve gitti. Hizmetçi kız yemeğini getirdi. Aceleyle ve dikkat etmeden yedi. Artık aklında kır atı, arabası, Szwaby'ye olan yolculuğu ve sınır meyhanesinden başka bir şey yoktu.

Dışarıya çıkıp garaja ve ahıra gitti, arabayı hazırlayıp yola çıktı. Altın renkli kum ve toz bulutlarının içinde ilerledi, boğazı kurumuştu, merhametsiz güneşin fırlattığı binlerce mızrak geniş kenarlı hasır şapkasını delerek başına saplanıyordu, ama yüreği huzurluydu. Yolunun üstünde bir sürü meyhane vardı, ıstediğinde durabilirdi. Ama hiçbirinde durmadı. Aç ve susuzdu, tıpkı ruhu gibi: Bu nedenle hemen Szwaby'dek.ı sınır meyhanesine ulaşmak istiyordu.

Oraya ulaşması en az ikı saat sürmüştü, kır at Jakob şımJıdcn sabırsızlanıyordu, dili dışarı sarkmıştı, delicesine su ıstıyoı ve yeleleri ateşlı bır arzuyla titriyordu. Uşak an koşumdan çıkarmak üzere geldi. Jadlowker'in tutuklanmasının ardından uşak, denetleme görevlisi Eibenschütz'ü sınır meyhanesinın yasal sahibi olarak kabul etmişti. Yaşlı bir uşaktı, Ruthenyalı bir çiftçiydi. Adı Onufrij'di, aynı zamanda da sağırdı. Hiçbır şey anlamadığı düşünülebilirdi, ama belki de bu kadar sağır ve yaşlı olduğundan her şeyi kavrıyordu. Az duyanlar çok daha fazla şeyin farkına varabilecek durumdadır.

Denetleme görevlisi pencerenin kenarındaki masaya oturdu. Met içip yanında tuzlanmış bezelye yedi. Kapturak sahte bir samimiyetle ona doğru yaklaştı, yalnızca iyi günler dilemek istiyordu. Denetleme görevlisi bu tür dalkavukluklardan hiç hoşlanmazdı. Eibenschütz tuhaf bir biçimde, doğada olup bitenlere karşı giderek artan duyarlılığının, insanlara karşı da duyarlı olmasına neden olduğunu fark etti. Kapturak özgürce etrafta dolaşırken Jadlow-ker'in hüküm giymesi ona haksızlık gibi geliyordu. Yazık ki Kapturak yasalar nezdinde hiç açık vermiyordu. Hiç açık dükkânı, tartısı, ağırlığı yoktu. Yine de bir gün gelecek yakalanacaktı.

Eibenschütz bir süre daha içmeye devam etti, sonra kalktı ve barmen kızdan Euphemia'yı çağırmasını istedi. Kadını karşılamak üzere merdivenin başında yerini aldı.

Kapturak hemen her gün, aslında her gece Rus asker kaçaklarını sınır meyhanesine getirmeye devam ediyordu. Çünkü bunlar, ümitsiz ve çaresiz insanlardı. Ümitsiz ve çaresiz insanlar para harcar. Ama aralarında aynı kaderi paylaşan insanları ve sınırdaki durumları ihbar eden ajanlar da vardı. Fakat onları polislerin yapacağı şekilde gözetim altında tutmak ne denetleme görevlisinin işiydi ne de Anselm Eibenschütz'ün doğası bunu yapmaya uygundu. Yine de dikkat kesilir, konuşmalara kulak kabartıp yüzleri aklında tutmaya çalışırdı. Bu onun için iğrenç bir davranıştı ama yine de yapardı.

Euphemia, yukarıda odasında değil, yan taraftaki açık dükkândaydı. Burada çiftçilere terebentin, bulgur, tütün, sardalya balığı, ringa balığı, çiroz, cilalı gümüş kâğıt ve badana için mavi boya satıyordu. Dükkân, haftada yalnız iki gün, pazartesi ve perşembeleri açık olurdu. Günlerden perşembeydi. Eibenschütz, merdivenin başında boşuna beklemişti. Euphemia diğer taraftan gelince şaşırdı.

Euphemia elini uzattı, Eibenschütz, birkaç hafta önce, ilkbaharda o elin gümüş mavisi gecenin içinden nasıl uzandığını, nasıl süzüldüğünü anımsadı. Euphemia'nın elini sıktı ve uzun süre, nazik biri olmadığını düşündürtecek kadar uzun bir süre tuttu, ama ne yapabilirdi?

"Benden ne istiyorsunuz?" diye sordu Euphemia.

İşi gereği oraya geldiğini söylemek isterken birden, "sizi tekrar görmek istedim," dedi.

"Dükkâna gelin," diye karşılık verdi Euphemia, "zamanım yok, müşteriler bekliyor."

Eibenschütz dükkâna gitti.

Altın renkli yaz akşamı çoktan çökmüştü. Asker kaçakları meyhanede şarkı söylüyordu. Çay ve şnaps içiyor, her yudumdan sonra yüzlerindeki teri siliyorlardı. Hepsinin boynundan bir havlu sarkıyordu. Euphemia ve denetleme görevlisi dışarı çıkarlarken bir an için şarkı söylemeyi bıraktılar. Küçük dükkânda bekleyen birçok çiftçi ve Yahudi vardı. Terebentin, balmumu, mum, zımpara kâğıdı, tütün, sardunya, çiroz, mavi duvar boyası istiyorlardı. Acımasız yasaların uygulayıcısı olarak, görevi ve işi gereği, defalarca buraya gelip terazileri, ölçü ve ağırlıkları denetleyen denetleme görevlisi Eibenschütz, birandaEuphemia'nınyanına, tezgâhın arkasına geçivermişti. Euphemia sanki çırağıymış gibi ona öte beriyi alması, şunları tartması, diğerlerini doldurması ve ona ya da buna hizmet etmesi için emirler yağdırıyordu.

Denetleme görevlisi emirlere itaat ediyordu. Ne yapabilirdi ki? İtaat ettiğinin bile farkında değildi.

Müşteriler gitti. Euphemia ve denetleme görevlisi dükkândan ayrıldı. Meyhane sadece üç adım ötedeydi. Aına Eibenschütz oraya varmak için uzun, çok uzun bir zamana ihtiyaçları olduğunu hissediyordu. Hoş, serin yaz gecesi artık çökmüştü.

XXIII

Eibenschütz, o gece geç saatlere kadar, şafak söküp polis Arbisch'in asker kaçaklarını almak üzere geldiği saate kadar sınır meyhanesinde kaldı. Haftalardır ilk defa bu sabah gökyüzü bulutluydu. Eibenschütz meyhanenin kapısından çıkarken güneş doğmuştu, kırmızı ve küçük bir portakalı andırırcasına gökyüzünde duruyordu. Şimdiden havada, uzun süredir beklenen yağmurun tatlı, keyifli ve ıslak kokusu vardı. Eibenschütz'e doğru hafif bir rüzgâr esiyordu. Bütün gece içmiş olmasına rağmen canlı ve adeta yerçekiminden bağımsızdı. Kendini çok genç hissediyordu ve sanki o saate kadar hiçbir şey yaşamamış gibiydi. Yaşamı şimdi başlıyor olmalıydı.

Yaklaşık bir saattir yoldaydı, eve doğru giderken hafif bir yağmur başladı, sonra yağmur giderek- şiddetlendi. Eibenschütz etrafındaki bu hoş ıslaklık ve yumuşaklığı soluyordu. Yoldaki her şey kendini yağmura isteyerek teslim etmiş gibiydi. Ihlamur ağaçları dallarını sarkıtmıştı. Zubrowka bataklığında üzerinden geçilebilir bir yol vardı. Yolun her iki tarafındaki çalılıklar yukarı doğru yönelmiş ve sıcak yağmur suyu içinde büyük bir zevkle titriyormuş gibi görünüyorlardı. Denetleme görevlisinin uzun zamandır özlediği gibi kuşlar birdenbire ötüşmeye başladı. Ötüşürken sesi en çok duyulan karatavuktu. Tuhaf ve alışılmadık bir şey, diye düşündü denetleme görevlisi kendi kendine, kuşların yağmur ortasında böyle ötüyor, cıvıldıyor, şakıyor olması; herhalde selamlıyorlar, diye düşünmeye devam etti, tıpkı benim yaptığım gibi. Ama nasıl oluyor da bir yağmuru selamlıyorum? Bana ne yağmurdan? Burada fazlasıyla değişmiş olmalıyım! Bana ne yağmurdan? Ne ilgilendirir kuşlar beni? Ansızın dizginleri çekti, bunu niye yaptığını kendisi de bilmiyordu ve atlar durdu. Denetleme görevlisi Eibenschütz arabacının yerinde oturuyordu. Yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyordu, hasır şapka da ıslak bir paçavra gibi başına yapışmıştı. Gitmesi gereken yere doğru ilerleyeceğine, yağmurda öylece durdu.

Birdenbire geri döndü. Kırbacı şaklattı. Kır at dört nala koşmaya başladı. Eibenschütz neredeyse yarım saat içinde tekrar Szwaby'deydi. Hâlâ bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu.

Eibenschütz, handa bir oda tuttu. Onufrij'e, yolda zeminin çok yumuşak olduğunu ve yola devam etmenin mümkün olmadığını söyledi. Bu yüzden yağmur dininceye dek burada uyumak istiyordu. Ona bir oda verildi. Rahat bir

uyku çekti, düş görmedi ve ancak akşamüzeri uyanabildi.

Yağmur çoktan dinmişti. Pencerenin karşısındaki ağaçların yaprakları kuruydu. Meyhanenin avlusundaki taşlar da kuruydu, güneş tüm pırıltısıyla birlikte batmak üzereydi. Gökyüzü bulutsuzdu.

Denetleme görevlisi meyhaneye gitti.

XXIV

Euphemia'yı bekledi, ama o gelmedi. Başı ellerinin arasında, orada öylece oturdu. Burada ne aradığını kendisi de tam olarak bilmiyordu. Diğer müşterilerin çıkardığı gürültünün arasında, duvar saatinin acımasız, sert vuruşlarını duyuyordu. Giderek buraya kendi isteğiyle değil de, bir başkasının zorlamasıyla geldiğine inanmaya başladı. Sadece bunun kim olduğunu anımsamıyor, kim olabileceğini de bilmiyordu.

Rüzgârın uğultusundan anlaşıldığı kadarıyla kapı açılmıştı. Kapturak içeri girdi. Doğrudan denetleme görevlisinin masasına geldi. "Bir el oynayalım mı?" diye sordu.

"İyi, oynayalım."

Bir el, iki el, üç el tarokko oynadılar. Euphemia umutsuzca bekleniyordu. Üç el de kaybedildi.

Gün de kaybedilmişti, gece de. Ne yapılması gerektiği bilinmiyordu. Tek kelime konuşulmadı, Kapturak'la da konuşulmadı. Euphemia bekleniyordu. O, gelmiyordu.

Gece saat üçe doğru bir asker kaçağı akordiyon çalmaya başladı. "Ja lubyl tibia" şarkısını çalıyordu ve herkes ağlamaya başladı. Terk ettikleri memleketleri için ağlıyorlardı. O an özgürlük özleminden çok memleket özlemi duyuyorlardı.

Herkesin gözü yaşlarla doluydu. Sadece Kapturak'ın gözleri kuruydu. Akordiyon bile onu etkilememişti. Asker kaçaklarını sınırdan geçiren kendisiydi zaten. Hem hayatını böyle kazanıyordu. Asker kaçaklarının sıla hasretiyle, onların özgürlük özlemleriyle yaşıyordu.

Denetleme görevlisi Eibenschütz bile hüzünlendi. Bu melodiye gizlice kulak kabarttı: "Ja lubly tibia". Gözlerinin nemlendiğini hissediyordu.

Akordiyon çalmaya başlandığı anda Kapturak, Eiben-schütz'ün bir el daha oynamayı isteyip istemediğini sordu.

"Oynayalım," dedi Eibenschütz, "neden olmasın?" Ve dördüncü eli de oynadılar. Eibenschütz yine kaybetti.

Eibenschütz kalktığında gün çoktan ağarmıştı. Merdivenlerden yukarı

çıkarken iki eliyle birden tırabzana tutunmak zorunda kaldı.

Sendeleyerek odasına girdi. Bir zamanlar askerken, manevra sırasında yaptığı gibi, kendini kıyafetleriyle yatağa attı. Rahat bir uyku çekti ve düş görmedi. İlk kuş cıvıltısı onu uyandırdı. Aceleyle kalktı ve nerede olduğunu hemen o anda anladı: Sınır meyhanesindeydi, bu onu hiç şaşırtmamıştı.

Yıkanmak için gerekli malzemelerin hiçbiri yoktu yanında. Tıraş olmadı. Buna canı sıkıldı. Kendini kirli ve yaralı hissediyordu. Yine de aşağı indi.

Güçlü bir yaz sabahı açık pencereden içeri doluyordu. Asker kaçakları yerde hâlâ uyuyorlardı. Ne sabahları çıkan karatavukların gürültülü şakımaları ne de sabah güneşi onları uyandırabiliyordu. Denetleme görevlisi Eiben-schütz, ayaklarının altında uyuyan asker kaçaklarının arasında oturup çayını içti.

Onufrij ona hizmet ediyordu.' “Euphemia nerede?” diye sordu denetleme görevlisi. Onufrij, “Bilmiyorum,” dedi. “Onu görmek istiyorum,” dedi Eibenschütz, “ona söylemem gereken önemli bir şey var.”

“Tamam,” dedi Onufrij. Eibenschütz oturmaya devam etti. Euphemia da hemen geldi. Onun karşısına yıkanmadan ve tıraş olmadan çıktığı için utanmıştı.

“Bütün gece sizi bekledim,” dedi Eibenschütz.

“Artık beni görebileceksiniz” diye cevapladı Euphemia, “Burada kalıyorsunuz, değil mi?”

Buraya kalmak üzere geldiğinin farkında bile değildi. Ne kadar da basitti bu. Tabii ki! Evde ne işi vardı ki? “Evet, evet,” dedi, açık kapıdan dışarıya, yeni doğan güne doğru. Yerdeki adamlar yavaş yavaş uyanıyordu. Uyku sersemliğiyle büzüşüp oturdukları yerde bir süre öylece kalakaldılar, gözlerini ovuşturuyorlardı, sabah olduğunu şimdi anlamış gibiydiler. Kalkıp birbirlerinin ardı sıra, yıkanmak üzere avludaki kuyuya gittiler.'

Eibenschütz, birdenbire ıssızlaşan salonda Euphe-mia’yla yalnız kaldı. Sanki sabah gittikçe daha fazla yayılıyordu. Havada sabahın, dünün, giysilerin, adamların uykusunun, şarap ve metin, aynı zamanda yazın ve Euphemia’nın kokusu vardı. Bütün bu kokular şimdi hızla zavallı Eibenschütz’ün üzerine doğru geliyordu. Bunlar Eiben-schütz’ün aklını karıştırıyor, ama o kokuların hepsini birbirinden tam olarak ayırabiliyordu. .

Çok şey, çok fazla şey zihninde birbirine karışıyordu. Artık tutarlı bir şey söyleyemeyeceğinin farkındaydı, yine de bir şey yapması gerekiyordu. Euphemia yanında oturuyordu. Birdenbire Euphemia’ya sarıldı ve onu içtenlikle, kuvvetlice öptü. Adamlar kuyudan gelip kapıya yaklaştıklarında alçakgönüllü ve dürüst bir tavırla, “Seni seviyorum,” dedikten sonra hemen kalktı. Atını arabaya

koştu. Eşyalarını almak üzere eve gitti.

XXV

Yaz boyunca Eibenschütz mutlu günler geçirdi. Aşkı ve aşkın bir erkekte yarattığı tüm ruhsal değişimleri yaşadı.

İçtenlikle ve tüm sadeliğiyle, biraz da ağırkanlı bir tavırla, hayatının ilk tutkusunu derinden, dürüstçe, tüm dehşet ve ürpertisiyle, tüm mutluluğuyla birlikte yaşadı. Görevini sadece üstünkörü yapmakla kalmamış, ihmal de etmişti bu dönemde. Uzun yaz günleri, kısa, dopdolu, güçlü gecelerin sadece küçük bir eklentisiydi. Gündüzleri Euphemiasız yapılan her şey önemsizdi.

Eibenschütz, eve, karısının yanına, ancak haftada bir gün uğruyordu. Çok zayıf bir görev duygusuyla, diğer insanlar olan biteni anlamasın diye yapıyordu bunu. Oysa herkes onun BayanJadlowker'le yaşadığını biliyordu, ama Eibenschütz bu dönemde yumuşak ve vurdumduymaz olduğu için, herkes ona yumuşak veya en azından aldırmaz gözlerle bakıyordu. Eibenschütz kendisine verilen görevle de ilgilenmiyordu. Handaki ve dükkândaki işleri Euphemia tek başına yürütüyordu; sınırdan geçen insanların evraklarıyla da o ilgileniyordu; jandarmanın sadece arada bir üstünkörü bakmakla yetindiği büyük deftere insanların adlarını işleyen de Euphemia'ydı.

Artık sonbahar gelmişti. Her sonbaharda olduğu gibi kestaneci Sameschkin yine Szwaby'ye geldi. Sameschkin, Besarabya'daki Ukna'dan geliyordu. Euphemia'nın uzak bir akrabasıydı; en azından Euphemia öyle söylüyordu. Aslında Sameschkin onun sevgilisiydi, bu bir sır değildi, tüm dünya biliyordu. Jadlowker onunla iyi anlaşırdı. Sameschkin hep ekim ayında gelirve bütün kış kalırdı. Çuvallar dolusu kestane ve ince, siyah ayaklı mangalıyla birlikte gelirdi. Çok ayrıksı görünürdü, sanki birileri onu kızartmıştı. Besarabya'nın, Kafkasya'nın, Kırım'ın güneşi yakmıştı onu. Küçük, kıpır kıpır gözleri, üzerinde kestane kızarttığı kömürü anımsatırdı ve güzelce salınan tüylerden oluşan uzun, ince sakalı bir ağaç dalına benzerdi ve demir mangaldan çok daha siyahtı. Elleri ve yüzü kestane kadar kahverengiydi. Başında yüksek bir astragan kürk kalpak, belinde de beyaz, büyük bir koyun kürkü vardı. Büyük, çok uzun konçlu bir çizme giymişti. Kemerine de ağır sopa sıkıştırmıştı. Sopanın ucunda dört köşeli sivri bir demir parçası vardı. Yani sert bir kış ve zor bir iş için gerekli tüm malzemelerini kuşanmıştı. [1]

İyi niyetli, hatta yumuşak kalpli bir adamdı. Konuşurken birçok dili birbirine karıştırıyor ve buradaki kimse onun konuşmasını anlamıyordu. Buralarda ona basitçe, "çingene" denirdi. Çok az insan onun adının Sameschkin olduğunu bilirdi. Konstantin Sameschkin'di adı. Bir bakır metelik karşılığında yirmi

kestane satardı. Kestaneleri taneyle satardı. Sık sık gülümserdi, siyah sakalının altından büyük ve beyaz dişleri görünürdü. Dişleri beyaz piyano tuşlarına benzerdi.

Tüm bölgede iki tane daha kestaneci vardı, hatta biri de Zlotogrod'daydı. Ama hiçbiri çingene Sameschkin kadar meşhur değildi. Yörenin her yerinden birçok insan ondan kızarmış ya da çiğ kestane almak için gelirdi. Çiğlerin libresini bir onluğa satardı.

Eibenschütz de biliyordu elbette Sameschkin'in Euphemia'nın sevgilisi olduğunu. Bir zamanlar Sameschkin kestaneleriyle birlikte başka ülkelere, başka diyarlara göçmüştü. Her kışı başka bir yerde geçirmişti. Ama Euphemia'ya sadakatinden dolayı yıllardır Szwaby'ye gelirdi. Yazları Besarabya'daki Ukna'da geçici işçi olarak çalışırdı. Bazen kerestecilere, bazen kömürcülere yardım eder, bazen kuyu kazar, bazen de foseptik çukurlarını boşaltırdı. Hayatında Kischinew'den daha büyük bir kent hiç görmemişti. Tüm masumiyetiyle, Euphemia'nın da kendisine sadık kaldığına inanırdı. Yazları herkese, her sonbaharda karısına gittiğini anlatırdı; karısı Szwaby'deki bir sınır meyhanesinde çalıştığı için onunla her yere gelemediğini söylerdi.. Euphemia ilkbahar gelince nasıl seviniyorsa, o da sonbahar gelince sevinirdi.

Sameschkin'in iyi niyetli biri olduğunu bilmenin zavallı Eibenschütz'e hiç yardımı olmadı. Tam aksine, Sameschkin'in kötü biri olmasını daha çok isterdi. Kendinden geçmiş bir halde ve gönül acısıyla, Sameschkin ve Euphemia'nın nasıl selamlaştığını izledi. Birbirlerinin kollarına atılmışlardı. Çingenenin pas renkli, büyük ve uzun elleri Euphemia'nın sırtını yürekten ve sıkıca kavrıyor, Euphemia'yı kendine doğru bastırıyordu. Anselm Eibenschütz dehşet içinde Euphemia'nın güzel göğüslerini düşündü -kendisine aitti onlar.

Sameschkin, her yıl olduğu gibi eşyalarını yine bir yük arabasıyla getirmişti. Arabayı bir köpek çekiyordu. Sameschkin yük arabasını ve köpeği hanın garajına götürdü. Mangalı ve kestaneleriyle birlikte hanın önüne yerleşti. Sonbaharın kokusu hızla her yere yayılıyordu. Havada Sameschkin'in koyun postunun, kor halindeki kömürün, en çok da kızarmış kestanelerin kokusu vardı. Tüm bu kokulardan oluşan bir buhar kümesi pazar meydanında sanki bir ulak gibi dolaşıyor, Sameschkin'in gelişini müjdeliyordu.

Bir saat kadar sonra Szwaby'den de kızarmış kestane almak için gelenler oldu. Sameschkin'in etrafına bir yığın insan toplanmıştı, Sameschkin de çiğ ve kızarmış kestaneler satıyordu. Kor halindeki kömür, insan kümesinin ortasında ışıldıyor, üzerinde kestaneler kızarıyordu. Artık şüphe yok ki kış başlıyordu. Szwaby'de kış başlıyordu.

Kış başladı. Bununla birlikte denetleme görevlisi Eibenschütz'ün acıları da başladı.

XXVI

Evet, işte o zaman denetleme görevlisi Anselnı Eibenschütz'ün büyük acısı da başladı.

"Sen artıkburada kalamazsın," dedi bir gece ona Euphemia, "Sameschkin geldi, biliyorsun!"

Eibenschütz, "Sanıeschkin'den bana ne, Sanıeschkin'den sana ne!" dedi.

Euphenıia, "Sameschkin," dedi, "her kış gelir. Ben ona aitim aslında."

"Senin için," diye yanıt verdi denetleme görevlisi Eibenschütz, "ben, evimi, karımı, çocuğu terk ettim." (Çocuğum, demeye cesaret edememişti) "Şimdi sen," diye devanı etti, "beni geri mi göndermek istiyorsun?" Euphenıia, "Böyle olması gerekiyor," dedi.

Euphenıia yatakta doğrulmuş, oturuyordu. Ay, yuvarlak pencereden içeri süzülüyordu. Euphenıia'yı dikkatle izledi Eibenschütz. Onu hiç böylesine arzuyla seyretmemişti. Ay ışığında muhteşem görünüyordu, sanki onu daha önce hiç çıplak görmemişti. Onu çok iyi tanıyordu, vücudunun her ayrıntısını yüzünün ayrıntılarından daha iyi biliyordu. Neden şimdi? dedi kendi kendine Eibenschütz. Neden böyle? Kadına karşı içinde büyük bir öfke duymaya başladı. Ama ne kadar öfkelenirse, Euphemia o denli paha biçilmez geliyordu ona. Sanki duyduğu öfke Euphemia'yı her geçen saniye daha çekici kılıyordu. İyice doğruldu, onu omuzlarından tuttu, Euphenıia'nın vücudu ışıldıyordu. Eibenschütz, Euphemia'yı büyük bir güçle yatağa devirdi. Onu, yastıkların arasında bir süre öylece tuttu. Euphemia'nın canını yaktığını biliyordu, ama o hiç sızlanmıyor, bu ise Eibenschütz'ün canını daha çok sıkıyordu. Euphemia'nın üzerine saldırdı, bir yandan onu seviyor, diğer yandan, ona zarar vermekten büyük keyif alıyordu. Acının sesini duymak istiyor, bunun için bekliyordu. Oysa Euphemia sessiz ve tepkisizdi, sanki Euphemia'yla değil sadece onun uzak bir yansımasıyla sevişiyordu Eibenschütz. Neredeydiaslında Euphemia? Artık aşağıda, Sameschkin'in kollarındaydı. "Bir şey söyle," diye yalvardı Eibenschütz Euphemia'ya. Euphemia bir şey söylemedi, Eibenschütz'ün onun sadece bir resim olduğu varsayımını doğrulamak istiyor gibiydi. "Neden bir şey söylemiyorsun?" "Bilmiyorum, zaten her şeyi söyledim." "Gerçekten Sameschkin'le mi yaşamak istiyorsun?" "Buna mecburum." "Neden mecbursun?" "Bilmiyorum." "Gitmeli miyim?" "Evet!" "Beni sevmiyor musun?" "Bilmiyorum." "Sameschkin'i seviyor musun?" "Ben ona aitim." "Neden?" "Bilmiyorum."

Euphemia, Eibenschütz'e arkasını döndü. Hemen uykuya daldı. Sanki veda etmeden çok uzaklara gitmişti.

Eibenschütz uzun süre uyanık kaldı ve çatıdaki pencereden ayı seyretti, kendini saçma ve anlamsız hissediyordu. Tüm yaşamı anlamsızdı. Hangi kızgın tanrı göndermişti onu Euphemia'ya? Sırf "Dünyayı kim yönetiyor?" sorusu kafasına takıldığı için delirdiğini düşünüyordu. O kadar büyük bir korku duyuyordu ki, bu korkuya engel olmak ve kaderini kendi çizmek için yatağında doğruldu ve yüksek sesle şu cümleyi söyledi: "Dünyayı kim yönetiyor aslında?" - Ölümden korktuğu için kendini öldürmeyi deneyen insanlar gibiydi. Ama yaşamaya devam ediyordu ve kendine, "Ben artık ölü müyüm? Artık delirdim mi?" diye soruyordu.

Eibenschütz sabah çok erken kalktı. Euphemia hâlâ uyuyordu , Ona, uzaklardaki Euphemia'nın uyuyan resmine bir kez daha dikkatlice baktı. Elleri ensesinde kavuşturulmuş olarak, garip bir pozisyonda uyuyordu, Eibenschütz'ün kendisini seyrettiğini biliyor gibiydi.

Eibenschütz, her sabah yaptığı gibi, yıkandı ve tıraş oldu. Sabahları en az yarım saat sırf yüzünün bakımıyla uğraşmak, kışlada olduğu zamanlardan kalma bir alışkanlıktı. Ceketini, yeleğini ve pantolonu temizledi. Euphemia'yı uyandırmamak için çok dikkatli davrandı. Bavulunu toplamaya gitti. Ama bunlarla uğraşırken, aslında burada yapması gereken işler olduğu aklına geldi. Bavulu bıraktı. Bunu görev sorumluluğuyla yaptığını sanıyordu. Parmak uçlarında yürüyerek dışarı çıktı.

Eibenschütz aşağıdaki meyhanede kestaneci Sameschkin'e rastladı. Sameschkin ona, parıldayan bütün dişlerini göstererek gülümsedi. Çay içip yağlı ekmek yiyor, ekmeğin üzerine sürekli tuz döküyordu. Zavallı Eibenschütz, Sameschkin tuzu sanki ekmeğin değil, kendisinin, Eibenschütz'ün üzerine döküyormuş gibi hissediyordu.

Kendini zorlayarak, "Günaydın, Sameschkin!" dedi. Tam o anda içini Sameschkin'e karşı bir nefret duygusu kapladı. Gevezelikeden, gülümseyen bu adama uzun uzun baktıkça, Euphemia'ya da nefret duyuyordu.

Oradan uzaklaşabilirse, her şeyin aydınlığa kavuşacağını umuyordu.

Kır atın bu kadar akıllı olması iyiydi, akıllı bir attı o. O olmasa Eibenschütz tek başına evin yolunu bulamazdı. Önce büroya gitti. Günlerdir onu bekleyen evraklar birikmişti. Kendisini bekleyen evraklardan korkuyordu.

XXVII

Denetleme görevlisi Anselm Eibenschütz, bütün bir hafta boyunca evde kaldı.

Karısı Regina’yı görmüyor, zaman zaman kâtibin çocuğunun tiz bir sesle bağırdığını duyuyordu.

Bir gün, jandarma polisi Slama’yla arabada oturmuş Bloty’ye giderlerken, Eibenschütz anlatmaya başladı. Kalbi sıkışıyordu. Konuşma ihtiyacı duyuyordu ve etrafında Slama dışında hiç kimse yoktu. Kiminle konuşabilirdi ki? Her insanın bir başka insanla konuşması gerekirdi.

Böylece, denetleme görevlisijandarma polisine hikâyesini anlattı. Ona, Euphemia’yı tanıdığı ana kadar yaşamın anlamını hiç bilmediğini söyledi. Ayrıcajandarma polisine, karısının kendisini kâtip Josef Nowak’la aldattığını da anlattı.

Jandarma polisi sıradan bir insandı.Ama Eibenschütz’ün anlattığı her şeyi anlıyordu ve anladığını göstermek için kafasındaki miğferi çıkardı, söylenenleri miğferi olmadan onaylaması sanki daha inandırıcı oluyordu.

Tüm hikâyesini anlattıktan sonra Eibenschütz’ün içi çok rahatlamıştı. Neredeyse keyiflendiği bile söylenebilirdi, ama bir o kadar da üzüntülüydü.

Jandarma polisi Slama’nın aklına hiçbir şey gelmiyordu, ama neşeli bir şeyler söylemesi gerektiğini çok iyi biliyordu ve dürüstçe, “Ben de buna dayanamazdım!” dedi.

Eibenschütz’ü avutmak isterken, onu daha da çok üzmüştü.

“Ben de,” diye başladı Slama. “Ben de ihanete uğradım. Karım beni belediye başkanının oğluyla aldattı. Doğum sırasında da öldü.”

Tüm bu anlatılanlardan etkilenmeyen Eibenschütz sadece, “Çok üzücü!” dedi. Kendi kaderiyle meşguldü. Slama’nın ölen karısından ona neydi?

Ama jandarma polisi bir kere anlatmaya koyulmuş ve gönül yarası açılmışken, karısından söz etmekten vazgeçmiyordu. “O zamanlar biz,” dedi, “on iki yıldır evliydik. Düşünsenize, beni aldattığı kişi henüz bir erkek bile sayılmazdı. Genç bir delikanlıydı başkanın oğlu, harbiye öğrencisiydi.” Sanki özel bir anlamı varmış gibi, “Moravya-Weipkirchenli bir süvari öğrencisi!” diye ekledi.

Eibenschütz bir süredir onu dinlemiyordu bile. Yine de yanında birinin konuşuyor olması, onu mutlu ediyordu; tıpkı yağmur yağdığında yağmurun dilini anlamayan birinin kendini mutlu hissetmesi gibi bir şeydi bu.

Bloty’de sadece bir dükkâna, sütçü ve meyhaneci Broczyner’in dükkânına gitmeleri gerekiyordu, ama bütün gün boyunca orada kaldılar. Broczyner’in dükkânında toplam beş adet bir libre ağırlığında sahte ağırlık bulundu. Broczyner hakkında şikayette bulundular. Sonra yine Broczyner’e ait meyhaneye gittiler.

Broczyner denetleme görevlisi ve jandarma polisinin masasına gelerek onlarla sohbet etmeye çalıştı. Ama her ikisi de resmi, buna uygun olarak da katıydılar; daha doğrusu resmi ve katı davranmaya çalışıyorlardı.

Bütün bir gün boyunca, akşamın geç saatlerine kadar orada kaldılar. Sonra Eibenschütz, "Szwaby'e gidelim," dedi. Hemen oraya doğru yola çıktılar.

Kapturak ile tarokko oynadılar. Kapturak hep kazandı. Eğer dikkatini vermiş olsaydı, denetleme görevlisi Eiben-schütz de kazanabilirdi. Ama o, Euphemia ve Konstantin Sameschkin'i düşünüyordu.

Gecenin ilerleyen saatlerinde Euphemia ve Sameschkin nihayet masalarına geldi. Kol kola merdivenden inmiş, kol kola masaya gelmişlerdi. Kardeş gibiydiler. Eibenschütz birdenbire ikisinin de saçlarının aynı şekilde koyu siyah olduğunu fark etti.

Bir anda kadını aşktan değil de nefretten dolayı arzuladığını hissetti. Sameschkin, her zamanki gibi, tüm beyaz dişlerini göstererek, iyi niyetle gülümsüyordu. Bu arada alçakgönüllü bir tavırla, pas rengindeki büyük, güçlü elini uzatmıştı. Lütufta bulunuyor gibiydi.

Sameschkin oturdu. Kolayca anlaşılamayan konuşmasıyla o gün işlerin nasıl gittiğini anlattı. Zlotogrod'dan bile çiğ kestane almaya gelenler olmuştu.

Euphemia, erkeklerin arasında oturuyordu. Konuşmuyordu, dilsiz gibiydi. Masanın üzerine konulmak yerine, oraya oturtulmuş bir çiçeğe benziyordu.

Eibenschütz durmaksızın onu izliyordu. Bir kez olsun bakışını yakalamak istiyor, ama. bir türlü başaramıyordu. Euphemia'nın gözleri uzaklarda bir yerlerde geziniyordu. Tanrı bilir neler düşünüyordu.

Yine tarokko oynamaya başladılar ve Eibenschütz hep kazandı. Parayı cebine koyarken biraz utanç duydu. Euphemia, hâlâ sessiz bir çiçek gibi masada oturuyordu. Işıklar saçıyor ve susuyordu.

Asker kaçaklarının o bildik gürültüsü yine her yerde duyuluyordu. Yere çömelmiş, kart oynayıp zar atıyorlardı. Bütün oyunları oynayıp bitirdikten sonra da şarkı söylemeye başladılar. Her zamanki gibi "Ja lubyl tibia" şarkısını yanlış ve boğuk bir sesle söylüyorlardı.

Euphemia ve Sameschkin sonunda kalktılar. Kol kola yukarı çıktılar ve zavallı denetleme görevlisi Eibenschütz yarı baygın halde onları arkalarından izledi. Burada kalması gerektiği aklına geldi. Evet, burada kalmalıydı! Denetleme görevlisi Eibenschütz biraz içmişti. Burada, otelde kalırsa Sameschkin'den kurtulabileceğini düşündü birdenbire. Karısını ve karısının çocuğunu, yani kâtip Nowak'ın çocuğunu görmeyeceğinden emin olduğu halde, eve dönmek fikri onu

dehşete düşürüyordu. Birdenbirejandarma polisi Slama'ya güvenebileceğini hissetti. Slama'ya, "Söyleyiniz lütfen, burada kalmalı mıyım?" dedi.

Jandarma polisi düşündü, başı ellerinin arasındaydı, sanki çoktan çıkarmış olduğu miğferini bir daha çıkarıyor gibiydi.

"Bence burada kalmalısınız," dedi uzunca bir süre düşündükten sonra ve denetleme görevlisi Eibenschütz sınır meyhanesinde kalmaya karar verdi.

Sonra, birkaç hafta sonra, jandarma polisi Slama'ya niçin fikrini sorduğunuve niye sınır meyhanesinde kaldığını kendisi de anımsamıyordu.

O sıralar denetleme görevlisi Eibenschütz kendini genel olarak çok kötü hissediyordu. Kış geldi.

Bu kış, Eibenschütz'ü korkutuyordu.

XXVIII

Ah, ne biçim bir kıştı bu! Yıllardır böylesi görülmemişti. Çok güçlü, çok acımasız bir efendinin elinde kamçısıyla gelişi gibi aniden gelmişti. Struminka nehri bir günde donuverdi. Sanki sudan oluşmamış da, bir başka yerden -tanrı bilir nerelerden- gelmiş gibi, nehrin üzerini ansızın bir buz tabakası kapladı.

Serçeler çatılarda donup ölüyor, dahası uçarken donuveriyorlardı. Kargalar ve kuzgunlar bile biraz olsun ısınabilmek için evlerin yakınlarına yerleşiyorlardı. İlk günlerden itibaren damlardan aşağıya sarkan büyük buz saçakları oluştu. Pencereler ise kalın kristaller gibi görünüyordu.

Ah, ne kadar yalnızdı denetleme görevlisi Eibenschütz o günlerde. Tanıdıkları vardı, sözgelimi jandarma polisi Slama'yı, satıcı Balaban'ı ve ufak tefek Kapturak'ı tanıyordu. Ama ona ne ifade ediyordu bu insanlar! Hissettiği bu büyük yalnızlığın ortasında tanıdığı birkaç kişi, buzdan bir çölde kaybolmuş sinekler gibiydi. Çok mutsuzdu denetleme görevlisi Eibenschütz. Zaten artık insanları hiç gereksinmez olmuştu. Kendi çölünde kendini neredeyse mutlu hissediyordu.

Yine meyhanede kalıyordu ve yine Euphemia'nın yakınlarındaydı. Onu sabahları gelirken görebilmek için çok erken kalkıyordu. Euphemia, Sameschkin'den daha erken geliyordu. O, en az bir saat sonra kalkardı. İyi niyetli biriydi Sameschkin, ama tembeldi, hem de çok tembeldi. Erken kalkmayı sevmezdi, sabahlardan nefret ederdi. Ayrıca kestane almak isteyenler ancak öğleden sonra gelirdi. Sameschkin sabahın erken saatlerinde ne yapacaktı ki? Zaten sabahın erken saatlerini sevmezdi.

Yine de, Eibenschütz onu da sabırla beklerdi. Sameschkin'in yakınında olmak Eibenschütz'ü memnun ediyordu. Hatta Sameschkin'i sevmeye bile başlamıştı.

Ne de olsa Sameschkin, Euphemia’nın o tatlı sıcaklığından bir parça taşıyordu. Bu kış öyle soğuktu ki! Ve o kadar yalnızdı ki denetleme görevlisi Eibenschütz.

Denetleme görevlisi Eibenschütz o kadar yalnızdı ki, bazen meyhanenin büyük, pas renkli kapısına çıkar ve sosyal konumuna, görevine aldırmadan kestaneci Sameschkin’in yanına yerleşirdi. Çiğ ve kızarmış kestane almaya farklı farklı insanlar gelirdi, hatta bazen Sameschkin orada olmadığı sırada denetleme görevlisi Eibenschütz, insanlara kestane satmaya bile kalkardı. Zamanla Sameschkin’e çok değer vermeye başladı. Neden olduğunu anlamıyordu, ama Sameschkin’e çok değer veriyordu.

Zamanla onu, bir kardeşi sever gibi sevmeye başladı.

XXIX

Beklenmedik o olayın gerçekleştiği güne değin her şey ya da kısmen her şey iyi gidiyordu. Kış, sanki kış olmaktan birdenbire vazgeçmişti o gün. Artık kış olmamaya karar vermişti. Bölge sakinleri, Struminka’nın üzerindeki buzların kırılma sesini tüyleri ürpererek dinlediler. Noelin üzerinden bir hafta bile geçmemişti. Buralarda anlatılan eski bir efsaneye göre buzun böylesine erken çözülmesi gelecek yaz için büyük bir felaket anlamına gelirdi. Herkes çok korkmuştu ve yüzlerinde dehşet dolu bir ifadeyle çevrede dolaşıyorlardı.

Ve haklıydılar. Eski efsane doğruydu. Buzun çözülmesinin üzerinden henüz birkaç gün geçmişti ki, normalde sadece yazın görülen korkunç bir hastalık şehri kırıp geçirmeye başladı: Koleraydı bu.

Köşe bucak her yerde karlar eriyordu, ilkbaharın şimdiden geldiğini söylemek mümkündü. Geceleri yağmur yağıyordu. Usul usul durmaksızın yağıyordu, gökyüzünden gelen bir teselli gibiydi, ama sahte bir teselliydi bu. İnsanlar hızla ölüyordu. Hastalandıktan sonra üç gün bile yaşamıyorlardı. Doktorlar bunun kolera olduğunu söylüyor, ama civarda yaşayanlar veba olduğunu iddia ediyordu. Hastalığın ne olduğu fark etmezdi. İnsanlar her durumda ölüyordu.

Ölümler bitmek bilmeyince, bölge valisi, Zlotogrod’a çok sayıda ilaç ve doktor göndermeye başladı.

Ama doktorların ve ilaçların daha çok zarar verdiğini ve bölge valiliğinin yaptığı düzenlemelerin vebadan daha kötü olduğunu söyleyen çok kişi vardı. Yaşamı korumanın en iyi ilacı, diyorlardı, alkoldür. Herkes su gibi içki içmeye başladı. Daha önce çevrede hiç görülmeyen birçok insan, şimdi Szwaby’ye, sınır meyhanesine geliyordu.

Denetleme görevlisi Eibenschütz de ölçüsüzce içmeye başlamıştı. Ama o hastalıktan veya ölümden korktuğu için değil, herkese yayılan bu alkol

düşkünlüğü kendi durumuna uygun düştüğü için içiyordu. Onun için önemli olan, salgına yakalanmamak değil, duyduğu derin acıydı. Hatta salgını selamladığı bile söylenebilirdi. Bu salgın ona kendi acısını hafifletme imkânı sağlıyordu ve acısı ona hiçbir salgının olamayacağı kadar büyük görünüyordu. Aslında ölüme özlem duyuyordu Eibenschütz. Koleranın birçok kurbanından biri olma düşüncesi ona çok hoş, aynı zamanda çok da avutucu geliyordu. Ama gerçekten gelip gelmeyeceğini bilmediği halde kendini kaybetmeden ölümü beklemek ne mümkündü?

Böylece, denetleme görevlisi Eibenschütz içmeye devam etti.

Hayatta kalabilen herkes'¯kendini şnapsa vermişti, asker kaçaklarının sözünü bile etmeyelim. Jadlowker'in üç alacaklısı koleraya yenik düşmüş ve geriye sadece Kapturak, o sarsılmaz Kapturak kalmıştı. O da içiyordu; sarı, buruşuk yüzü hiç kızarmıyordu, hiçbir şey, ne bulaşıcı hastalık mikropları ne de ispirto ona zarar verebiliyordu.

Elbette herkes ölmedi, ama pek çok kişi hastalanmış, yatıyordu.

Sınır meyhanesinde sadece denetleme görevlisi, jandarma polisi Slama, üçkâğıtçı Kapturak ve kestaneci Sameschkin iskambil oynuyordu. Artık ona kestaneci demek pek mümkün değildi. Hiç kestane satamıyordu. Koleranın kasıp kavurduğu bir yerde nasıl kestane satılabilirdi ki? Hem de ne koleraydı!

İnsanlar sirl'ekler gibi ölüyordu. Böyle diyoruz ama, gerçekte pek çok sinek bile bu insanlardan daha yavaş ölür. Duruma göre üç ya da sekiz günün .ardından insanlar mosmor kesiliyordu. Dilleri açılmış ağızlarından dışarı sarkıyordu. Birkaç kez nefes alıp veriyor, sonra da ölüp gidiyorlardı. Valilik tarafından gönderilen doktorlar ve ilaçlar ne işe yarayacaktı? Bir gün askeri makamlardan emir geldi, otuz beşinci alay, Zlotogrod bölgesini derhal terk edecekti, şimdi herkes daha da büyük bir korku duymaya başlamıştı. O ana kadar zavallı insanlar evlerine ve kulübelerine ölümün raslantıyla uğradığını düşünmüşlerdi. Ama şimdi garnizon çekildiğine göre, bu "veba"nın süreğen bir durum olduğu kararı resmi olarak da verilmiş, onaylanmıştı. Kış bir daha hiç başlamayacağa benziyordu. Önceleri o kadar çok korkulan dondurucu soğuklar özlemle bekleniyordu şimdi. Dondurucu soğuklar yoktu, kar yoktu, yalnızca biraz dolu, çoğunlukla da yağmur yağıyordu. Ve ölüm etrafta kol geziyor, kırıp geçiriyor, yiyip yutuyordu.

Günlerden bir gün çok tuhaf bir olay oldu. Birkaç saat boyunca kırmızı renkli bir yağmur yağdı, kanlı yağmur dedi insanlar buna. Kırmızımsı, çok ince bir kumdu yağan. Sokaklar santimetrelerce yükseklikte kumla kaplanmıştı ve çatılardan kumlar dökülüyordu. Çatılar sanki kanıyor gibiydi. Bu durum

insanları, garnizonun çekilmesinden çok daha fazla korkuttu. Valilik tarafından Zlotogrod bölgesine bir komisyon daha gönderilmesine rağmen ve uzman kişiler belediye binasında, bunların kırmızı kum olduğunu, tuhaf ama bilimsel olarak açıklanabilir bir fenomen nedeniyle uzaklardan, çöllerden geldiğini bildirdikleri halde, korku insanların yüreğinden silinmedi. Artık eskisinden daha hızlı ve çabuk ölüyorlardı. Dünyanın sonunun geldiğine inanıyorlardı, bu durumda kim daha fazla yaşamak isterdi ki?

Kolera alev gibi hızla yayılıyordu. Kulübeden kulübeye, küçük köylerden pazar yerlerine, oradan da bir sonraki köye geçiyordu. Yalnızca birbirinden ayrı duran birkaç çiftlik ve Chojnicki Kontu'nun şatosu salgından etkilenmedi.

Birçok insan girip çıktığı halde Swazby'deki sınır meyhanesi de salgından etkilenmedi. Mikroplar sanki meyhaneyi çevreleyen alkol buharıyla hemen ölüveriyordu.

Denetleme görevlisi Eibenschütz'e gelince, onun içme nedeni kesinlikle salgın değildi. Aksine: Ölümden korktuğu için değil, hayatta kalmaktan, Euphemiasız hayatta kalmaktan korktuğu için içiyordu. Bir süredir onu hiç göremiyordu. Dükkânı Kapturak, Sameschkin ile birlikte işletiyordu. Üstelik çok az müşteri geliyordu. Euphemia'nın bütün gün odasında ne yaptığını tanrı bilirdi. Acaba ne yapıyordu?

Bir gece, met ve doksan derecelik içkiyi karıştırıp bol miktarda içtikten sonra, çılgınca bir fikre kapılarak, onun odasına gitmek istedi. Hem Eibenschütz'ün de odasıydı orası. Artık başka türlü dayanamayacaktı. Düşünceleri karıştıkça, Euphemia'nın hayali gözlerinin önünde bir o kadar netleşiyordu.' Öyle ki, karşısında öylece çırılçıplak duran Euphemia'nın hayalini neredeyse eliyle kavrayabilecekti. Ona sadece dokunmak istiyorum, diye düşündü, sadece dokunmak! Euphemia'nın bedeninde saklı olan hazların hiçbirini istemiyordu. Ama ona dokunmak, dokunmak istiyordu!

"Dokunmak! Dokunmak!" dedi yüksek sesle kendi kendine, merdivenlerden yukarı çıkarken. Kapı açıktı, içeri girdi, Euphemia'nın sırtı dönüktü. Yarı karanlık odada oturmuş, pencereden dışarı bakıyordu. Dışarıda seyredecek ne buluyor olabilirdi? Her gün olduğu gibi yine yağmur yağıyordu. Yağmurda, gecenin karanlığında, pencerenin ardında ne arıyordu acaba Euphemia? Küçük bir yağ lambası yanıyordu. Yukarıda, elbise dolabının üstündeydi lamba ve Eibenschütz'e bulanık ve belirsiz bir yıldızı anımsatıyordu.

Euphemia neden yüzünü dönmüyordu? Eibenschütz çok mu sessiz girmişti içeri? İçeri nasıl girdiğini kendine açıklayabilecek durumda değildi. Ne zaman girmiş olabileceğini bile artık anımsamıyordu. Gerçi sallanıyordu, ama kendisini

duruyormuş gibi hissediyordu. Ezelden beri orada öylece duruyordu sanki.

“Euphemia,” diye seslendi.

Euphemia hemen dönüp ayağa kalktı, ona doğru geldi. KollarınıEibenschütz’ün boynuna doladı, yanağını onunkine yasladı ve “Öpme! Öpme,” dedi. Onu tekrar bıraktı. “Bu çok üzücü!” dedi. Kolları vücudunun iki yanında iki yaralı kanat gibi cansızca sarkıyordu. Euphemia şimdi Eiben-schütz’e büyük, güzel, yaralı bir kuş gibi görünüyordu.

Ona, dünyadaki en değerli şey olduğunu ve uğruna ölebileceğim söylemek istiyordu. Ama söylemek istediklerinin aksine sadece, “Koleradan korkmuyorum! Koleradan korkmuyorum!” diyebildi. Bununla birlikte, kalbinde Euphemia için o kadar güzel, o kadar sevgi dolu sözler saklıyordu ki. Ama dili ona itaat etmiyordu. Dili ona itaat etmiyordu.

Birdenbire başının döndüğünü hissederek kapıya yaslandı. Bu sırada kapı açıldı ve Eibenschütz yere yığıldı. Olup biten her şeyin farkındaydı. Sameschkin’in içeri nasıl girdiğini, bir an şaşkınlık içinde kalıp durduğunu net olarak gördü, sonra Sameschkin’in o neşeyle yankılanan sesiyle, “Burada ne işi var onun?” diye sorduğunu ve Euphemia’nın, “Görüyorsun ya! Çıldırmış, sarhoş,” dediğini duydu.

Ben sarhoşum, diye düşündü denetleme görevlisi Eiben-schütz. Birinin koltuk altlarından tuttuğunun hissediyordu. Sameschkin olamazdı onu tutan kişi, güçlü kollardı bunlar, yarı açık olan kapıdan dışarı doğru sürükleniyordu. Kendisini nasıl tekrar bıraktıklarını hissetti ve Sameschkin’in kendisine iyi geceler dilediğini de net olarak işitti.

Bu gerçekten de iyi bir geceydi, diye düşündü. Bir köpek gibi, sevgilisi Euphemia’nın kapısının önünde, Sameschkin’in çizmelerinin yanına uzanarak uyuyakaldı.

XXX

Uşak Onufrij sabah onu erkenden uyandırdı. Denetleme görevlisi için bir mektup vardı, resmi damgalı bir mektuptu bu. Denetleme görevlisi Eibenschütz soğuk ve sert tahta döşemeden her yeri tutulmuş ve yorgun halde ayağa kalktı. Euphemia’nın kapısının önünde uyuyakaldığı için uşak Onufrij’in karşısında biraz utanç duydu. Kalktı ve resmi damgalı mektubu okudu. Mektup, bölge doktoru Kiniower’den geliyordu. Mektupta şunlar yazılıydı:

“Sayın Bay Denetleme Görevlisi,

Görevim gereği size, çocuğunuzun dün gece öldüğünü bildirmek zorundayım. Karınızın da hayatı tehlikededir. Kanımca bu geceyi atlatamayabilir.

Saygılarımla,

Doktor Kiniower.”

Mektup zar zor okunuyordu, bir doktor yazısıyla alelacele bir reçete kâğıdına yazılmıştı. Yine de, mektup, denetleme görevlisi Eibenschütz’ü derinden etkiledi.

Eibenschütz, atını arabaya koşup eve gitti.

Karısı, her zaman yattıkları yataktaydı. Yatağın etrafı bir sürü ilaçla çevriliydi, odada insanı uyuşturan sarsıcı bir kâfur kokusu vardı. Karısı, Eibenschütz’ü hemen tanıdı. Kadın tamamen değişmişti. Morarmış gibi görünüyordu, dudakları neredeyse mosmordu. Eibenschütz bu dudakların kiraz gibi kırmızı olduğu, onları öptüğü günleri çok iyi anımsıyordu. Hastalıktan korkmuyordu. Ölümden niçin korkacaktı ki? Karısı bile ona elini, güçsüz, sararmış elini uzatmaya çekiniyordu. Birkaç kez sanki istemdışı hareket ediyormuş gibi ona doğru uzandıktan sonra son gücünü toparlayarak bir kerede, “Kocacığım, ben seni her zaman sevdim. Ölecek miyim?” diye sordu. Ön adıyla değil de sadece “kocacığım” diye hitap etmesi denetleme görevlisi Eibenschütz’ü çok etkilemişti. Onu neyin bu kadar duygulandırdığını kendisi de bilmiyordu.

Ölen çocuk çoktan dışarı çıkarılmıştı, kadın oğlunun öldüğünü bile bilmiyordu. Rahibe, yatağın ayak ucunda, elinde haçıyla hareket etmeden oturuyordu. Bir aziz resmi kadar sessizdi, sadece dudakları kımıldıyordu, zaman zaman elini kaldırıp haç çıkarıyordu. Eibenschütz yatağın başucunda oturuyordu. Hareketsizliğinden ötürü rahibeyi kıskanıyordu. Oysa kendisinin arada bir kalkması, birkaç adım atması, pencereye gitmesi ve yağmurun hüznünü izlemesi gerekiyordu. Karısı için iyi bir şeyler yapmak isterdi. Bir enstrüman çalmak gibi sözgelimi. Delikanlılık döneminde keman çalmıştı. Ölmekte olan kadının bedeni zaman zaman titreyerek sarsılıyordu. Bununla birlikte yatak da sarsılıyor ve gıcırdıyordu. Kadın bazen doğrulup dimdik duruyor, pürüzsüz beyaz gömleğinin içinde sönmüş bir muma benziyordu. Bir insan gibi değil de, devrilen bir eşya gibi hemen ardından yatağa yığılıveriyordu.

Doktor geldi. Dahafazlayardım edemeyecekti. Sadece, bölgedeki tek hastanenin çoktan dolduğunu söyleyebildi. Hastalar yerlerde yatıyordu. Yeni hastalananların evlerde kalması gerekiyordu. Odada derin bir kâfur ve iyot kokusu vardı. Eibenschütz bu kötü koku bulutu içinde dolaşıp duruyordu.

Doktor gitti. Oda bomboş kalmıştı. Rahibe yastıkları düzeltmek için birden ayağa kalktı; odanın durağanlığıyla karşılaştırıldığında çok büyük, önemli bir hareketti bu. Sonra hemen yerine oturarak hareketsiz durmaya devam etti. Yağmur, pencere pervazlarında sessizce şarkısını söylüyordu. Dışarıdan bazen

ağır tekerleklerin sesi duyuluyordu. Belediyeye ait iki yük aracı geçiyordu, bunlar tıka basa cesetle doluydu ve üzerleri siyahla örtülüydü. Arabacılar siyah pelerin giymişti, yağmurdan ıslanan pelerinler şimsiyah parlıyordu, gündüz olmasına rağmen arabaların arkasındaki fenerler de yanıyordu. Bulanık görünüyor, salınıp savruluyorlardı ve ağır tekerlerden çıkan gürültüden dolayı imkânsız olsa da, tıkırtıları duyuluyor gibiydi. Ayrıca bu ağır atların boynunda, çınlayan bir sürü küçük çandan oluşan bir tasma vardı. Zaman zaman papazlığın yarı açık arabası geçiyordu. Rahip, arabanın içinde en kutsal varlık gibi oturuyordu. Topal beygir yavaşça ilerliyor, tekerlekler yumuşak çamurda duyulacak kadar gıcırdıyordu. Çok nadiren, şemsiyenin altına sığınmış bir yaya geçiyordu. O da yine iyice sarmalanmış bir tabuta benziyordu.

Odada saatin tıkırtısı duyuluyor, kadın soluk alıp veriyor, rahibe mırıldanıyordu.

Akşam çökmeye başladığında rahibe bir mum yaktı. Yalnızdı mum, çok büyüktü ve odanın ortasında, yuvarlak masanın üstünde tek başına duruyordu. Lütufkâr ışığı sönmek üzereydi. Denetleme görevlisi bunun hayattaki tek lütufkâr şey olduğunu düşünüyordu. Regina birden kalktı. İki kolunu da adama doğru uzattı ve çok tiz bir çığlık atarak birdenbire yatağa yığıldı.

Rahibe, kadının üzerine eğildi. Haç çıkardı ve ölünün gözlerini kapadı.

Eibenschütz yaklaşmak istediyse de, rahibe onu uzaklaştırdı. Rahibe diz çöktü. Siyah elbisesi ve beyaz başlığıyla çok güçlü görünüyordu. Çatısı karla kaplı siyah bir eve benziyordu ve bu ev Eibenschütz'ü ölü karısından ayırıyordu. Eibenschütz ateş gibi yanan alnını soğuk cama yasladı ve hıçkırarak ağlamaya başladı.

Burnunu silmek istedi, mendil aradı ama bulamadı, bunun yerine haftalardır hep yanında taşıdığı şişeyi kavrayıp çıkardı ve büyük bir yudum aldı.

Ağlaması hemen dindi. Şapkasını ve paltosunu almadan sessizce dışarı çıktı ve çiseleyen miskin yağmurun altında öylece durdu. Sanki bir bataklık yağıyordu.

XXXI

Durum giderek daha da kötüleşiyordu. Artık şubatın ilk günleriydi. Salgın hâlâ bitmemişti. Mezarcıların üçü de ölmüştü. Belediye görevlileri ölen kişilerin evlerine gitmeyi reddediyordu. Valilikten, mahkûmları mezarcı olarak kullanmak üzere emir geldi.

Mahkûmlar, Zloczow'daki büyük zindandan Zlotogrod bölgesine getirildi. Altılı gruplar halinde uzun zincirlerle birbirlerine bağlanmışlardı; zincirlerle

şakırtılar ve takırtılar çıkararak trene bindilerjandarmalar da süngüleri takılı tüfekleriyle onlara eşlik etti.

Mahkûmlar, Zlotogrod bölgesinde her yere dağıtıldı, köylere altışar mahkûm, küçük Zlotogrod bölgesine ise on iki mahkum gitti. Mahkûmlara pelerinli özel bir palto giydirilmiş, paltoların hepsi kloroformlanmıştı. Bu kum sarısı, korkunç görünüşlü kılıflar içinde, zincirleriyle şakırtılar ve takırtılar çıkararak, jandarmaların gözetimi altında, evlere, kulübelere giriyor ve şakırtılar ve takırtılarla tabutları dışarıya, belediyenin büyük aracına taşıyorlardı. Gözlem kulübesinde yerde uyuyorlardı.

Mahkûmların sadece bazıları koleraya yakalanmayı başardı. Hastaneye gidiyor ve hastaymış gibi davranıyorlardı. Gerçekte hiçbiri hasta değildi. Hatta bazıları kendilerini ölmüş göstermeyi bile başarabildi. Yani Kapturak, belediye katibine sahte ölüm raporu yazdırtıyordu. Aslında mahkûmlardan sadece biri ölmüştü, o da zaten yaşlı ve hep hasta olan biriydi. En akıllıları kaçıp kurtuldu. Diğerleri ise hayatta kaldı. Sanki zincirler ve duydukları özgürlük özlemi onları, bölge doktoru Kiniower'in aldığı tedbirlerden daha iyi koruyordu. Rusya'dan gelen asker kaçaklarına da hiçbir şey olmadı. Küçük mikroplar özgürlüğe duyulan bu koca özlem karşısında ne yapabilirdi ki?

Zloczow'daki zindandan Zlotogrod'a getirilen mahkûmlar arasında Jadlowker de vardı. Bir gün cenaze arabasına eşlik ederken o da yere yığıldı. Zincirleri çözüldü. Jandarmanın eşliğinde güçlükle ilerleyerek Zlotogrod hastanesine doğru gitmeye başladı. İşe bakın ki, Kapturak'ın da yolu oradan geçiyordu. Jadlowker tekrar düşme numarası yaptı. Kapturak şemsiyeyi bir kenara bıraktı ve jandarmayla birlikte Jadlowker'i tekrar kaldırdı. Sonra şemsiyeyi bir eline aldı ve diğer kolunu da Jadlowker'in kolunun altına soktu. Jandarma arkadan geliyordu. Kapturak'ın bir şey söylemesine gerek yoktu. Hastalarla kaçamak bakışlarla ve hastaların kolunu belli bir anlama gelecek şekilde sıkıştırarak anlaşırdı. Bir kere sıkıştırdığında bu, "Nereye gidiyoruz?" anlamına gelirdi -Çok tehlikeli, diye cevap verdi Jadlowker'in kol kası- Göreceksin her şey yoluna girecek, diye yanıtladı Kapturak'ın kolu, teselli veren bir koldu.

Böylece yavaş yavaş, sürüklene sürüklene hastaneye gittiler. Girişte Jadlowker doksan derecelik içkiden bir şişe daha aldı. Şişeyi hemen güvenli bir yere sakladı.

XXXII

Jadlowker'in işini halletmek hiç de kolay değildi. Kapturak düşünüp taşınıyor, onu nasıl ölüymüş gibi göstereceğini bulmaya çalışıyordu. Jadlowker buralarda sınır meyhanesinin sahibi, hatta sırfJadlowker olarak bile çok iyi tanınırdı.

Jandarma polisi Slama ile denetleme görevlisi Eibenschütz de onu tanıyordu.

Ama hoş bir raslantıyla sorun çözüldü. Slama kolera salgını başladığında verdiği dilekçe üzerine Podgorce'ye atandı. Alay koruması ve jandarma birliğinin komutanı olmuştu. „

Böylelikle en azından bir düşmandan kurtulmuşlardı, ama geriye bir başka düşman daha, yani Eibenschütz kalıyordu. Jadlowker ile Kapturak, denetleme görevlisi Eibenschütz'ü ortadan kaldırmaya karar verdiler. Peki denetleme görevlisi Eibenschütz nasıl ortadan kaldırılabilirdi?

Öncelikle Jadlowker'i saklamak gerekiyordu. Hastanedeki kolera hastalarından biri üç gün sonra öldü; bu, kimsenin ilgilenmediği çiftçi Michael Chomnik'ti. Arkasından ağlayan kimse olmadı ve Leibusch Jadlowker olarak gömüldü; kırk iki yaşındaydı, mesleği meyhanecilikti, Kolomea'da doğmuştu. Ek olarak söylemek gerekirse, bu bilgiler bile sahteydi. Jadlowker'in adı Jadlowker değildi, kırk iki yaşında değildi ve Kolomea'da doğmamıştı.

Jadlowker, Michael Chomnik adı altında iyileşmiş olarak hastaneden taburcu edildi. Ama nerede saklanacaktı?

Kapturak onu önce hastane kapısından alarak eve götürdü. Karısı geveze bir kadındı, ona hiç güvenmez, ondan nefret ederdi. Bu yüzden karısına, ‘‘Yeni bir misafirimiz var, benim sevgili kuzenim Hudes. Birkaç gün burada kalacak," dedi.

İyi! Bir kuzen için neler yapılmazdı ki? Hem de böyle bir zamanda? Altı sandalyeyi üçer üçer birleştirip sahte Hudes'in yatağını hazırladılar.

Jadlowker evden dışarı adımını atmadı. Uzun uzun uyudu ve bol bol yemek yedi. Kapturak'ın sadece bir odası ve bir de mutfağı vardı. Yemek mutfakta yenirdi. Sadece altı sandalye üstünde uyusa da, sahte kuzen Hudes tüm odayı kaplıyor gibiydi. Sandalyeleryerinden hiç oynatılmıyordu. Yemek yendikten hemen sonra kuzen Hudes biraz uzanmak için odasına gidiyordu. Karnı tok, sırtı pek ve kendini güçlü hissederek hemen uykuya dalıyordu. Horluyor ve horladığında duvarlar yıkılacak gibi oluyordu.

Onu ne yapacaklardı? Kapturak, jandarma polisi Slama'nın tayinini bekliyordu.

Nihayet şubatın ilkgünleri geldi çattı. Slama'nın gidişine sadece birkaç gün kalmıştı. Slama her zamanki özenli tavrıyla, kolera salgınına rağmen vedalaşmak için her yere uğradı, hatta tutuklamaktan keyif alacağı insanlara bile gitti. İlk Önce denetleme görevlisi Eibenschütz'e veda etmek üzere sınır meyhanesine uğradı. Denetleme görevlisini tekrar gördüğünde şaşkınlık içinde kaldı.

Eibenschütz değişmişti. Eibenschütz iyice sarhoştu. Yine de iki üç kadeh daha içip birbirleriyle gönülden vedalaştılar. Denetleme görevlisi biraz ağladı. Jandarma polisinin yüreği sızladı.

Kapturak hemen yanlarında oturuyordu, bir ' mendil alarak gözlerindeki yaşları sildi. Aslında gözleri kupkuruydu. Sadece Jadlowker'i nasıl saklayabileceğini düşünüyordu. Jandarma polisi gitmeden önce yaklaşarak, "Biliyor musunuz, Jadlowker koleradan öldü. Euphemia'ya hiçbir şey söylemeyin! Şimdi otel biz ipotekçilere 'ait," dedi.

"Koleraya rağmen buradan hâlâ ben sorumluyum," dedi denetleme görevlisi Eibenschütz. Jandarma polisi Slama paltosunu ilikledi, atkısını doladı, miğferini taktı ve denetleme görevlisinin elini bir daha sıktı. "Demek Jadlowker öldü," dedi biraz da törensel bir tavır takınarak. Ölü olduğu zannedilenJadlowker'e de veda ediyor gibiydi. Kapturak'a sadece iki parmağıyla asker selamı verdi. Sonra gitti. Denetleme görevlisi Eibenschütz, kendini sanki Tanrı ve tüm dünya tarafından terk edilmiş hissediyordu. O anda Sameschkin'inyokluğunu hissetti. Oysa Sameschkin yukarıda sevgili, çok sevgili Euphemia'yla yatıyordu.

XXXIII

Şubatın yirmi birinde, tam da o gün, birdenbire dondurucu bir soğuk başladı ve herkes onu neşeyle selamladı.

Sevgili acımasız Tanrı, duruma göre, ya kolerayı ya da dondurucu soğuğu gönderiyordu. Koleranın ardından, insanlar, dondurucu soğuğu selamlayarak karşıladı.

Gece Struminka nehri dondu. Yağmur birden.kesildi. Caddenin ortasındaki çamur cam gibi, buzlu cam gibi sertleşerek kurudu. Berrak bir cam gibi görünen gökyüzünde güneş parlıyordu, çok parlak ama çok da uzaktı. Buzla kaplı kaldırımda yağmurdan arta kalan sular da dondu, insanlar buzun üzerinde kaymamak için ucunda sivri demir olan değneklerle yürüyordu. Buz gibi bir rüzgâr esiyordu. Kuzeyden ya da güneyden, doğudan ya da batıdan değil, sanki hiçbir yönden gelmeyen bir rüzgardı bu. Yağmurun ve karın yukarıdan düşmesi gibi, bu rüzgar da yukarıdan aşağıya doğru esiyordu.

Gece kolera da dindi. Hastalar iyileşti ve hiçbir sağlıklı kişi bir daha hastalanmadı. Ölüler unutuldu - her zaman olduğu gibi unutuldular. Gömülür ölüler. Onlar için gözyaşı dökülür. En sonunda da unutulurlar.

Zlotogrod bölgesinde yaşam tekrar eski haline döndü.

Zlotogrod bölgesinde yaşam tekrar eski haline geri döndü, ama kolera salgını olsa da olmasa da denetleme görevlisi Eibenschütz için her şey yine aynıydı.

Karısının ölümünün ardından ölüm korkusundan değil, ölüme duyduğu özlemden dolayı içer olmuştu.

Bütün ayyaşlardan daha çok içiyordu. Yine Szwaby'deki sınır meyhanesinde yaşıyordu. Zlotogrod'daki evini hizmetçi kız tek başına idare ediyordu ve Eibenschütz onun evi nasıl idare ettiğiyle ilgilenmiyordu. Genel olarak hiçbir şeyle ilgilenemiyordu.

Eibenschütz içiyordu. Alkole, uçuruma düşer gibi, hafif, ayartıcı, yumuşak zeminli bir uçuruma düşermiş gibi düşüyordu. Kişiliğinin bir parçası haline gelmiş olan göreviyle ilgili nedenlerle görünüşüne hep dikkat etmiş olan Eibenschütz, şimdi duruşuna, yürüyüşüne ve yüzüne özen göstermez olmuştu. Bütün bir gece içtikten sonra kıyafetini, yeleğini, ayakkabılarını çıkarmadan yatağa uzanıyordu. Pantolon askısını çıkarıyor, ama pantolonunu ve çoraplarını çıkarmaya üşeniyordu. Kışladayken akşamları yatmadan önce. yıkanıp tıraş olmaya alışmıştı, çünkü sabahın altısında görev başında olması gerekirdi. Şimdi ise tıraş olmayı sabaha bırakmaya başlamıştı. Ama o sabah çok geç kalktı, neredeyse öğle olmuştu ve bazılarının sadece iki günde bir tıraş olduğunu düşündü. Hâlâ yıkanabilecek güce sahipti. Aynada kendine baktı, ama bunu ne kadar iyi göründüğünü değil, daha çok, hâlâ yeterince kötü görünüp görünmediğini anlamak için yapmıştı.

Sabahları kalktıktan sonra çirkin bir arzu onu ele geçirir, hiç ilgilenmediği halde dilini dikkatlice incelerdi. Bu inatçı meraktan dolayı dilini dışarı uzatır uzatmaz, aynanın önünde suratını binbir şekle sokmadan duramazdı; hatta bazen aynadaki aksine bağırarak hakaret dolu birkaç söz de söylerdi. Kimi zaman kendini aynada seyretmekten alamaz, ancak hep yatağının ayak ucunda duran şişeye uzandığında bundan vazgeçebilirdi. Su bardağına bir yudum içki koyar, sonra bir tane daha, ardından bir tane daha koyardı. "Üç yudumun ardından kendini yine o eski denetleme görevlisi Anselm Eibenschütz gibi hissederdi. Gerçekte öyle değildi. Bu tamamen yeni, çok değişmiş bir Anselm Eibenschütz'dü.

Her sabah sütlü sıcak çay içmeye alışkındı. Ama bir gece, Sameschkin orada ve Euphemia'yla birlikte olduğu sürece sütlü çay içemeyeceği fikri aklına geldi. Ancak ilkbaharda, ancak ilkbaharda, diye bağırdı kendi kendine ve sabahları odaya getirilen çayı lavaboya dökmeye başladı. Çünkü utanıyordu, sabahları artık sıcak bir şey içmediğinin kimse tarafından bilinmesini istemiyordu. Sıcak bir şey içmek yerine doksan derecelik içkiden bir yudum almayı tercih ediyordu.

Hemen içi ısınıyor ve rahatlıyordu. Her şeye rağmen yaşamaya istekliydi. Kendini çok kuvvetliymiş gibi hissediyordu; dünyadaki her şeyin üstesinden

gelebileceğine inanıyordu. Çok güçlüydü denetleme görevlisi Eiben-schütz ve kestaneci Sameschkin de yakında ortadan kaybolacaktı.

İster sivil kıyafetlerinde ister üniformasında, Eibenschütz, ütü çizgilerine hep dikkat etmişti. Ama pantolonla yatmaya başladığından beri ütü çizgilerinin hem gereksiz hem de çirkin olduğunu düşünüyordu. Çizmelerini temizlenmcsi için kapının önüne koymak da gereksiz ve çirkindi.

Tüm bunlara rağmen denetleme görevlisi Eibenschütz yine de son derece heybetli görünüyordu ve sadece birkaç kişi ondaki değişiklikleri fark edebiliyordu. Sözgelimi Sameschkin, bir sabah, her şeyden habersiz olarak, tüm iyi niyetiyle, “Sizin büyük, çok büyük bir derdiniz var, Bay Eibenschütz,” dedi.

Eibenschütz ayağa kalktı ve hiçbir şey söylemeden gitti.

XXXIV

Zavallı Eibenschütz, zihninde garip oyunların döndüğünü kısa bir süre sonra kendisi de anlayacaktı. Örneğin yakın geçmişe ait olayları anımsamadığını fark etti. Dün ne yaptığını, ne yiyip ne dediğini artık anımsamıyordu. Bu heybetli denetleme görevlisi, hızla aşağı doğru düşüyordu. Büroya geldiğinde, kâtip, Eibenschütz’ün dün verdiği bir talimattan söz ederken her şeyi anımsamıyormuş gibi yapmak zorunda kalıyordu.

Kâtipten, dün ne söylediğini öğrenebilmek için bütün zekâsını kullanıyordu.

Bunun dışında yine de çok görkemli görünüyordu denetleme görevlisi Eibenschütz. Hâlâ genç bir adamdı, olsa olsa otuz altı yaşındaydı.

Hâlâ ayakta kalabilecek ve arabayı kullanabilecek gücü de vardı. Ama içtiği zaman [1] şnaps içini yakıp kavuruyor, içmediği zamansa şnapsın özlemiyle yanıp tutuşuyordu. Gerçekte, bir insana, herhangi bir insana duyduğu özlem ve Euphemia’ya duyduğu hasret içinde kor gibi yanıyordu. Onun imgesini kalbinde taşıyordu, onu oradan çıkarıp almak için sadece göğsünü açması yetecekti. Ve bir gün göğsünü açacağını gerçekten düşünüyordu.

O dönemde Eibenschütz’te bazı değişiklikler oldu, gerçi bunlardan dolayı üzüntü duyuyordu, ama tekrar eskisi gibi olması da mümkün değildi. Bunu çok isterdi ve kendine duyduğu özlemin başkalarına duyduğu özlemden çok daha büyük olduğunu söylemek mümkündü.

İşinde giderek daha da katı, daha da hoşgörüsüz oluyordu. Slama’nın yerine gelen yenijandarma polisi Piotrak’ın da bunda payı vardı. Piotrak kızıl saçlıydı ve halkın, kızıl saçlıların kötü insanlar olduğuna dair boşinanını haklı çıkarıyordu. Masmavi olmalarına rağmen, gözlerinin ışıltısında da bir parça kızıllık, adeta ateşleyen ve yanmakta olan bir şey vardı. Konuşmuyor, bir şey

söylerken sanki homurdanıyordu. Bir dükkâna girdiğinde, tüfeğini sadece yasa gereği mecbur olduğu için, isteksizce indiriyordu. Çok nadir gülüyordu, ama denetleme görevlisine durmadan cansıkıcı hikâyeler anlatıyor, üstelik bunu büyük bir ciddiyetle yapıyordu. İkisi birlikte, ağırlık ve ölçüleri denetlemek için bir dükkâna girdiklerinde hiçbir şey söylemeye gerek duymuyordu. Denetleme görevlisi Eibenschütz onun bakışını hissederdi. Bu keskin mavi ve aynı zamanda kırmızımsı bakış şüpheli nesneleri hiç yanılmadan yakalardı. Bir gün jandarma polisi Piotrak'ın aklına, malların kalitesinin de denetlenebileceği fikri geldi ve denetleme görevlisi bunu kabul etti. Eibenschütz mallarla ilgili sorular da soruyordu artık. Çürümüş sardalyalar, sulandırılmış şnapslar, farelerin kemirdiği muşambalar, yanmayan nemli kibritler, güvelerin yediği kumaşlar ve Rusya'dan getirilen, yoksul çiftçilerin ürettiği, kendiliğinden yanan bir şnaps olan Samogonka'lar buldu. Malları kontrol etmenin de denetleme görevlisinin görevlerinden biri olduğunu hiç düşünmemişti Eibenschütz ve bu konuya dikkatini çeken jandarma Piotrak onun için ayrı bir önem kazandı. Denetleme görevlisi Eibenschütz çok usulca, çok yavaşça bu jandarmaya karşı bir tür bağımlılık içine düşüverdi. Bunu kendine açıklayamıyor, ama yine de hissediyordu. Hatta bu kızıl saçlı adamdan zaman zaman korktuğu da oluyordu. En korkutucu olan da, jandarma polisinin alkol düşmanı olmasıydı. Her zaman ayık ve her zaman sinirliydi. Küçük, sağlam yumruğunun üstünde bir kirpinin dikenlerine benzeyen kırmızı tüyler vardı. Bu adam yalnızca yasalara uygun olarak silahlanmakla kalmamıştı, kendisi de zaten bir silahtı.

Bazen, büyük, siyah çantasından, içinde tütsülenmiş et olan yağlı ekmek çıkarır, ikiye bölüp yarısını denetleme görevlisi Eibenschütz'e verirdi. Eibenschütz, aç olsa bile, bunu isteksizce alırdı. Bazen, Piotrak'ın elinin üzerindeki kızıl kıllardan birinin yağa veya salama bulaşmış olabileceğini düşünürdü.

Aynı zamanda kendisinin de kötü biri haline geldiğini ve Piotrak'tan farklı olmadığını hissediyordu. Arka cebinden yassı bir şişe çıkarır, büyük bir yudum alırdı. Bunun üzerine hiç de kötü biri olmadığını, katı davranması gerektiğini, sadece görevini yaptığını ve bununla da kaldığını düşünürdü. Korkusuzca ve coşku yüklü çevik bir tavırla dükkânlara, büyük ya da orta büyüklükte, küçük ve çok küçük dükkânlara girerdi. Bazen sayıları zaten az olan müşteriler de yok oluverirdi, çünkü jandarmadan, resmi makamlardan ve genel olarak yasalardan korkarlardı. Jandarma polisi, çantasından uzun, siyah renkli ve ipekle bağlanmış defterini çıkarırdı. Sivri uçlu kurşunkalemi tüfeğinin süngüsüne benzerdi.

Denetleme görevlisi Eibenschütz tezgâhın arkasında durur, yanındaki satıcı da küçülmüş, büzüşmüş görünürdü (korkutucu "bir" rakamının yanında büzüşmüş

bir sıfır olduğunu düşünün), Eibenschütz, jandarmaya yazdırırdı: “Gramlar” veya “üç libre” veya “altı kilo” veya “iki metre.” Satranç taşlarını dizermiş gibi sahte ağırlıkları önüne koyardı Eibenschütz. Azametle orada durup yasaları uygularken kendini çok güçlü hissederdi. Jandarma not alır, satıcı titrerdi. Kimi zaman dükkânın arka odasından satıcının karısı gelir, umutsuzluk içinde ellerini kavuşturarak yalvarırdı.

Herkes denetleme görevlisi Eibenschütz’ün niçin koleraya yakalanmadığını sorup duruyordu. Çünkü Eibenschütz koleradan çok daha acımasızdı. Mercan tüccarı Nissen Piczenick, havlucu Tortschiner, sütçü Kipura, balıkçı Gorokin, kümes hayvanları satan Czaczkes ve diğer birçokları onun yüzünden cezaevinin yolunu tutmuştu. Denetleme görevlisi Anselm Eibenschütz ülkeyi kolera gibi kasıp kavuruyordu. Sonra eve, yani Szwaby’deki sınır meyhanesine dönüp içiyordu.

Bir keresinde yine o dehşet dolu teftişlerden birinde bir tüccarın karısı ve çocukları Eibenschütz’ün önünde diz çöküp kendilerini bildirmemesi için yalvardılar. Kürküne asılıyor, gitmesine izin vermiyorlardı. Ama kızıl saçlı Piotrak tepkisizce yanında duruyordu. Üniformalı olduğu için ona hiçbir kadın ya da çocuk yaklaşmaya cesaret edemezdi. Eibenschütz kendi kendine, “Neden görmezden gelinmesin ki? O kime ne yaptı? Burada herkes birbirini soyup duruyor zaten. Bunu görmezden gel, Eibenschütz!” dedi. Ama böyle konuşan eski, önceki Eibenschütz’tü. Oysa yeni Eibenschütz, ‘‘Yasa yasadır ve jandarma Piotrak da burada işte, ben de on iki yıl askerlik yaptım, üstelik kendimi çok mutsuz hissediyorum. Kalbimi işe karıştırmam,” diyordu. Yeni Eibenschütz’ün söylediği her şeyi Piotrak da kızıl kafasıyla sürekli olarak onaylıyor gibiydi.

XXXV

Şubat sonunda Eibenschütz, belli nedenlerden dolayı gözetimi resmi makamlar tarafından kendisine verilmiş olan mahkûm Leibusch Jadlowker'in öldüğünü öğrendi.

Aynı günün akşamı Kapturak, sanki bunu biliyormuş gibi uzun zamandan beri ilk defa meyhaneye geldi. Kapturak her zamanki gibi eğilerek selam verdi ve Eibenschütz'ün, Sameschkin, Euphemia ve yeni jandarma polisi Piotrak'ın bulunduğu masaya oturdu.

Herkes tarokko oynuyor, Kapturak kaybediyordu. Buna rağmen Kapturak çok keyifliydi.

Nedenini kimse anlamıyordu. Ayrıca tarokko oyuncularının kullandığı o bilinen aptalca sözler, anlamsız deyimler dışında, yeni uydurulmuş, daha da saçma olan sözler kullanıyordu; sözgelimi, "Domuzun rüzgârı var" veya "Pantolon askımı kaybediyorum" veya "Altın pislik yığınıdır" ve buna benzer daha pek çoğu. Bir yandan bunları söyleyip diğer yandan da sanki hangi kartı atacağını düşünüyormuş gibi yaparken, saçma sözleri söylerken kullandığı ses tonuyla, "Bay Denetleme Görevlisi, başarabildiniz mi? Düşmanınız öldü mü?" diye sordu. "Hangi düşmanım?" diye sordu Eibenschütz. Aynı anda Kapturak masaya bir kart koyarak, "Jadlowker, kolera mahkûmlarının arasındaydı," diye devam etti. "O sırada hastalığa yakalanmış. Aylardan beri toprağın altında çürüyor. Üzerindeki kurtçukların karnı çoktan doymuş olmalı." Euphemia, "Bu doğru olamaz," dedi, yüzü sapsarı kesilmişti. "Evet, doğru!" dedi Eibenschütz. "Bana resmi bir yazı geldi." Euphemia tek' kelime etmeden kalktı. Ağlamak için merdivenlerden yukarı çıktı. İlk olarak Sameschkin kartları bir yana bıraktı ve, "Ben artık oynamayacağım," diyen tek kişi o oldu. Hatta kızıl saçlı jandarma polisi Piotrak bile kartları bıraktı, yalnızca Kapturak kendi kendine oynuyor gibi yaparak devam etti. Sanki ansızın karar vermiş gibi, o da, kartları bırakıp, ''Yani şimdi biz alacaklılar bu hanı devralacağız, biz altımız." dedi.

Bunu söylerken denetleme görevlisine bakıyordu.

Masa sessizliğe büründü, cesur Sameschkin buna dayanamayarak kalktı, büfedeki müzik kutusuna bir üçlük atmaya gitti. Müzik kutusu hemen, teneke gürültülerinin eşlik ettiği Râköczi marşını çalmaya başladı. Uğultulu gürültünün ortasında Kapturak, jandarmaya, "Biliyor musunuz, siz geldiğinizden beri denetleme görevlisi çok katı dFtvranmaya başladı. Bütün tüccarlar ona lanetler yağdırıyor, hatta onun yüzünden üç kişinin özel izinleri elinden alındı," dedi.

"Ben görevimi yapıyorum," dedi Eibenschütz. Bu sırada Euphemia'yı, eski Eibenschütz'ü, ölen karısını düşünüyordu, ama özellikle de Euphemia'yı, evet

özellikle Euphemia'yı düşünüyordu ve bu yitik yerde yitip gitmiş biri olduğunu düşünüyordu.

"Görevinizi her zaman yapmıyorsunuz," dedi sessizce Kapturak. Ama bu sırada, müzik kutusundan gelen uğultu kesildiği için, sessizce söylenmiş bu sözler gürültüyle yankılandı. "Nasıl oluyor da dükkânlardan birini hiçbir zaman denetlemiyorsunuz? Hangisini kastettiğimi biliyorsunuz."

Eibenschütz, Kapturak'ın aklından hangi dükkânın geçtiğini elbette biliyordu, ama yine de sordu: "Hangisi o?" "Singer'inki" dedi Kapturak. "Nerde bu Singer?" diye sordu jandarma Piotrak. Kapturak, "Zlotogrod'da, Zlotogrod'un ortasında,'' diye yanıtladı. "İki hafta önce ruhsatını iptal ettiğiniz Balıkçı Chajes'in hemen yanında!" Jandarma, Eibenschütz'e kuşku dolu, güvensiz bir bakış attı. "Yarın gidip bakarız," dedi denetleme görevlisi. Birdenbire hem Kapturak'a hem de jandarmaya karşı büyük bir korku duydu. Bir kadeh daha içmesi gerekiyordu.

Eibenschütz, ''Yarın gidip bakarız," diye tekrarladı.

Kapturak sessizce gülümsedi. İnce dudaklarının arasından dört sarı diş görünüyordu, ikisi yukarıda ikisi aşağıdaydı. Sanki bu dişlerle kendi gülümseyişini çiğniyor gibiydi.

Aslında denetleme görevlisi Eibenschütz, Singer'in dükkânını daha önce hiç teftiş etmemişti. Bu bölgede teftiş edilmemiş tek dükkân onunkiydi, buna hiç şüphe yoktu. Bütün dürüstlüğüne ve görevine bağlılığına rağmen Singerlerin canını sıkmaktan bilerek kaçınmıştı Eiben-schütz.

Ayrıca bu dükkân o kadar sefalet içindeydi ki, çevredeki diğer sefil dükkânlar arasından bile seçilebiliyordu. Bir tabelası bile yoktu. Onun yerine önünde sıradan bir yazı tahtası vardı. Bayan Blume Singer her iki günde bir, özellikle de yağmur yağıp yazı okunmaz hale geldiğinde dükkânın adını tebeşirle yeniden yazardı. Küçücük bir kulübeydi burası: bir oda ve bir mutfaktan oluşuyordu, mutfak aynı zamanda dükkândı. Girişin önündeki küçük dörtgen bölmede bir gübre yığını dururdu, onun yanında da tahta bir baraka vardı. Bu, Singer ailesinin tıwaletiydi. Yukarıda, çoğunlukla da şimdi kalın bir kar ve buzla kaplı olan gübre yığınının üzerinde Singerlerin iki afacanı, ders çalışmaları gerekmediği zaman oyun oynardı. Çalışmaları gerekiyordu. En azından biri, babası Mendel'in mirasını devralacaktı.

Ah! Tanrı korusun, maddi bir miras değildi bu. Adil ve bilge birinin şanıydı sadece kalacak olan. Mendel Singer, mutfağın ve dükkânın arkasındaki odada, ikisi de farklı duvarlara dayalı olan yatakların arasında gece gündüz çalışırdı. Bunların ortasında, yerde, çocukların yattığı ot minderler duruyordu.

Mendel Singer kutsal ve dinsel sözler dışında başka bir şeyle ilgilenmezdi. Ona pek çok öğrenci de gelirdi. Sefalet içinde yaşardı ama hiçbir şeye ihtiyacı yoktu. Haftada iki kere, pazartesi ve perşembeleri oruç tutardı. Diğer günlerde sadece çorbayla beslenirdi. Tahta bir tabaktaki çorbayı tahta bir kaşıkla höpürdeterek yudumlardı. Yalnızca cuma akşamları turp soslu alabalık yerdi. Kasabada herkes onu tanırdı. Günde iki kere kiliseye gidip gelirdi. Kışın üzerine kalın galoşlar geçirdiği beyaz çorapları ve sandaletleriyle ince bacakları üzerinde yürürdü. Paltosu uçuşurdu. Kenarları saçaklı kalın kürk şapka başında neredeyse gözlerine kadar inerdi. Seyrek sakalı rüzgârda salınırdı. Sert çizgili burun hatları havayla çarpışır, adeta yüzüne yol açmak istedi. Hiçbir şeyi ve hiç kimseyi görmezdi. Alçakgönüllüğü ve dindarlığına, daha önce okuduğu kutsal sözlerle ilgili düşüncelerine ve henüz okumadıklarının heyecanına dalmış ve bunların içinde kaybolmuştu. Herkes ona saygı duyardı, çevredeki çiftçiler de zor duruma düştüklerinde akıl danışmak ve duasını almak için ona gelirlerdi. Dünyayı ve insanları hiç görmemiş gibi görünse de, bunları anladığına şüphe yoktu. Tavsiyeleri doğruydu, duaları yardımcı olurdu.

Gündelikyaşamın dünyevi konularıyla karısı ilgilenirdi. Ruhsat ve malların alımı için gerekli parayı, sayıları çok az olan zengin ve varlıklı Zlotogrodlulardan yalvarıp yakararak karısı almıştı. Ah! Bilseniz nasıldı bu mallar! Soğan, süt, peynir, yumurta, sarımsak, kuru incir, kuru üzüm, badem, fıstık, safran vardı. Ama miktarları o kadar azdı ve yiyecekler o kadar fena haldeydi ki! Küçük, koyu maviye boyanmış mutfakta her şey birbirine karışırdı. Sanki çocuklar gelmiş, satıcılık oyunu oynamışlardı. Soğan ve sarımsak çuvalı, içinde ekşi süt bulunan büyük kovanın üstündeydi. Kuru üzüm ve bademler küçük bir yığın halinde beyaz peynirin üzerinde yağlı bir kâğıtla ayrılmış şekilde duruyordu. İki kaymak tenceresinin yanında, iki sarı kedi bekçi aslanlar gibi kıvrılmış oturuyordu. Odanın ortasında tavandan aşağıya doğru, siyah tahta bir kancanın ucuna büyük, paslı bir terazi asılmıştı. Ağırlıklar da pencere pervazının üstündeydi.

Çevrede, Blume Singer’den alışveriş edecek kadar fakir insanlar yoktu. Yine de Singerler hayatlarını sürdürebiliyorlardı. Tanrı fakirlere yardım eder. Tanrı zenginlere bir parça yürek armağan eder, bu yüzden içlerinden biri, zaman zaman, gereksiz ve sokağa atacağı bir şey satın alır.

XXXVI

Bir sonraki gün denetleme görevlisi Eibenschütz ve jandarma polisi Piotrak’ın girdikleri dükkân işte buydu. Hava çok soğuk olduğu halde neredeyse bir düzine insan dükkânın önünde toplanmıştı ve karşıdaki Yahudi okulundan çıkmış çocuklar koşarak geliyorlardı. Saat yaklaşık sabahın sekiziydi, Mendel Singer

kiliseden dönüyordu. Kulübenin önündeki kalabalığı görünce dehşete kapıldı, yangın çıkmış olmasından korkmuştu. Meraklılardan birkaçı ona doğru koşarak gelip, “Jandarma geldi! Denetleme görevlisi geldi!” diye seslendi. Mendel Singer hemen içeri girdi. Yangın çıksa bu kadar şaşırmayacaktı. İri cüsseli bir jandarma silahıyla orada duruyordu, bu sırada Eibenschütz malları, teraziyi ve ağırlıkları denetliyordu. Kedilerin ikisi de ortadan kaybolmuştu.

Kaymak ekşimişti, süt kesilmişti, peynir kurduydu, soğanlar çürümüş, kuru üzümler ezilmiş, incirler kurumuştu, terazi tutmuyordu ve ağırlıklar sahteydi. Resmi işlemlerin yapılması gerekiyordu. Durumun bildirilmesi gerekiyordu. Jandarma, büyük, siyah defterini çıkartırken, Mendel Singer ve karısı, kendilerine silahların en tehlikelisi doğrultulmuş gibi hissediyorlardı. Denetleme görevlisi söylüyor, kızıl saçlıjandarma yazıyordu. Bir yangın bunun yanında çok daha hafif kalırdı.

Bunun cezası tam olarak iki gulden yetmiş beş kuruştu. Cezayı ödemeden dükkânı işletmeye devam edemezlerdi. Yeni bir terazinin ve yeni ağırlıkların alınması ise en azından üç gulden tutardı. Mendel Singer gibi biri bu iki gulden yetmiş beş kuruşu ve diğer üç guldeni nereden bulacaktı? Tanrı çok iyi niyetliydi, ama bu kadar küçük miktarlarla ilgilenmezdi ki.

Bütün bunları düşündü Mendel Singer. Bu yüzden denetleme görevlisine yaklaştı, kürk şapkasını çıkardı ve

“Çok saygıdeğer Bay General, rica ediyorum, lütfen bunları bildirmeyiniz. Görüyorsunuz, karım ve çocuklarım var,” dedi.

Eibenschütz, yukarı uzanmış ellere, sıska, kemikli yanaklara, seyrek, zavallı sakala, siyah, nemli gözlere baktı. Bir şey söylemek istiyordu. Sözgelimi, “Bu mümkün değil, sevgili dostum, yasalar böyle,” demek istiyordu. Hatta, “Kendimden ve bu yasalardan nefret ediyorum,” demek istiyordu. Ama hiçbir şey söylemedi. Neden bir şey söyleyemiyordu? Tanrı onun ağzını kapamıştı. Jandarma, Mendel’i itti. Jandarma polisinin bir bakışı bile yeterdi. Bu bakış yumruk gibiydi. Ağırlıkları, tartıyı ve siyah defteri alıp gittiler. Eğer Bayan Mendel Singer o gün başka bir şey satarsa, sattığı şey bir badem tanesi bile olsa, dört ay hapiste yatacaktı.

Dışarıda sabırsızlıkla bekleyen meraklılar ve çocuklar kaçışmaya başladı.

“Bunu yapmamamız gerekirdi,” dedi Eibenschütz Piotrak’a. “Singer her şeye rağmen dürüst bir adamdır.” “Kimse dürüst değildir,” dedi Jandarma Piotrak, “ve yasa yasadır.” Ama jandarma polisi bile kendini pek iyi hissetmiyordu.

Büroya gidip eşyaları kâtibe, bıraktılar. İkisi de bir şey içmeleri gerektiğini düşünüyordu. Doğruca Litwak’ın meyhanesine gittiler. Günlerden çarşambaydı,

yani Zlotogrod'da pazar kurulduğu gündü ve meyhane çiftçilerle, Yahudilerle, hayvan tüccarlarıyla ve at takasçılarıyla doluydu. Denetleme görevlisi ve jandarma en az iki düzine insanın sıkıştığı bankın yanındaki büyük masaya oturduklarında, önce şüpheli bir mırıltı ve fısıltı başladı, sonra herkes daha yüksek sesle konuşmaya başladı ve içlerinden biri Mendel Singer'in ismini söyledi.

Bu sırada, tıknaz, geniş omuzlu, uzun sakallı bir adam banktan kalkarak tükürdü, tükürüğü büyük bir kavis çizerek masanın, bütün bardakların üzerinden geçip ustalara özgü bir kararlılıkla doğrudan denetleme görevlisinin bardağına düştü. Adam, "Bu daha bir şey değil!" diye bağırdı ve büyük bir patırtı koptu. Herkes banklardan kalktı. Eibenschütz ve jandarma masanın üzerinden atlamaya çalışıyorlardı. Ama kapıya ulaştıklarında bu geniş omuzlu, sakallı adam bir tekmeyle kapıyı açmıştı bile. Adamı beyaz, karlı caddede koşarken bir süre izlediler. Çok hızlı koşuyordu, yolun her iki tarafındaki çam ormanına doğru giderken ardında, beyaz karın üzerinde belirgin bir iz bırakıyordu. Sol tarafa giderek kayboldu, sanki orman onu yutmuştu.

Henüz öğleden sonra olduğu halde hava şimdiden kararmaya başlamıştı. Kar, açık mavi bir renk almıştı.

"Onu yakalayacağız," dedi jandarma polisi.

Geri döndüler.

Jandarma Piotrak, aslında hiç rahat hareket edemiyordu. Yasalara göre giymek zorunda olduğu bu kıyafetler ve bu ağır kışlık çizmeler olmasaydı, o tavşan ayaklıyı elbette takip edebilecekti. Ama onu bulup ortaya çıkartacağından emindi, bunu bilmek onu teselli ediyordu. Büyük bir olasılıkla tehlikeli bir suçluydu. Piotrak onun tehlikeli bir suçlu olmasını ne çok istiyordu.

Jandarma Piotrak, meyhanedeki herkesi sorguya çekti, ama hiç kimse suçluyu tanımıyordu. "O buralardan değil," diyorlardı.

Ama Eibenschütz adamı daha önce biryerlerde görmüş olduğunu hissediyordu. Nerede ve ne zaman olduğunu bilmiyordu. Zavallı zihnine gece çökmüştü ve gün hiç doğmayacak gibi görünüyordu. Zihni biraz aydınlansın diye içti, ama karanlık giderek büyüyordu. Çevresindeki pek çok insanın duyduğu büyük nefreti hiç olmadığı kadar çok hissediyordu.

Sonunda kalkıp kızağa binerek Szwaby'ye gittiler. Yolda giderken jandarma polisi, "Kapturak onun kim olduğunu biliyordur!" dedi. Denetleme görevlisinin aklına hiçbir şey gelmiyordu. Bir süre sonra, "Benim için fark etmez!" dedi.

"Benim için fark eder," dedi Piotrak inatçı bir tavırla.

XXXVII

Jadlowker haftalardır Kapturak'ın evinde kalıyordu. Daha fazla dayanamamış, bir gezintiye çıkmıştı. Zlotogrod'da pazar kurulduğu gün Litwak'ın meyhanesinde hiçbir tanıdığa rastlamayacağını düşünmüştü. Ama işe bakın ki, yeni jandarmayla eski düşman Eibenschütz meyhaneye gelmişti. Tükürerek dikkatlerini üzerine çekmek düşüncesizce, hatta aptalca bir davranıştı.

Jadlowker saklandığı ormandan Kapturak'ın evine gitmek için hayli dolambaçlı bir yol seçti. Don şiddetliydi, ama Jadlowker şanslıydı, bataklığın üzerinden geçilebiliyordu. Gece tamamen çökünceye kadar ormanda bekledi. Sonra güneye doğru giderek, bataklığın şehrin çevresinde oluşturduğu yayın tümünü yürüdü. Don olduğu için şanslı sayılırdı, ama çok üşüyordu. Soğuk tüm bedenine batıyor, onu kırbaçlıyordu. Jadlowker sırtındaki kısa kürkle sanki üzerinde sadece bir gömlek varmış gibi donuyordu.

Kapturak'ın evine ulaştığında, gece iyiden iyiye çökmüştü. Yolda bütün gücüyle bastırdığı korku, şimdi katlanarak içini kaplamıştı: jandarmanın kendisini bekliyor olmasından korkuyordu. Pencereye hafifçe vurmaya karar verdi. Kapturak'ın dışarı çıktığını gördüğünde derin bir nefes aldı. Kapturak onu eliyle içeri çağırdı. Başka bir korkuya daha kapıldı: Kapturak'a güvenilebilir miydi?" Ondan başka kime güveneceğim ki?" dedi kendi kendine ve Kapturak'a doğru ilerledi.

Birlikte içeri girdiler, Kapturak karısını mutfağa yolladı. "Otur, Jadlowker," dedi Kapturak, "Ne yaptığını sanıyorsun sen? Kendinin ve benim başımı belaya mı sokmak istiyorsun? Yetişkin bir insan olduğunu unuttun mu yoksa deneyimsiz bir delikanlı mı sanıyorsun kendini? Oyun mu oynadığını sanıyorsun? Okul çocukları gibi oyun mu oynuyorsun?" "Başka türlü davranamazdım," dedi Jad-lowker. "Seni büyük bir olasılıkla tanımışlardır," dedi Kapturak. "Olayın hemen ardından Litwak bana her şeyi anlattı. Sen olduğunu hemen anladım. Tabii ki hiçbir şey belli etmedim. Şimdi ne yapmayı düşünüyorsun?"

Çaresiz Jadlowker, yarı donmuş halde, -kulakları kıpkırmızı olmuştu, yüzünün iki tarafında kırmızı lambalar yanıyordu sanki- "Hiç bilmiyorum!" dedi. Kapturak, "Seni kapatmaya karar verdim," dedi, "burada kapalı olman Zloczow zindanında kapalı olmaktan daha iyidir."

İnsan tehlikeli bir misafiri nerede saklar? Deneyimsiz biri onu kilerde saklardı. Ama bu uygun olmazdı. Evi aramaya gelseler, jandarmaların ilk gideceği yer kilerdir. Kilerden kaçmak mümkün değildi. Deneyimli biriyse tehlike içindeki bir misafiri tavanarasına kapatırdı. Jandarmanın en son geleceği

yer burasıydı. Ayrıca yukarıdan sesleri duymak daha kolaydı. "Üçüncü olarak orada bir çatı deliği vardı. Temiz hava almak ve gerektiğinde tam zamanında kaçmak da mümkündü.

BöyleceJadlowker çatıya giden dik merdivenden yukarı çıktı.

Yanına bir sandalye, bir ot minder, bir şişe şnaps ve bir testi su aldı.

Kapturak, Jadlowker'e iyi geceler diledi ve ona düzenli olarak yemek getirmeye söz vererek gitti. Çatıya açılan kapının sürgüsünü de önlem olarak indirdi. Merdivenlerden indikten sonra bir an durdu. Merdiveni kaldırıp kaldırmaması gerektiğini düşünüyordu. Sonunda kaldırmaya karar verdi. Merdiveni avluya taşıyıp çatıya dayadı. Jad-lowker'e yemeği çatı deliğinden verecekti.

Çatı çok soğuktu, hücreden daha soğuk, Jadlowker ot şilteyi kenarından açtı ve içine girdi. Başına da kürkü geçirdi. Mavi dondurucu gece çatıdaki açık pencereden içeri süzülüyordu. Uyumadan önce, yukaridaki çamaşır iplerine asılmış, kış uykusundaki yarasaları izledi. Vahşi Jadlow-ker hayatında ilk kez korkuyordu ve korktuğu için derin ama huzursuz bir uykuya daldı.

Sabah erkenden uyandı, buz gibi sabahın acı nefesi uyandırmıştı onu. Şiltenin içinden zar zor çıktı, şişeden bir yudum aldı, kürkünü giydi ve çatı penceresine gitti. Yeni uyanmış kargalar çatıların tepesinde daireler çiziyordu, sanki yalnızca kendilerini ısıtmak için uçuyor gibiydiler. Kıpkırmızı güneşin doğuşunu izledi, güneş portakal gibi görünüyordu ve bu manzaranın karşısında Jadlowker'in karnı acıktı. Kapturak gelip yemek getirinceye kadar en az iki saat beklemek zorunda olduğunu biliyordu. Çatıya açılan zemindeki kapağa kulak kabarttı ve en az iki saat boyunca açlıktan başka bir şey düşünemedi. Sanki açlık mideyle değil de, insanın zihniyle ilgili bir durumdu. Sonunda Kapturak çay ve ekmek getirdi, ama kapıdan değil, çatı penceresinden gelmişti. Getirdiklerini yavaşça içeri uzattı, kısacık yolda ve merdivenden çıkarken çay hemen soğumuştu, soğuk işte bu denli şiddetliydi.Jadlowker bunları aceleyle yiyip içti. "Yeni bir haber var mı?" diye sordu. "Henüz yok,'' diye yanıtladı Kapturak, tekrar indi ve merdiveni biraz kenara çekti.

Karnı doyan Jadlowker'in zihnini başka düşünceler, başka duygular meşgul etmeye başladı.

Nedenini anlayamıyordu ama, ansızın perşembe günleri balık pazarında sattığı o güzel sazan ve turna balıklarını düşünmeye başladı. Onları öldürmek için kuyruklarından tutup kaldırım taşına vurduğunu düşünüyordu ve bu sırada insanları öldürmek için bunun tam tersinin yapıldığı aklına geldi. Bir taş alınır - bu şeker kalıbı da olabilirdi-ve insanın

kafasına vurulurdu. Bir çatı katına kapatılan insanın aklına ne garip fikirler geliyordu. Sözgelimi insan hayatta düşmanları olduğunu anımsıyordu ve en büyük düşman da denetleme görevlisi Eibenschütz'tü, tüm mutsuzlukların sebebi, üstelik bir de Euphemia'nın aşığı olan kişiydi. Sameschkin de onun aşığıydı, ama bu ayrı bir konuydu. Sameschkin'in eski hakları vardı, hem o bir memur da değildi. Dahası Jadlowker'i hapse attıran o değildi.

Eibenschütz olmasaydı, hayat nasıl da rahat olacaktı. İlkbaharda Sameschkin gidecekti. Slama tayin edilmişti. Yüzü sapsarı sakallarla kaplıyken kim tanıyabilirdi ki Jadlowker'i? Bu bölgeye bir sürü yabancı gelirdi. Adı da zaten Jadlow-ker değildi artık. Adını değiştirmişti. Balıklar kuyruklarından tutulup kaldırım taşına vurulurdu. İnsanlara ise bunun tam tersi yapılırdı. Bir şeker kalıbı alınır ve adamın arkasından başına vurulurdu. Ama nerde? Ama ne zaman? Eibenschütz gece orada, Odesa'daki o limanda değildi ki.

Eibenschütz olmasaydı, hayat nasıl da rahat olacaktı. Ama Eibenschütz vardı. Ama artık olmamalıydı, artık orada olmamalıydı. Jadlowker böyle düşünüyordu. Eibenschütz artık olmamalıydı, Jadlowker sürekli bunu düşünüyordu. Kargalar bazen çatıdaki pencereye konuyordu. Jadlowker, onlara yemek. artıkları atıyordu. Orada oturmuş üşüyor ve ilkbaharı, özgürlüğü ve intikam gününü bekliyordu.

XXXVIII

Bir gün olağandışı bir olay oldu: devletin baş korucusu Stepaniuk, sınır ormanında asılmış bir adam buldu. Adam aşağı indirildiğinde buz gibi, kaskatı ve mosmordu. Bölge doktoru Kiniower'in söylediğine göre, günler önce ölmüştü, yaklaşık bir hafta önce kendini asmış olmalıydı. Tanıdık biri değildi. Jandarma Piotrak sorgu yargıcına durumu bildirdi. Adam Zlotogrod'dan geliyordu. Piotrak, cesedi, teşhis için Zlotogrod'da teşhir edileceği yere götürdü. Bölgede yaşayan herkes on iki kişilik gruplar halinde ölüyü teşhis etmek üzere belirli günlerde çağırıldı. Aslında orada yaşayanları çağırmaya bile gerek kalmamıştı. Zaten hepsi meraktan akın ediyordu. Burada yaşamadığı için çağırılmadığı halde Sameschkin bile meraktan gitti oraya. Ama ölüyü tanıyan tek kişi yine o oldu. At çobanı Michael Klajka'ydı ölen kişi. İki yıl önce hapse atılmıştı. Kolera hastalarının defnedilmesi için getirilen mahkûmlar arasında o da vardı. Hastahanede koleradan öldüğü ve aynı gün gömüldüğü yazılı ve kayıtlıydı. Nasıl olabilirdi bu? Sınır ormanına kendini asmak için dirilmiş miydi? Bir soruşturma başlatıldı. Hapishaneden getirilen birkaç hükümlü de tutuklu Michael Klajka'yı tanıdı. Sadece bir hafta geçmişti ki, bu bölgede görev yapan iki katip tutuklandı. Rüşvet aldıklarını ve sahte çıkış belgeleri düzenlediklerini

itiraf etmişlerdi. Kendilerine rüşvet veren kişinin Kapturak olduğunu da söylemişlerdi.

Bir hafta daha beklendi. Soruşturmanın sonuçları jandarma polisi Piotrak ve denetleme görevlisi Eibenschütz'e açıklandı ve bu ikisine, Kapturak'la her zaman olduğu gibi sınır meyhanesinde buluşmaları görevi verildi. Onunla buluşup tarokko oynuyorlardı. Kapturak' kendini tamamen güvende hissediyordu. fni bölge katibinin tutuklandığından haberi yoktu ve ölmüş gibi gösterilen mahkûmların akrabalarından aldığı para da sınırın diğer tarafında, sarraf Piczemk'te uzun zamandır güvendeydi.

Birkaç gün sonra sabahın erken saatlerinde, Jadlow-ker'e merdivenden kahvaltısını verdikten hemen sonra, çok tanıdık bir çınlama sesini, kızak sesini duydu. Kızak durdu; ses bir süre daha devam etti, kızağın kendi kapısının önünde durduğuna hiç şüphe yoktu. Sabahın bu erken vaktinde, bir kızağın, evinin önünde ne işi olabilirdi? Pencereyi açtı. Kızakta jandarma Piotrak ile denetleme görevlisi Eibenschütz vardı. Merdiveni almak için hiç zamanı yoktu. En iyisinin hemen dışarı koşup bu dehşet salan misafirleri karşılamak olduğunu düşündü. Dışarı çıkarak kapıdan seslendi: "Bu ne sürpriz! Bu ne sürpriz!"

Kızaktan indikten sonra, Eibenschütz, "Size uğramak istedik. Vakit çok erken. Litwak'ın meyhanesi henüz kapalı, izin verirseniz yalnızca on beş dakika kalıp şnaps ve çay içmek istiyoruz. Çayınız ve şnapsınız var, değil mi?" dedi. Kapturak, onların, birini sakladığından ya da en azından şüpheli bir şey gizlediğinden kuşkulandıkları için geldiklerinden emindi. "Şnaps almaya gidiyorum," diyerek odadan çıktı ve merdiveni rüzgâr gibi tırmandı. Çatı penceresinden, "Onlar burada," diye seslendi. Teker teker basamaklardan inmek yerine elleri ve bacaklarıyla merdivenin iki kenarından kayarak aşağıya indi. Şnaps almak için mutfağa koştu. Şişe ve üç kadehle birlikte neşe içinde odaya girdi.

"Bir kileriniz var mı?" diye sordu Jandarma Piotrak.

"Evet," dedi Kapturak, "ama şnapsı kilerden almadım. Kiler çok soğuk."

"Nereden aldınız o zaman?" diye sordu Piotrak.

"Tavanarasından," dedi Kapturak ve gülümsedi. Sanki bir şaka yapmıştı da buna cüret ettiği için özür diliyor gibiydi.

Kızılsaçlıjandarma bunun gerçekten bir şaka olduğunu zannederek güldü. Kapturak bacaklarına kapanıp vuruyor, du. Mağrurluğundan değil, yenilgisinden dolayı o da gülüyordu. Jandarma ve denetleme görevlisi içkilerini bitirip ayağa kalktılar. Sanki sözleşmişler gibi ikisi birden, "Konukseverliğiniz için teşekkürler," dedi. Tekrar kızağa bindiler, Kapturak kızağa kadar eşlik etti.

Onların Pozloty’ye doğru gittiklerini gördü.

Denetleme görevlisi vejandarma polisi gözden kaybolduğunda Kapturak avludan merdiveni alarak tekrar koridora koydu. Jadlowker’i göndermeliydi, aklına kötü şeyler geliyordu. Yıldırım hızıyla yukarı çıktı ve çatıya açılan kapağı kaldırıp içeri girdi.

Jadlowker’i yarasaların asılı olduğu ipler arasında huzursuzluk içinde bir aşağı bir yukarı yürürken buldu. “Otur,” dedi Kapturak, “konuşmamız lazım!” Jadlowker bunun neyle ilgili olduğunu hemen anlamıştı. “Demek benim gitmem gerekiyor,” dedi, “ama nereye?'.’ - “Nereye gideceğini düşünmemiz lazım,” diye yanıtladı Kapturak, “Görülüyor ki senin ölü olduğuna inanmak istemiyorlar artık, bu beklenmedik ziyaret bu yüzdendi. Üzgünüm ama seni göndermem gerekiyor. Sen de kabul edersin ki, alacaklın olmama rağmen sana evladım gibi davrandım. Senden tek kuruş bile almadım!” “Nereye gitmeliyim?” diye sordu Jad-lowker. Kürküne sarınmış, donmuş halde koltukta oturuyordu. Gemi penceresi gibi görünen küçük, yuvarlak çatı penceresinden içeriye dondurucu soğuk, gri renkli öfkeli ve aç bir kurt gibi giriyordu. Dışarıda güneş parladığı halde etraf karanlıktı. Buz mavisi, acımasız gökyüzü, yuvarlak çatı penceresinden içeriye, çatı katına çok az ışık gönderiyordu. Yukarıdaki bu çatı katına dondurucu, mavi renkli bir alacakaranlık hakimdi. Her iki adam da solgun görünüyordu.

Nereye? Nereye? Sorun buydu. “Diğerlerinin hepsini kurtardım,” dedi Kapturak, “ve istedikleri yere kaçmalarını sağladım. Belki de hataydı bu. Onları belki de bir arada tutmam gerekiyordu. Sana gelince, ne yapılması gerektiğini hiç bilmiyorum. Sanırım en iyisi Szwaby’ye, evine geri dönmen. Seni orda kim tanır ki? Euphemia sana ihanet etmeyecektir. Sameschkin de aptalın tekidir, seni tanımaz bile. Geriye yalnızca Eibenschütz kalıyor! Yalnızca Eibenschütz!” - Jadlowker “Onu ne yapacağız?” diye sordu; yerinden kalktı. Konu Eibenschütz olunca, yerinde durması mümkün olmuyordu.

O ana değin hep sakin kalmış olan Kapturak da bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı. Sanki ısınmaya çalışıyor gibiydi, ama aslında hiç üşümüyor, aksine, bu kadar düşünüp taşınmaktan dolayı neredeyse terliyordu. Eibenschütz olmasaydı, dünyanın daha güzel - olacağı düşüncesini uzun zamandır içinde taşıyordu.

“Eibenschütz ortadan kalkmalı,” dedi ve durdu.

“Nasıl?” diye sordu Jadlowker.

“Şeker kalıbı!” dedi Kapturak, “başka bir biçimde değil.” Bir süre kımıldamadan durdu. Sonra, “Bu akşam oraya gidelim. Şeker kalıbı!” diye tekrarladı. “Seni alacağım, Jadlowker!” Çatıdan ayrılmadan önce Kapturak iki

eliyle bir işaret yaptı. Sanki eline bir şeker kalıbı almış, birine vuruyor gibiydi.

Leibusch Jadlowker başıyla onayladı.

XXXIX

Kapturak ile Jadlowker akşamüzeri kızaklarla Szwaby'ye gittiler. Jadlowker tanınmamak için yüksek yakalı bir koyun kürküne sarındı.

Sınır meyhanesinin açık duran geniş kapısına ulaştıklarında vakit çoktan gece yarısı olmuştu.

Jadlowker, şose yola açılan yüksek kapılı, kırmızıya boyanmış arka kapıyı çaldı. Kapturak doğrudan meyhaneye girdi.

Günlerden salıydı ve az müşteri vardı. Onufrij'in kapının çalındığını duyup dışarı çıkarak arka kapıyı açması epey uzun sürdü. .

"Benim," dedi Jadlowker, "hemen beni içeri al. Jandarma orda mı?"

"İçeri girin beyim," dedi Onufrij, LeibuschJadlowker'in ölü sanıldığını bile bilmiyordu. "Hapishaneden mi kaçtınız?"

"Evet, acele et!" dedi Jadlowker ve sonra fenerin yakınına geldiklerinde, "Tanınabiliyor muyum?" diye sordu.

"Sadece sesinizden anlaşılıyor efendim!" dedi Onufrij.

Jadlowker, "Euphemia nerede?" diye sordu.

Onufrij, "Hâlâ dükkânda!" diye fısıldadı, "dükkânın önünde de kestaneleriyle birlikte Sameschkin duruyor."

"Bu iyi," dedi Jadlowker, "İçeri gir!"

Pavel adındaki köpek koklayıp kuyruğunu sallıyor, başını yukarı kaldırmış Jadlowker'e bakıyordu.

Jadlowker köpeğe, "Havlama! Baı.;,.:ma!" diye fısıldadı. Köpek hiç ses çıkarmadan Jadlowker'in kucağına atladı ve ellerini yalamaya başladı.

Jadlowker, önce avluya açılan pencerelerden içeriye baktı. Meyhane neredeyse bomboştu. Kapturak ile birlikte, donmuş Struminka'nın yanından geçerlerken kızaktan inip çok sayıdaki büyük, köşeli taşlardan birini kardan çıkarıp almayı unutmamıştı. Bu taşı mendiline sardı.

Pencerenin yanından ayrılarak girişin önünde pusu kurdu. Öldürmek için dayanılmaz, karşı konulmaz bir istekle dopdoluydu. Artık cinayetin asıl nedeninden çok, yalnızca cinayetin kendisini düşünüyordu. Kendi güvenliğinden çok, öldürmeyi düşünüyordu. Haz, nefret ve öldürme isteğiyle yüklü büyük bir dalga geçiyordu kalbinin içinden. Bu.dünyada ve bu gecede her şey acımasızdı.

Yabancı, soğukve parlaktı yıldızlar; dondurucu, neredeyse mide bulandırıcı gümüş renkli bir gökyüzünde asılı duruyorlardı. Jadlowker zaman zaman gökyüzüne bakıyordu. Bugün gökyüzünden ve yıldızlardan nefret ediyordu, oysa zindandayken onları ne kadar çok özlemişti.

Jadlowker niçin nefret ediyordu bugün gökyüzünden? Tanrının yukarıda, yıldızların ardında olduğuna inanıyor muydu? Belki inanıyordu ama bunu kabul etmek istemiyordu. İçindeki bir ses ona, Tanrı ' orada, Tanrı seni görüyor, Tanrı senin ne yapmak üzere olduğunu biliyor, deyip duruyordu. Ama içindeki başka bir ses cevap veriyordu: Tanrı orada değil, gökyüzü bomboş, yıldızlar soğuk, uzak ve acımasız ve sen istediğini yapabilirsin.

Böylece, Jadlowker, nefret ettiği Eibenschütz'ün kızağının her zamanki çınlamasını duyuncaya değin bekledi. İçine taş saklı mendili uçlarından bileğine, sağ bileğine bağlamıştı. Bekliyordu. Eibenschütz gelecekti.

XL

Yarım saat sonra Eibenschütz gerçekten de geldi, ne yazık ki yanında jandarma Piotrak vardı. Jadlowker, denetleme görevlisinin yalnız geleceğini düşünmüştü, yapılacak hiçbir şey olmadığını hemen anladı. Önce avlunun kenarında, girişin karşısındaki samanlığın gölgesine saklandı ve beklemeye başladı. Denetleme görevlisinin, jandarma polisini önden gönderip kır atı kendisinin çözdüğünü görünce, kalbi sevinçle ve canice bir umutla çarpmaya başladı. Hemen sonra denetleme görevlisi ahır kapısındaki büyük demir halkaya atını bağlamak için ahıra yaklaştı.

Eibenschütz atını bağlarken Jadlowker ahırdan dışarı fırladı. Eibenschütz son bir çığlık atmak istediyse de, hemen yere düştüğü için çığlık boğazında sönüp gitti. Jadlowker, içine köşeli taşı koyduğu mendille, düşmanı denetleme görevlisinin alnına vurdu. Eibenschütz güçlü, dehşet verici bir sesle yere yığıldı. Ağır bir adamdı, onun bu kadar ağır olduğu Jadlowker'in aklına daha önce hiç gelmemişti. Kır at henüz sağlamca bağlanamamıştı, düğüm çözüldü ve at yerde sürünen dizginiyle avluda dolaşmaya başladı. Jadlowker önce denetleme görevlisi Eibenschütz'ün üzerine doğru eğildi. Buz gibiydi, ölü gibiydi, hiç nefes almıyordu. Jadlowker kır atı alarak samanlık kapısının demir halkasına sıkıca bağladı. Ardından samanların içine gizlendi.

İki saat sonra jandarma Piotrak, Eibenschütz'e bakmak üzere dışarı çıktı. Samanlığın karşısında onu cansız şekilde yatarken buldu. Jandarma polisi, ahırdan sorumlu uşak Onufrij'i çağırdı ve bu ağır, cansız bedeni birlikte kızağa taşıdılar. Onufrij ip getirdi, hareketsiz adamı bağladılar. Ufacık kızakta boylu boyunca yatıyordu Eibenschütz. Kır atı kızağa koştular, jandarma polisi

dizginleri eline aldı. Zlotogrod'a, doğrudan hastaneye gidilecekti.

Jandarma Piotrak, aslında bir ölü taşıdığını düşünüyordu, ahırda, samanlığın yanında bulduğu denetleme görevlisi çok ani bir darbe yemiş olmalıydı. Ama durum hiç de öyle değildi. Gerçi denetleme görevlisi ölmek üzereydi ama hâlâ yaşıyordu. Bu durumda zavallı Eibenschütz kafasına bir taşla vurulduğunu nasıl anlayabilirdi ki? İplerle bir kızağa bağlandığını nasıl bilebilirdi ki? Herkes onun öldüğünü zannederken, o, çok farklı bir şey yaşadı.

Artık denetleme görevlisi değil, bir satıcıydı. Bir sürü sahte ağırlığı, bin adet, on bin adet sahte ağırlığı vardı. Bir tezgâhın arkasında, karşısında on bin adet sahte ağırlıkla öylece duruyordu. Tezgâha bunların hepsi birden sığmıyordu bile. Denetleme görevlisi her an gelebilirdi.

Arısızın kapı çaldı -kapıda bir çan vardı-, içeriye büyük denetleme görevlisi, denetleme görevlilerinin en büyüğü girdi; böyle geliyordu Eibenschütz'e. Büyük denetleme görevlisi birazYahudi Mendel Singer'e, biraz da Sameschkin'e benziyordu. Eibenschütz, "Sizi tanıyorum ben!" dedi. Ama büyük denetleme görevlisi cevapladı: "Beni hiç ilgilendirmez. Görev görevdir! Şimdi sizin ağırlıklarınızı denetleyeceğiz!" diye yanıtladı.

Demek ağırlıkları kontrol etmek istiyorlar, tamam öyleyse, dedi kendi kendine denetleme görevlisi Eibenschütz. Ağırlıklar sahte, ama bunun için ne yapabilirim ki? Ben de Zlotogrod'daki diğer satıcılar gibi bir satıcıyım. Sahte ağırlıklarla satış yaparım.

Denetleme görevlisinin arkasında miğferi ve süngüsüyle bir jandarma duruyordu. Eibenschütz onu tanımıyor, ama ondan korkuyordu,jandarmanın süngüsü şiddetle ışıldıyordu. Büyük denetleme görevlisi ağırlıkları denetlemeye başladı. Sonunda, "Bütün ağırlıklar sahte, ama yine de hepsi doğru. Seni bildirmeyeceğiz. Bütün ağırlıklarının doğru olduğuna inanıyoruz. Ben büyük denetleme görevlisiyim," dedi. Bu, Eibenschütz'ü çok şaşırtmıştı. O sırada jandarma polisi Zlotogrod'daki hastaneye ulaştı. Denetleme görevlisi kızaktan indirildi ve nöbetçi doktor gelip jandarma Piotrak'a hemen, "Adam ölmüş! Neden buraya getiriyorsunuz ki?" dedi.

XLI

İşte böyle öldü denetleme görevlisi Eibenschütz ve deyim yerindeyse arkasından hiç ağlayanı olmadı.

Jandarma polisi Piotrak, denetleme görevlisini Jadlowker'in öldürdüğünü ortaya çıkardı. Kapturak, tutuklanıp sorgulandıktan sonra, Jadlowker'in Eibenschütz'e gizli bir nefret beslediğini. söyledi.

Rastlantıyla, koleradan öldü denen iki kişi daha, yani yankesici Kaniuk ve at hırsızı Kiewen de yakalandı.

Zlotogrod bölgesinde her yıl yaşanan o büyük olay ansızın yine gerçekleştiğinde, Kapturak ile Jadlowker sekiz gündür hapisteydi. Struminka nehrinin üzerindeki buzlar kırılmıştı ve ilkbahar başlıyordu.

Kestaneci Sameschkin eşyalarını topladı, önce çuvalları, sonra mangalı topladı, mangalın üstüne de eşyalarının geri kalanını, deriden yapılmış özel bir çuval içindeki kestaneleri koydu.

Yola çıkmadan önce Euphemia'ya, "Bu sınır bölgesi çok karışık bir yer. Benimle gelip buralardan sonsuza dek ayrılmak ister misin?" diye sordu. Ama Euphemia meyhaneyle ve diğerleriyle ilgili tüm olasılıkları düşündü. "Gelecek sene," dedi. Ama Sameschin artık ona inanmıyordu. İnsanların sandığı kadar aptal değildi. Her şeyin farkındaydı ve bu zehirli yere bir daha hiçbir zaman gelmemeye karar verdi.

Oradan ayrıldığı gün çok güzel bir ilkbahar günüydü. Mangalı el arabasının üzerindeydi. Çuvallar omuzlarından aşağıya sarkıyordu. Serçeler yukarıda, gökyüzünde ötüşüyor, kurbağalar da aşağıda, bataklıkta neşeyle vıraklıyordu. İyi niyetli Sameschkin gidiyordu, tek başına, yol nereye götürüyorsa oraya gidiyordu. Bütün bu olanlardan ona neydi?

Bir daha hiç gelmeyeceğim buraya, dedi kendi kendine. Serçeler ve kurbağalar da ona hak veriyor gibiydi.